

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 22.

Onsdagen den 10 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**, som anförde: Herr talman! Herr Lindskog har till mig framställt frågan, om jag observerat att bland de tidningar, som befordras med posten, även befunnit sig den kommunistiska tidningen Kalmar Läns Kuriren, vilken har ord för ord identiskt samma innehåll — med undantag endast för rubrikhuvudet — som Sydsvenska Kuriren, vilken icke får av posten befordras. Herr Lindskog har vidare frågat, om jag anser att en dylik olikformig behandling av de bägge tidningarna är försvarbar. *Svar på fråga.*

Mitt svar härå är följande:

Den av riksdagen godkända förordningen den 1 mars 1940 rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter stadgar såsom en av förutsättningarna för att förbud skall kunna meddelas, att skrift av jury förklarats brottslig jämlikt vissa särskilt angivna lagrum i tryckfrihetsförordningen eller att den blivit indragen vid trupp eller på flottans fartyg jämlikt § 4 mom. 12 eller 13 tryckfrihetsförordningen.

Ingen av tidningarna Sydsvenska Kuriren och Kalmar Läns Kuriren har blivit förklarad brottslig av jury. Beträffande Kalmar Läns Kuriren har icke heller indragningsförordnande meddelats. Denna tidning kunde därför icke inbegripas under det transportförbud, som genom kungörelse den 21 mars meddelades i fråga om vissa tidningar, bland andra Sydsvenska Kuriren, och som trädde i kraft den 27 mars. I vad mån sambandet mellan tidningarna kan föranleda ingripande mot Kalmar Läns Kuriren är en tillämpningsfråga, som i första hand bör prövas av de myndigheter som ha att övervaka genomförandet av det påbjudna transportförbudet. Jag erinrar om stadgandet i 3 § av transportförbudsförordningen, att meddelat förbud även skall gälla skrift, vilken uppenbarligen utgives för att ersätta skrift, som förbudet avser. Sedan statens informationsstyrelse, under framhållande av likheten mellan tidningarna, fäst uppmärksamheten därpå att avsikten tydligen vore att kringgå transportförbudet, har jag den 3 i denna månad anmodat justitiekanslersämbetet att efter verkställd utredning i ärendet vidtaga den åtgärd vartill ämbetet kunde finna anledning.

Vidare yttrade:

Herr **Lindskog**: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt uppriktiga tack till herr statsrådet för det avgivna svaret. Jag tackar i ännu högre grad, då jag genom pressen funnit, att han vidtagit vissa åtgärder för att söka sprida klarhet i den fråga jag tillät mig väcka. Det är svårt att i hastigheten av den formulering, som statsrådet nu framlade, få ett alldeles bestämt intryck, som kan giva mig visshet, att denna fråga kommer att på tillfredsställande sätt ordnas. Men jag tillåter mig att uttala den förhoppningen, jag

Svar på fråga. (Forts.)

skulle vilja säga förvisningen, att den enligt min mening självklara ordningen måtte följas, att då man har funnit en tidning icke böra få med posten befordras, en absolut likalydande tidning — om man blott bortser från själva rubrikhuvudet — icke heller får med posten befordras.

Jag tillåter mig, när jag nu tackat statsrådet, också uttala denna förhoppning och förvisning.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Jag tillät mig redan när frågan om transportförbud behandlades i riksdagen att karakterisera regeringsförordningen som riktad mot Ny Dag. Att den riktade sig mot den kommunistiska pressen var tydligt redan då. Det har blivit så mycket tydligare genom det som senare följt: endast kommunistiska tidningar ha drabbats av detta transportförbud.

Det är så med den tidning, som i dag är på tapeten, att den utgivits i 20 år. Den har aldrig under denna tid drabbats av ett enda tryckfrihetsåtal eller några som helst åtgärder från myndigheternas sida. Den andra tidningen, den som blev föremål för transportförbud, Sydsvenska Kuriren, är ungefär 15 år gammal. Det är två skilda tidningar. De ha skilda utgivare. Det är icke samma människa, som står som utgivare. Särskilda utgivningsbevis gälla för dessa tidningar. Som regel ha de icke samma material, d. v. s. en del av materialet är detsamma, men en del text är särskilt avpassad för de spridningsråden, som vederbörande tidningar ha. En annan sak är, att vår allmänna fattigdom icke tillåter oss att i den mån som vi själva skulle önska variera texten. Det gör, att man kanske av en ren tillfällighet för övrigt — söker leda i bevis, att det här är en och samma tidning. Men det är två skilda tidningar, det upprepar jag. Ingen av dessa tidningar har varit i konflikt med tryckfrihetsförordningen någon gång. Men, såsom justitieministern här förklarar, Sydsvenska Kuriren har blivit beslagtagen någon vecka innan transportförbudet sattes i funktion. Den blev beslagtagen på en vedettbåt, den svenska flottans minsta enhet alltså, av något nitiskt befäl. Och på denna tämligen godtyckliga grundval expedierade regeringens transportförbudsavdelning även åtgärder mot Sydsvenska Kuriren.

Jag förmodar, att jag ej är indiskret, om jag säger, att det bland riksdagens ledamöter och särskilt utskottet, som behandlade regeringens förslag om transportförbud, icke rådde den uppfattningen, när beslutet fattades, att det skulle komma att utnyttjas vare sig mot Sydsvenska Kuriren eller mot Norrskensflamman. Tvärtom menade man vid förfrågan hos representanter i lagutskottet, att enligt de kvalifikationsbestämmelser, som regeringen hade föreslagit riksdagen att antaga, de s. k. kvalificerade tidningarna vore Ny Dag och Arbetartidningen, medan däremot varken Norrskensflamman eller Sydsvenska Kuriren ansågos uppfylla de krav som förordningen ställde på en tidning.

Man tycker sig ändå hava funnit sitt formalistiska samvete tillfredsställt, när ett befäl på en vedettbåt plötsligt tar en tidning och anmäler för regeringen, att den är farlig för rikets säkerhet. Då bara tillgriper man dessa åtgärder. Det är att överlämna, herr talman, världen om tryckfriheten åt underlöjtnanter och sådant befäl, som få en tämligen oinskränkt makt med godtycklig tillämpning och vilkas personliga uppfattning om det som är skrivet blir bestämmande för åtgärderna. Just dessa åtgärder, som man nu vidtagit, draga ju också med sig en hel del andra. Det är ett faktum, att i spåren av detta transportförbud följa allsköns trakasserier.

När det första numret av Norrskensflamman kom till Norrbotten, var en del av dess upplaga transporterad med tåget av några nitiska ungdomar,

Svar på fråga. (Forts.)

som varit med på en kongress. Polismyndigheterna i Norrbotten igångsatte en stor razzia hos folk, som varit med på tåget från Stockholm, även hos sådana som icke hade med saken att göra. Det var icke bara kommunister utan även trogna partikamrater till herr Lindskog. Men man hade icke så mycket omdöme, att man kunde skilja på detta. Man tog bara till, och med de fullmakter man för närvarande har visiterade man vederbörandes bagage.

Av det senaste numret av Norrskensflamman, som fraktades till Norrbotten i bilar, beslagtogs polisen i Kiruna 150 exemplar. Därför beslagtogs den 14 exemplar av en annan tidning, som icke alls drabbats av transportförbud. Vi ha begärt att få litet bensin av polismyndigheterna i den ordning vanliga medborgare kunna få, men det avslogs utan vidare. Man stöder sig här på det dekret som regeringen utfärdat om transportförbud.

Alla dessa åtgärder och många andra, icke minst herr Lindskogs fråga i dag, visa ju, vad detta olycksaliga beslut av riksdagen på regeringens förslag drar med sig för en massa trakasserier och en massa onödiga kitsligheter, som sannerligen varken gagna demokratien eller hedra densamma.

Man har i verkligheten så klart och tydligt dokumenterat, att det här var fråga om en åsiktsförföljelse, att om den saken kan någon människa numera icke sväva i tvivelsmål.

Man är — förlåt uttrycket — förbannad på oss, därför att vi icke intogo samma ställning som majoriteten av denna riksdag i fråga om konflikten mellan Sovjetunionen och Finland. Jag kan ju förstå det. Men denna egna politiska reaktion i omstridda frågor, frågor där det ju ser ut, som om den svenska regeringen och — jag hoppas — majoriteten i riksdagen också småningom komma över på vår linje, borde ändå icke berättiga vederbörande till sådana här trakasserier och åsiktsförföljelser, som det nu är fråga om.

Det kan ej ett ögonblick falla mig in, herr talman, att göra regeringen eller riksdagen ansvarig för den ogärning, som begicks i Luleå för över en månad sedan. Men det är ett faktum ändå, att dessa åsiktsförföljelser, som regeringen och riksdagen dock givit sin sanktion åt, ha direkt stimulerat ogärningsmännen att själva taga rättvisan i sina händer, såsom de för sin del uppfattat densamma.

Jag tror, att det borde vara på tiden för regeringen att upphäva detta umbärliga transportförbud och göra slut på dessa ovärdiga förföljelser mot fattiga arbetartidningar.

Dessutom, om man här skall åberopa sig på utrikespolitiska förhållanden, kan jag försäkra herrarna, att är det så, att ni vilja genomföra en strikt neutralitetspolitik — jag har ingen anledning att ifrågasätta något annat för närvarande — så komma ni därvid icke att ha något besvär från den kommunistiska pressens sida.

Herr Österström: Herr talman! Jag uttryckte redan då kammaren på sin tid behandlade frågan om transportförbud vissa betänkligheter mot de föreslagna åtgärderna. Jag kan gärna erkänna, att vad som sedan hänt icke jävat de farhågor, som jag då var inne på.

Emellertid måste jag med anledning av vad herr Hagberg anført säga, att när nu statsmakterna godtagit dessa föreslagna bestämmelser och transportförbudet trätt i kraft, är det alldeles ostridigt och otvivelaktigt, att de tidningar, vilka drabbats av transportförbudet, med hänsyn till sitt innehåll ha kvalificerat sig för detta förbud.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Med anledning av vad herr Österström sagt vill jag åberopa mig på en man, som i denna riksdag har ett visst

Svar på fråga. (Forts.)

anseende, nämligen utrikesutskottets ordförande herr Undén. Han har i en artikel för icke många veckor sedan förklarat, att om man verkligen skulle utnyttja detta transportförbud på tidningar, som intagit en fientlig hållning gentemot ett visst land, finnes det bara den kommunistiska pressen, som skulle klara detsamma.

Jag tror, att vederbörande äro nog i själ och hjärta överens om, att om man här skulle sökt att objektivt, sakligt och med litet vilja till rättvisa bedöma de insatser, som gjorts av den svenska pressen, skulle man sannerligen haft anledning att ingripa många gånger mera mot annan press än denna. Därmed vill jag icke alldeles förneka, att den kommunistiska pressen uppfyller vissa s. k. kvalifikationer, som herr Österström anförde här. D. v. s. den uppfyller kvalifikationen på att den tagit ställning i en fråga, som varit mycket omstridd här i landet, och den har tagit ställning mot majoriteten — mot majoriteten i denna riksdag och mot majoriteten i pressen. Men samma övriga press har intagit en rakt motsatt ställning och på ett sådant sätt, att man gott kan säga, att den i minst lika hög grad äventyrat Sveriges säkerhet och rikets trygghet som någonsin varit fallet med de åtgärder den kommunistiska pressen vidtagit.

Under dessa förhållanden borde det vara på tiden att man upphörde med dessa åsiktsförföljelser.

Herr **talmannen** anförde: Jag vill uppmana kammarens ledamöter att icke använda frågeinstitutet till allmänna debatter såsom det här nu utvecklats sig.

Härefter yttrade

Herr **Flyg**: Herr talman! Blott några ord! Jag anser, att den fråga, som herr Lindskog framfört, har fäst vår uppmärksamhet vid det förhållandet, att den ifrågavarande åtgärden liksom en del andra åtgärder av samma art är av otillfredsställande karaktär. De exempel, som överagenten Hagberg använde, bekräfta även detsamma: att åtgärderna äro otillfredsställande.

Vad jag vill säga är, att det med hänsyn till vad som under de senaste dagarna inträffat i våra grannländer Danmark och Norge är på tiden, att vi här i Sverige snarast se till, att sådana åtgärder i detta avseende vidtagas, som bli av tillfredsställande karaktär.

Herr Hagberg talade om åsiktsförföljelser. Jag vill bara påpeka, att förutgången för att åsiktsförföljelse kan äga rum är att de, mot vilka sådan förföljelse riktas, ha åsikter. I detta fall är så icke förhållandet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 2.

Svar på fråga. Ordet erhöles på begäran av chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Eriksson**, som anförde: Herr talman! Herr Olsson i Stockholm har frågat, om det vore mig bekant, att ransoneringen av kaffe och te blev känd flera dagar, innan butikerna stängdes före påskhelgen (enligt uppgift på grund av lösmynthet från i krisorganen invalda personer) och, om så vore förhållandet, vilka åtgärder jag har vidtagit för att ett uppreparande icke skall kunna ske.

I anledning härav vill jag meddela följande.

Förberedelserna för ransoneringen påbörjades inom livsmedelskommissionen omkring två månader före regeringens ikraftträdande. Under förberedelsearbetet har ett stort antal personer måst få kännedom om planerna på en ransonering. Kommissionens ordförande och samtliga ledamöter ha naturligtvis

Svar på fråga. (Forts.)

varit fullt insatta i arbetets fortgång. Arbetet har inom kommissionen utförts av konsumtionsavdelningen i samråd med juridiska sektionen, men även personal i ledande ställning å andra avdelningar har enligt sakens natur ägt kännedom om förberedelserna. Överläggningar rörande ransoneringens anordnande ha vidare ägt rum med ledamöterna i kommissionens konsumentråd samt med vissa representanter för handeln och för restaurangrörelsen.

I förberedelserna ha med nödvändighet måst ingå mycket vidlyftiga tryckningsarbeten. För att ge en föreställning om omfattningen kan jag nämna, att enbart packningen och expedieringen av försändelserna till kristidsstyrelserna och kristidsnämnderna, vilket arbete pågick under tiden 18—20 mars, sysselsatte i genomsnitt omkring 35 personer vid det tryckeriföretag, som utförde arbetet.

Under den tid förberedelsearbetet pågått ha rykten då och då förekommit om en blivande ransonering. I vad mån dessa mera lösa rykten härleda sig från indiskretioner har ej varit möjligt att utröna.

Det första offentlighörandet i pressen synes ha skett i en Hälsingborgstidning, som på morgonen skärtorsdagen den 21 mars innehöll ett detaljerat meddelande om ransoneringen. Meddelandet angavs härröra från Svensk specerihandelstidning, i vars nummer för den 23 mars det mycket riktigt återfinnes. Av meddelandets innehåll måste man draga den slutsatsen att det icke bygger endast på lösa rykten och antaganden utan på kännedom om ransoneringens anordnande och att det sålunda grundar sig på att tystnadsplikten på något håll brutits. Var ansvaret ligger för den indiskretion, som möjliggjort offentlighörandet, har ej utrönt.

Från livsmedelskommissionens sida har icke åsidosatts något som rimligen kunnat åtgöras för att förberedelserna skulle vederbörligen hemlighållas. Samtliga kommissionens befattningshavare äro ålagda att iakttaga tystnad beträffande inom kommissionen pågående arbeten eller vidtagna åtgärder, ävensom att iakttaga försiktighet, så att innehållet i hemliga eller förtroliga handlingar ej blir känt för obehöriga. Befattningshavarna ha också fått underteckna en handling, innefattande förbindelse till tystnadsplikt. För samtliga ledamöter av livsmedelskommissionens råd har redan vid början av kommissionens verksamhet framhållits, att de förtroliga upplysningar, de kunde erhålla från kommissionen, måste behandlas strängt konfidentiellt. Vid överläggningarna med representanter för handeln och restaurangrörelsen har betonats, att de lämnade uppgifterna måste behandlas förtroligt. Tryckeripersonalen är av företagsledningen förbjuden att yppa förhållanden av konfidentiell natur, som den under sitt arbete erhållit kännedom om.

Det är klart, att erfarenheterna från den nu genomförda ransoneringen komma att beaktas, om det skulle komma i fråga att genomföra ytterligare någon ransonering. Men vilka försiktighetsåtgärderna i ett sådant fall komma att bli måste självfallet bli beroende på vilken vara det då skulle gälla och vilken form en ransonering skulle få.

Härefter yttrade:

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det utförliga svar han har lämnat på min fråga beträffande kafferansoneringen. Jag har framställt denna fråga därför, att man redan på ett mycket tidigt stadium kunde observera, att en kafferansonering stod för dörren. Det märktes i livsmedelsbutikerna, och i hemmen resonerades om en förestående ransonering. Just dessa förhållanden gjorde, att jag litet närmare kom att intressera mig för den här saken. Jag upptäckte då, att, som herr statsrådet mycket riktigt nämnde, en tidning i Hälsingborg under tors-

Svar på fråga. (Forts.)
dagen före påsk meddelat, att kafferansonerings stod för dörren. Under långfredagen kom en i Stockholm utkommande tidning med ytterligare meddelande om denna ransonerings. Följden blev också, att på påskaftonen och även under dagarna före påskhelgen det gjordes rätt stora uppköp av kaffe. Det är kanske att använda ett litet för starkt uttryck att i detta sammanhang tala om hamstring. Det är uppenbart, att det är förenat med mycket stora svårigheter att hålla en förestående ransonerings hemlig till den dag ransonerings skall genomföras. Om folk i allmänhet förstått, att det varit någon läcka, så borde väl folkhushållningsdepartementet kunnat förstå det. Hade det icke i föreliggande situation varit klokare att offentligen genom radion meddela vad ransonerings innebär än att låta ryktena cirkulera och först i sista minuten lämna meddelande om ransonerings innebörd? Meddelande gavs i radio av statsrådet beträffande ransonerings allmänna sidor, under det att en tjänsteman lämnade tekniska upplysningar. Jag tror det skulle varit mycket fördelaktigt, om upplysningar lämnats, innan rykten börjat cirkulera. Det skulle verkat mycket förtroendeingivande och förekommit irritation och hamstring. Jag skulle önska, att man vid andra liknande tillfällen mera öppenjärtigt talade om för svenska folket, vad det är fråga om, ifall man icke kan hålla tyst med planer om ransonerings tills ransonerings kan genomföras.

Herr Liedberg: Herr talman! I likhet med livsmedelskommissionens råds övriga medlemmar har jag från kommissionens ledning fått mottaga en skrivelse, vari det påpekats, att indiskretioner beträffande kafferansonerings förekommit, och att ytterligare indiskretioner måste undvikas. Det är givet, att det finns tre kategorier, inom vilka indiskretioner kunna hava förekommit: kommissionen, rådet och kansliet. Kommissionen fritager sig själv från allt ansvar, och jag har ingen anledning att betvivla dess uppgifter. Kommissionen säger, precis som statsrådet i dag sagt, att det icke kunnat utrönas, vilken eller vilka som gjort sig skyldiga till indiskretioner. Jag menar, herr statsråd, att det är nödvändigt, att detta blir utrett. Jag tror det är nödvändigt för bevarandet av förtroendet inom kommissionen, och jag tror det är nödvändigt för bevarande av allmänhetens förtroende för kommissionens verksamhet. Jag har svårt att godtaga uttalandet om att man icke har kunnat utreda saken. Jag menar, att det i stället bort uttalas, att saken måste utredas.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Eriksson:** Herr talman! Det lär väl förhålla sig så, att det icke är endast de tre kategorier, som den siste talaren nämnde, vilka äro parter i målet. Även personer utanför denna krets hava haft tillgång till handlingarna. De undersökningar som gjorts ha icke kunnat giva någon ledtråd för av vem eller vilka indiskretionerna begåtts, trots att undersökningarna varit så noggranna som möjligt. Som jag redan påpekat har ett mycket stort antal personer på grund av arbetets natur måst äga kännedom om planerna på ransonerings. Det räcker därför icke med att säga, att saken *måste* utredas. I detta fall gäller frågan, vad som *kan* utredas.

Herr Henriksson: Herr talman! Till förekommande av allehanda missförstånd vill jag endast påpeka, att den tidning, som här nämnts, Svensk specerihandelstidning, icke har något som helst att göra med de ansvariga detaljhandlarorganisationerna utan är ett helt fristående privat företag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**, som på begäran erhöll ordet, anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Dahlbäck har med kammarens tillstånd till mig riktat det spörsmålet, huruvida jag anser påkallat, att i lagstiftningsväg eller annorledes från statsmakternas sida vidtagas särskilda åtgärder, ägnade att förebygga eller inskränka antalet av tvister inför domstol mellan hyresvärdar och hyresgäster, föranledda av förpliktelser, som under nu inträdda krisartade förhållanden ålagts fastighetsägare, och i så fall vilka. Svar på interpellation.

Såsom interpellanten nämnt, ha genom en särskild lag, som utfärdats förra året, utfärdats bestämmelser om medling i hyrestvister. Enligt denna lag kan Kungl. Maj:t på framställning av en kommun förordna, att i kommunen skall finnas en nämnd med uppgift att verka för biläggande av hyrestvister. Det ankommer alltså på varje särskild kommun att vid behov taga initiativ till inrättande av ett sådant förlikningsorgan. Hittills har till Kungl. Maj:t inkommit endast en framställning därom, nämligen från Mariestad. Dessutom kan nämnas att frågan är aktuell även i Stockholm, där fastighetsnämnden föreslagit, att staden skall göra hemställan om inrättande av en medlingsnämnd. Om det på andra orter skulle uppstå behov av medling i hyrestvister, torde kommunerna icke underlåta att taga i anspråk de möjligheter, lagen erbjuder.

Twisterna på hyresmarknaden synas för närvarande framför allt avse frågan, hur ersättning för bränslekostnaden skall regleras, och vissa andra med bränslet sammanhängande spörsmål, särskilt i vad mån avstängning av varmvatten bör föranleda nedsättning i hyran. I dessa hänseenden ha från fastighetsägarnas sida kommit till användning olika klausuler, vilka föranlett anmärkningar från hyresgästhall. Bland annat har Stockholms fastighetsägareförening i kontraktsformulär, som föreningen nyligen utgivit, upptagit en klausul, däri ersättningen för bränslekostnaden är bestämd i förhållande till den egentliga hyran. Hyresgästernas riksförbund har gjort framställning hos Kungl. Maj:t, att genom det allmännas försorg måtte utarbetas förslag till en klausul, som byggde på så rättvis grund som möjligt. Kungl. Maj:t har med anledning av denna framställning anbefallt socialstyrelsen att i samråd med representanter för hyresvärdar och hyresgäster utarbeta en sådan kontraktsklausul.

Jag vill i övrigt framhålla, att möjligheten för hyresgästerna att hävda sin ställning på hyresmarknaden givetvis sammanhänger med den större frågan om vår bostadsförsörjning i allmänhet. I denna fråga har bostadssociala utredningen i december förra året avgivit en promemoria rörande den nuvarande krisens inverkan på bostadsbyggnadsverksamheten och bostadsförsörjningen. De förslag, som däri framlagts om vissa ekonomiska åtgärder för bostadsproduktionens främjande, äro föremål för behandling inom socialdepartementet, och en proposition i ämnet kan väntas inom den närmaste tiden. I övrigt må nämnas, att frågan om en övervakning av hyresmarknaden underställts Kungl. Maj:ts prövning genom en framställning från statens prissakkunniga, som överlämnats till socialstyrelsen för yttrande.

Utvecklingen på hyresmarknaden följes av regeringen med den största uppmärksamhet, och i justitiedepartementet förberedas ytterligare åtgärder, som kunna behöva genomföras, om förhållandena skulle förändras.

Vidare yttrade

Herr Dahlbäck: Herr talman! Dagens situation har till den grad förskjutit proportionerna, särskilt ifråga om utrikespolitiska frågor, att jag kän-

Svar på interpellation. (Forts.)

ner mig föga benägen att trötta kammaren med något längre inlägg. Jag skall för min del be att få till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet uttala ett tack för det svar, som här lämnats. Jag känner mig synnerligen tillfredsställd med beskedet att allt kommer att göras och att denna fråga kommer att vederbörligen beaktas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Andersson i Malmö till mig framställt följande fråga:

»Ämnar statsrådet vidtagna åtgärder för en likformig praxis rörande tillämpning av väglagens § 36?

Ämnar statsrådet vidtagna åtgärder till sådan förändring i nämnda paragraf, att större rätt medgives för affischering vid allmänna val, samt för meddelanden om föreningars offentliga och enskilda möten?»

I 36 § allmänna väglagen stadgas, att annonstavla, reklamskylt eller dylikt ej må utan länsstyrelsens tillstånd förekomma utmed allmän väg på mindre avstånd än femtio meter från vägbanans mitt. Dock får inom tättbebyggt område annonstavla, reklamskylt eller dylikt fritt uppsättas å byggnad. Utom tättbebyggt område får sådan anordning uppsättas å byggnad i fall att anordningen tjänar till upplysning om på stället bedriven affärsrörelse eller annan verksamhet. De i paragrafen föreskrivna inskränkningarna i rätten att uppsätta annonstavla, reklamskylt eller dylikt gälla icke anslagstavla för meddelanden rörande kommunala angelägenheter, föreningssammanträden, auktioner eller dylikt.

I två likalydande motioner till 1939 års lagtima riksdag — i denna kammarer av interpellanten m. fl. — anfördes, att det bland myndigheterna rådde delade meningar om tolkningen av 36 § allmänna väglagen. Motionärerna hemställde, att lagen måtte så ändras eller förtydligas, att därav tydligt framginge, att affischering vid offentliga val och för föreningssammanträden ej träffades av lagens förbud.

I jordbruksutskottets utlåtande — som omfattade förutom nyssnämnda motioner två motioner med förslag om begränsning av rätten att affischera utmed väg — yttrade utskottet bland annat, att det vore angeläget, att åtgärder snarast vidtoges, som kunde vara erforderliga för åvägbringande av en likformig praxis i fråga om tillämpningen av 36 § allmänna väglagen. Utskottet anförde vidare, att utskottet visserligen vore av den principiella uppfattningen, att affischering utmed allmän väg borde begränsas, men att detta icke borde hindra, att tillstånd gaves till den ytterligare affischering, som kunde befinnas tillgodose ett legitimt behov. Från denna synpunkt syntes det, framhöll utskottet, vara fog för vad motionärerna föreslagit. Utskottet hemställde därför, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning av hithörande frågor samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Jordbruksutskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Den av riksdagen begärda utredningen uppdrogs åt 1938 års sakkunniga för utredning om vägväsendets förstatligande, enär de sakkunnigas förslag förutsågs komma att medföra ändringar i allmänna väglagen på åtskilliga punkter. Enligt vad jag inhämtat kan det ännu icke avgöras, när detta utredningsarbete kan slutföras.

Svar på interpellation. (Forts.)

Med hänsyn till de i höst stundande valen till riksdagens andra kammare har emellertid frågan om en revision av 36 § allmänna väglagen dessutom varit föremål för särskild prövning inom kommunikationsdepartementet. Det har därvid framgått, att olikformigheten vid bestämmelsens tillämpning ej torde ha varit så stor, som motionärerna vid 1939 års riksdag synes ha förutsatt. I motionerna återgavs sålunda två domstolsutslag, det ena avseende affischering å träd och det andra rörande uppsättning av anslagstavlor. I det förra fallet var domstolens utslag friande, i det senare fällande. Detta överensstämmer helt med lagens innehåll, som icke omfattar uppklistrande av affischer å utmed vägen redan befintliga föremål t. ex. å träd eller husväggar utan endast uppsättande av annonstavlor, reklamskyltar eller dylikt. Såvitt kunnat utrönas har ej heller i övrigt domstolarnas praxis vid tillämpning av 36 § allmänna väglagen varit olikformig.

Vid den inom kommunikationsdepartementet företagna utredningen — därvid samråd ägt rum med ombudsmännen i de fyra största politiska partierna — har emellertid framkommit, att polismyndigheterna på vissa håll skulle hava missuppfattat lagens innehåll och på förfrågan upplyst, att viss enligt väglagen tillåten affischering vore förbjuden. I syfte att för framtiden minska risken för sådana missförstånd komma vederbörande att genom kommunikationsdepartementets försorg informeras om lagens rätta innehåll.

I frågan om beredande av utvidgad rätt till affischering vid allmänna val samt för föreningssammanträden ämnar jag — med hänsyn till att 36 § allmänna väglagen icke synes innefatta allvarliga hinder för sådan affischering — avbida resultatet av den utredning i ämnet, som verkställes av de sakkunniga för vägväsendets förstatligande.

Härpå anförde

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få uttala mitt tack för det svar, han lämnat på min interpellation. Jag ber även att få tacka för det intresse, som statsrådet har visat för denna fråga, och för den utlovade informationen om denna lags rätta tolkning. Jag har anledning att utgå ifrån att föreningsars affischering av sina möten, offentliga och andra, icke falla under detta lagrumms förbud. Jag hoppas, att ett klarläggande härav också kommer att ingå i den utlovade informationen. Kvar står då väsentligen endast affischering vid allmänna val. Enligt de upplysningar, som ha givits, skulle det föreliggande rättighet till affischering på träd, byggnader o. s. v. men icke till affischering å särskilda för detta ändamål speciellt uppsatta affischeringstavlor. Som min personliga mening vill jag uttala, att det torde kunna ifrågasättas, om icke affischering på speciellt för detta ändamål anordnade tavlor kan göras väsentligt trevligare och mera smakfullt och tilltalande än exempelvis på träd, och jag vill också påminna om, att på många platser i landet den enda möjligheten till affischering består i anordnande av affischeringstavlor. Därför finnes skäl för en utvidgning av rätten att affischera på dylika tavlor. Egentligen borde väl ingenting hindra en affischering vid allmänna val, som ju endast förekommer någon tid vartannat år.

Utredningen av denna fråga har anförtrotts åt kommittén för utredning rörande vägväsendets förstatligande. Emellertid är detta spörsmål om affischering fristående och har, såvitt jag kan se, intet samband med vägfrågor i egentlig mening. Jag vill därför till sist, herr talman, ifrågasätta, om icke affischeringsfrågan lämpligen borde göras till föremål för en speciell utredning.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 5.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 184, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 31 mars 1938 (nr 90) om förfoganderätt för luftskyddets behov;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 185, med förslag till förordning om värnskatt för budgetåret 1940/41; och

nr 186, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 17 juni 1938 (nr 370) om särskild skatt å förmögenhet;

till statsutskottet propositionerna:

nr 191, angående ändrad användning av ett för budgetåret 1937/38 till lån till svenska diakoniss-sällskapet för om- och tillbyggnadsarbeten vid skyddshemmet Sjötorp anvisat anslag; och

nr 192, angående anslag till statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes: vissa byggnadsarbeten;

till bankoutskottet propositionen, nr 193, med förslag till förordning om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 194, angående åtgärder för utbildning av viss ersättningspersonal; och

nr 195, angående avlönings- och statsbidragsbestämmelser i anledning av undervisningens inställande till följd av bränslebrist m. m.

§ 6.

Föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion, om utredning rörande åskskydd för landsbygdens behov; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående tydliggörande av namnunderskrift å expedition från offentlig myndighet.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 8.

Ang. förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar; och anförde därvid:

Herr **Annér**: Herr talman! Som kammaren finner, har jag tillsammans med ett par av kamraterna i utskottet från första kammaren fogat ett särskilt yttrande till detta utlåtande. Vi äro helt och fullt övertygade om nödvändigheten av en lag, sådan som den förevarande, och resa således på denna punkt icke någon opposition. Men vi ha funnit propositionen knapphändigt motiverad och ha också funnit lagtexten vara något svävande, varför vi önskat en

Ang. förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (Forts.)
omredigering av den senare i syfte att få fram fastare linjer för lagens tillämplighetsområde. Utskottet har emellertid icke velat gå med därpå, och därför ha vi avgivit detta särskilda yttrande.

Jag vill blott härmed rikta en vädjan till Kungl. Maj:t att vid tillämpningen av denna lag förfara varsamt »med», som det heter i det särskilda yttrandet, »hänsyn tagen till angelägenheten att offentligheten icke kringskäres i vidare mån än som är nödvändigt».

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Jag delar till fullo den önskan, som den ärade talaren givit uttryck åt, att offentligheten icke skall kringskäras mer än som är nödvändigt, och jag ber att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet vid att under ordförandeskap av universitetskansler Undén tillsatts en kommitté, som har att följa tillämpningen av sekretesslagen och till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag till ändringar i lagens avfattning, som kunna visa sig behöfliga med hänsyn till anmärkningar, som tillämpningen kan ge anledning till.

Det är givet att denna kommitté kommer att ägna sin uppmärksamhet även åt verkningarna av det lagförslag som nu behandlas, och det torde vara ägnat att minska den ärade talarens farhågor, att denna sak således blir föremål för uppmärksamhet från en kommitté, vilken är sammansatt på ett sätt som helt säkert inger den ärade talaren förtroende för densamma.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Anmälde och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 130, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

§ 10.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 197, angående anställning å civilanställningsstat under budgetåret 1940/41 för visst fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

nr 198, angående befrielse för förre reservofficersaspiranten Å. O. Lidholm från viss ersättningsskyldighet; och

nr 199, angående gäldande av vissa haverikostnader.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 7, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Ang. utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Punkten 43.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 44 och 45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 46 och 47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. bidrag
till svenska
stadsför-
bundet m. fl.*

Punkten 48, angående bidrag till svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och central byrå för kommunal revision.

Uti innevarande års statsverksproposition hade vederbörande departementschef under punkten 48 av sjunde huvudtiteln anmält, att framställningar gjorts om bidrag till ifrågavarande ändamål med enahanda belopp som anvisats för innevarande budgetår eller med 4,000 kronor för vartdera ändamålet. Med hänsyn till nuvarande statsfinansiella läge hade departementschefen emellertid icke ansett sig böra äska medel för dessa ändamål under nästa budgetår.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner väckta, den ena, nr 16, inom första kammaren av herr *K. G. Ewerlöf m. fl.* och den andra, nr 39, inom andra kammaren av herr *Andersson i Falkenberg m. fl.*, vari hemställdts, att riksdagen måtte såsom bidrag till svenska stadsförbundet för uppehållande av verksamheten inom dess finansråd i riksstaten för budgetåret 1940/41 upptaga ett extra anslag på 4,000 kronor.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 16 och II: 39 icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid punkten fanns fogad reservation av herr *Anderson* i Arboga, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 16 och II: 39.

Ang. bidrag till svenska stadsförbundet m. fl. (Forts.)

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Tillsammans med andra ledamöter av denna kammare har jag väckt en motion om att det till svenska stadsförbundet utgående anslaget för verksamheten inom dess finansråd även i fortsättningen skall anvisas. Utskottet har avstyrkt denna framställning och som motiv härför hänvisat till att Kungl. Maj:t icke tagit upp anslaget under nästa budgetår.

Jag förstår denna inställning fastän jag inte kan gå med på att den är riktig. Förhållandet är nämligen det att stadsförbundet fullgör en uppgift, som delvis tillkommer staten. Alla de låneärenden som skola granskas gå ju till finansrådet, och finansdepartementet tar mången gång del av och ledning av de yttranden, som avgivas från finansrådet. Finansdepartementet d. v. s. staten, är ju också på sätt och vis representerat i rådet genom den rådgivande ledamot som deltagar i arbetet.

En besparing på detta belopp blir visserligen en besparing för staten men icke en besparing i verkligheten, ty det kan ju inte komma i fråga att stadsförbundet kan avkoppla sitt finansråd; det är ett av de viktigaste instrumenten i förbundets verksamhet. Följden av en sådan besparing blir bara att det arbete som här utföres, till visst gagn för staten som sådan, får av finansrådet ensamt betalas, och detta kan väl ändå inte vara principiellt riktigt. Finansrådets arbete hädanefter blir väl för övrigt mer betungande och mer ansvarsfullt än det varit förut. Jag vill blott hänvisa till det cirkulär, som av Kungl. Maj:t utsänts till kommunerna och städerna i fråga om behandlingen av låneärenden och till allvaret i de förhållanden som råda på detta område.

Det kan således icke bli någon minskning utan snarare en utökning av finansrådets arbete, på grund av de åtgärder som vidtagits från Kungl. Maj:ts sida. Att då staten också fortfarande lämnar ett litet bidrag till denna verksamhet kan väl icke vara något orätt, utan jag anser det endst vara en enkel gård av rättvisa med hänsyn till det arbete, som från stadsförbundets sida utföres.

Jag ber således för min del, herr talman, att med hänvisning till dessa förhållanden få hemställa om bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Gustavson* i Västerås.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag har ingen erinran att göra emot de synpunkter som här framhållits av den föregående talaren. Men då finansrådet närmast skall stå till finansministerns förfogande eller åtminstone fungera som en hjälpreda åt honom, ha vi på avdelningen utgått ifrån att finansministern var den som bäst skulle kunna bedöma, huruvida man under nuvarande brydsamma förhållanden även skulle kunna undgå denna utgift, låt vara att den inte är så stor, och ha därför tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag i förevarande fall.

Dessutom ber jag få framhålla att icke allenast stadsförbundet utan också landskommunernas förbund och övriga sammanslutningar av denna art få vidkännas en indragning på sina bidrag, och jag anser det vara svårt att skilja ut, vilken av dessa organisationer man skall giva och icke giva bidrag till. Jag tror nog att finansministern — vilken finansminister det än må vara — kommer att föreslå anslag när tiderna bli sådana, att det går för sig att på nytt bevilja dessa bidrag.

Nu vet jag mycket väl att den ärade motionären kommer att invända, att de övriga förbunden inte ha samma uppgifter som stadsförbundets finansråd.

Ang. bidrag till svenska stadsförbundet m. fl. (Forts.)

Näväl, låt så vara, men han kan icke bestrida att finansministern bör kunna bedöma, i vad mån det kan vara nödvändigt att denna institution i motsvarande omfattning som tidigare står till finansdepartementets disposition.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Jag ber endast att få säga ett par ord med anledning av vad den ärade talaren framhöll i slutet av sitt anförande beträffande landskommunernas förbund.

Förhållandet är ju det, att för de arbeten som motsvara varandra inom stadsförbundet och landskommunernas förbund äro anslagen på båda håll indragna. Den gemensamma revisionsbyrån, som inrättades efter hemställan från stadsmyndigheterna och som är gemensam för båda förbunden och till vilken utgick anslag, representerar således icke någon förmån för stadsförbundet gent emot landskommunernas förbund. Anslaget för detta ändamål är som sagt indraget på båda håll, och det föreligger icke någon framställning om bidrag därtill. Men finansrådets verksamhet berör samtliga kommuner, städerna såväl som landsbygden, den omfattar hela landet. Det blir denna verksamhet stadsförbundet ensamt får bära kostnaderna för. Häruti ligger skillnaden.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 49.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 50.

Lades till handlingarna.

Punkterna 51—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kapitalinvestering för budgetåret 1940/41, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar för budgetåret 1940/41, avseende socialdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 3 och 5.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar för budgetåret 1940/41, avseende finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 70, i anledning av väckt motion om överlämnande till Blekinge musei- och hembygdsförbund av visst Karlskrona grenadjärregementes enskilda lägerkassa tillhörigt soldattorp m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av väckt motion om anslag till priser åt uppfinnare av ny eller väsentligt förbättrad materiel för rikets försvar; och anförde därvid

Ang. anslag till priser åt uppfinnare av ny eller väsentligt förbättrad materiel för rikets försvar.

Herr Osberg: Herr talman! Det kan förekomma någon gång att en motionär fått sin motion avslagen men trots detta blivit över hövan bönhörd. — Jag tillät mig vid början av årets riksdag att väcka en motion, vari hemställdes om anslag på 500,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande till priser åt uppfinnare av ny eller väsentligt förbättrad materiel för rikets försvar. Denna motion har blivit behandlad i första avdelningen, som kom till ett avstyrkande resultat. Som jag nämnde har jag emellertid fått mer än jag begärt, men, herr talman, jag ber ändå att få göra bara några kommentarer här till.

Utskottet framhåller att »Kungl. Maj:t den 2 februari 1940 beslutat tillsätande under handelsdepartementet av en kommitté med uppdrag att verkställa utredning i frågan om främjande och nyttiggörande av uppfinningar och tekniska uppslag av betydelse för folkförsörjningen och försvarsberedskapen m. m.». Vidare påpekar utskottet, att de sakkunniga den 21 mars avlämnat sitt förslag, vari de förordat att staten skulle tillsätta en uppfinnarnämnd med uppgift att »främja och nyttiggöra uppfinningar och tekniska uppslag, vilka med hänsyn till deras möjlighet att med erforderlig snabbhet och rimliga medel tillgodose aktuella behov av värde för försvarsberedskapen eller folkförsörjningen ävensom hemställt att härför erforderliga medel måtte anvisas för innevarande budgetår». När nu utskottet yttrar sig på detta sätt, kan det inte falla mig in att yrka bifall till min motion utan jag skall, herr talman, endast säga några ord om saken.

Först och främst hoppas jag, att den nämnd som tillsättes blir sammansatt av personer med verkligt intresse för den sak det gäller, så att det inte tillsättes någon s. k. politisk nämnd, utan en nämnd som verkligen vill göra något härvidlag. Då här i utlåtandet angivits, att det skall ställas medel till förfogande för detta ändamål, vill jag framhålla det nödvändiga i att den eller de personer, som verkligen ha åstadkommit något, komma i åtnjutande av medel från anslaget, så att detta inte överlämnas till monopolistiska företag eller något liknande. Det är det värsta för dessa människor, som sträva att få fram något av värde på detta område, att de vanligtvis bli utan, när det gäller den ekonomiska belöningen, som slukas upp av finanshajar och dylika, medan de som haft hjärna och förmåga att utföra något förbli ohulplna. Det är den kategorin jag närmast tänkt på.

Vi ha här i landet utomordentligt kvalificerade ingenjörer och arbetare. Det är många, som talat med mig om den rörande precision med vilken arbetet ut-

Ang. anslag till priser åt uppfinnare av ny eller väsentligt förbättrad materiel för rikets försvar. (Forts.)
föres i våra verkstäder. Till och med i de allra minsta verkstäder kan man få fram utomordentliga resultat.

Jag har funderat på, hur det kommer sig, att vi icke äro självförsörjande, när det gäller flygmaskiner och motorer till dem. Vi äro ju därvidlag prisgivna åt andra, som sålunda kunna bestämma, om vi skola få sådan materiel eller ej. Jag erinrar mig att, när vi togo upp frågan om tillverkning av bilar i landet, många sakkunniga i riksdagen sade, att det var omöjligt att ordna en sådan tillverkning inom landet, då den måste ske i stora serier. Det var för övrigt, sade man, komplicerat och många delar måste importeras. På det viset slog man undan för undan bort tanken på egen biltillverkning, tills några duktiga karlar satte sig i sinnet, att nu skall det göras någonting. De lyckades också över hövan. Det finns väl ingen i denna kammare, som kan påstå, att man icke skulle kunna få fram lika förnäma flygmaskiner och flygmaskinsmotorer här i landet som i utlandet. Det är bara att gripa sig an med verket och göra någonting. Man skall icke bara lyssna på alla möjliga människor, som tänka egoistiskt, som vilja förtjäna pengar och fylla sina plånböcker men visst icke bry sig om landets försvar. Det är icke gamla Sverige värdigt att låta det gå så här år efter år utan att göra någonting åt saken.

Som jag nämnde, har jag hört både ingenjörer och andra uttala sin förväning över påståendena, att man icke här i landet skulle kunna tillverka vad man har behov av. Våra ingenjörer och arbetare ha ju på många sätt visat sitt värde. Vi ha ju världsartiklar, som stå främst på skalan av tillverkningar. Varför icke ägna sig åt att tillverka saker som vi ha stort behov av och som vi måste ha, om vi skola kunna hävda vår självständighet?

Jag har velat säga dessa ord, herr talman, med adress till den kommitté, som skall ha hand om denna fråga. Jag hoppas ännu en gång, att det i kommittén kommer att sitta män, som förstå sin sak och verkligen vilja göra något.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av väckt motion angående eldaren vid Norrbottens artillerikår E. S. Plantings löneklassplacering;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av de med universitetsprofessorerna i praktisk teologi förenade prebendena;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse på Strängnäs stad av Kungl. Maj:t och kronan tillkommande rätt till visst markområde i Strängnäs m. m.;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till om- och tillbyggnad av ekonomibyggnaderna vid dövstumskolan å Broby gård m. m.; och

nr 77, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning beträffande tillsynen över statens sinnesslövard.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av väckt motion om inarbetande av familjetillägg i det statliga lönesystemet.

*Ang. in-
arbetande av
familjetillägg
i det statliga
lönesystemet.*

Därvid anförde:

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag har icke för avsikt att någon längre stund upptaga kammarens tid.

Det är emellertid för att utmynna i ett avslagsyrkande en relativt välvillig behandling, som statsutskottet ägnat min motion, vilken framkommit — det vill jag särskilt betona — emedan jag förmenar, att det uppslag, som däri gives, förtjänar att övervägas som en beredskapsåtgärd inför de vanskliga ekonomiska förhållanden, som med en viss sannolikhet komma att inträda för statsverket. Det är icke i syfte att förminska de löneförmåner, som statstjänarna nu innehava, som motionen är tillkommen, men det lär väl icke vara så osannolikt, att de statsfinansiella förhållandena i en ganska nära framtid komma att förändras dithän, att det blir för statsverket ogörligt att upprätthålla löneställningen för statstjänarna i den omfattning, att alla statstjänare kunna erhålla kompensation för den fördyring, eller, om man nu vill vända på saken, den förminskning av penningvärdet, som kommer att inträda. Det finns tvärtom en viss anledning att antaga, att sådana förhållanden inträda, att statsverket måste inrikta sig på att i görligaste mån sörja för de statstjänare, vilka ha de största utgifterna, de som ha den större försörjningsplikten, medan övriga ej kunna i samma mån kompenseras. Därest ett sådant sakernas tillstånd skulle inträda, vore det lämpligt och nyttigt att redan på förhand ha saken utredd och ett förslag färdigt att framlägga.

Jag vet visserligen — det har också omnämnts i motionen — att statsmakterna så sent som 1938 tagit ståndpunkt mot familjelönesystemet, en ståndpunkt, som jag för min del icke någonsin ansett vara klok eller riktig, och den har för övrigt icke på en hel del håll accepterats såsom riktig. Jag tror också, att förhållandena sedan dess påvisat, att 1928 års inställning kanske icke var så välbetänkt. Jag behöver bara erinra om det sakförhållandet, att man i en del institutioner, som ha med dessa saker att göra, för närvarande i mycket hög grad besväras med frågan om fortsatt tillämpning av barnbidraget. Jag tror, att man på många håll beklagar att även dessa borttagits, men det var ju ett led i kampen mot familjelönerna.

Nu vet jag, att man gör den invändningen, att det icke är möjligt att genom en riksdagens åtgärd genomföra familjelönesystemet annat än när det gäller statstjänarna. Flertalet av dem, som arbeta mot lön, skulle sålunda bli ställda utanför ett sådant system. Jag vågar emellertid tro, att om familjelönesystemet blir genomfört i statsverket, kommer det också att vinna efterföljd på annat håll. Denna min uppfattning grundar jag i viss mån på följande förhållande. Vid förra årets riksdag, tror jag det var, beslutade vi om en lagstiftning, som berörde ett annat område än detta, men ett område, som så att säga är parallellt med detta. Jag syftar på förbudet att avskeda kvinnor i statstjänst, då de ingå giftermål. Den lagen kunde endast genomföras vad beträffar statsanställda. Men då hänvisade man direkt till den omständigheten att ett sådant exempel skulle även mana till efterföljd inom den privata verksamheten. Man förmenade nämligen, att de åtgärder statsmakterna vidtagit där skulle respekteras och vinna efterföljd. Jag tror alltså, att man kan lämna denna invändning, att familjelönesystemet endast skulle komma att beröra statstjänstemän, åt sidan.

Då emellertid ingen utsikt finnes att få ett bifallsyrkande igenom, och då statsutskottet, som jag nämnde, skrivit relativt välvilligt, skall jag icke göra

Ang. inarbetande av familjetillägg i det statliga lönesystemet. (Forts.)
något yrkande, utan endast uttala den förhoppningen, att utskottet får rätt i sitt uttalande, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer de spörsmål, varom här är fråga.

Herr Arnemark: Herr talman! Jag har för min del, herr talman, vid tidigare tillfällen, då behovslöneprincipen debatterats här i kammaren, förklarat mig vara bestämd motståndare till dess införande i vårt statliga lönesystem. Huvudskälet för mig har varit, att man kommer bort från en rationell lönesättning, om man släpper grundsatsen att lönen skall vara *lön för arbete*. Principen lön för arbete har ju i alla fall den förtjänsten, att den giver möjlighet till en något så när riktig värdesättning av tjänsterna inbördes, och den anknyter på ett långt bättre sätt än vad behovslöneprincipen skulle göra till löneutvecklingen på allmänna arbetsmarknaden. Jag står fortfarande fast vid den uppfattningen.

Jag har icke kunnat finna, att vare sig arbetarna eller arbetsgivarna på den allmänna arbetsmarknaden inför de förhållanden, som nu råda, lagt i dagen någon som helst önskan att övergå till ett lönesystem med familjetillägg. Riksdagen har ju för övrigt, som herr andre vice talmannen framhållit, så sent som 1938 tagit ett bestämt avstånd från familjelöneprincipen för det statliga lönesystemets vidkommande. Det lönereglemente, som vi då beslöt, har icke varit i kraft mer än under $\frac{3}{4}$ år, och att riksdagen så snart skulle medverka till att riva upp sitt så nyligen fattade beslut i fråga om den principiella grunden för detta lönereglemente, anser jag för min del skulle framstå såsom minst sagt underligt.

Den ärade motionären har som ett nytt skäl för införande av familjetillägget pekat på en situation, som snart nog synes aktuell, den nämligen, att 1935 års levnadskostnadsindex passerar talet 120. Spärren för det rörliga tillägget på tre fjärdedelar av levnadskostnadsstegringen är då uppnådd, varigenom varje kompensation för därefter inträdd levnadskostnadsökning skulle upphöra enligt lönereglementets nuvarande bestämmelser. Jag skall, herr talman, icke nu närmare gå in på hur det bör förfaras i den situationen. Klart är, att om index går i höjden över talet 120 med samma takt som det för närvarande stiger, uppkommer mycket snart frågan om hur levnadskostnadsstegringen ovanför 120 skall kompenseras. Statstjänarnas organisationer komma säkerligen, förmodar jag, att anmäla sina önskemål, och vid de resone-mang, som då torde uppkomma med chefen för finansdepartementet, hoppas jag för min del, att det skall bli möjligt att låta kompensationen för dyrtiden till statens arbetstagare hålla något så när jämna steg med den kompensation, som kan komma den allmänna marknadens folk till del. Jag hoppas också, herr talman, att detta skall kunna ske i sådana former, att den principiella grunden för det nu gällande statliga lönesystemet icke rubbas.

Med dessa ord ber jag att få tillkännagiva, att jag kommer att rösta för bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Magnusson:** Herr talman! Endast ett par ord. Herr Arnemark sade, att man kommer bort ifrån rationell lönesättning, därest man går in för familjelöneprincipen. Ja, vi skola inte tvista om vad som ur samhällets synpunkt är rationellt. Det kan inte vara riktigt att en person, som utför ett visst arbete, skall ha precis samma lönekvantitet att inhösta för detta arbete, oavsett vad personen gör med hänsyn till samhällets bestånd, d. v. s. om personen i fråga lever ensam eller är familjefader och har att sörja för familj. Jag vågar tro, att ur samhällets synpunkt är det sistnämnda nog

Ang. inarbetande av familjetillägg i det statliga lönesystemet. (Forts.) att betrakta såsom varande så rationellt, att utan detta kan överhuvud taget inget samhälle bestå.

När herr Arne mark vidare säger, att det har inte avhörtts någon önskan från statstjänstemännens sida angående en förändring i senast tillämpade lönesystem, så ber jag att få säga, att det har dock till mig kommit ett ovanligt stort antal uttalanden från statstjänare, som instämma i de synpunkter, som ha framförts i motionen, och jag vågar tillägga, att likalönesystemet, som ur teoretiska synpunkter kan vara rättvist, likväl har visat sig vara i praktiken mycket orättvist. Jag behöver bara hänvisa till det sakförhållandet, att exempelvis lika lön mellan man och kvinna faktiskt betyder att kvinnan har högre och bättre löneförmåner. Jag behöver exempelvis bara erinra om, att kvinnorna icke ha det avbrott i sin utbildning som männen ha genom värnplikt och dylikt, förutom att det faktiskt är billigare att leva kvinna än att leva man, även om mannen icke tillåter sig några specifikt manliga dyrbara levnadsvanor.

Sedan vill jag endast tillägga med anledning av uttalandet, att vi kanske snart ha överskridit talet 120, då frågan om kompensation för detta överskridande kan bli aktuell: jag kan här betyga, att jag har för min del intet emot, om det då är statsverket och statsmakterna möjligt att erbjuda kompensation för överskridandet, men jag har mina mycket starka tvivel angående dessa möjligheter. Hittills ha vi kunnat följa med och över allt på olika områden besluta kompensationer och ersättningar för alla möjliga besvär, som man påtager sig för samhällets skull, och det är gott och väl att man det kunnat göra. Men jag har ett mycket livligt intryck av att vi redan nu befinna oss i det läget, att skall allt detta, som vi beslutat eller komma att inom den närmaste tiden besluta, genomföras och i full utsträckning träda i kraft, kommer det att anstränga statsverkets finansiella förhållanden ända till bristningsgränsen. Det är inför detta som jag har velat resa spörsmålet, huruvida vi inte i tid böra inrikta oss på ett lönesystem, som i största möjliga utsträckning tillgodoser dem, som ha det verkligt större behovet, nämligen familjeförsörjarna.

Jag är också övertygad om att den kompensation, som man har genomfört eller håller på att genomföra i fråga om den privata verksamheten, bland annat genom att låta lönerna i viss utsträckning följa indexsystemet, nog är hållbar så länge vi ha de goda konjunkturerna och ingenting särskilt inträffar, men behöver jag stå här och säga kammaren, att det mycket väl kan hända, att något särskilt inträffar när som helst och av det slaget, att en omfattande arbetslöshet är att vänta med därav följande påfrestningar även för den enskilda verksamheten och dess möjlighet att fullfölja de förutsatta lönesystemen. Jag tror, att vi snart nog komma i det läge, att vi måste ta hela vårt lönesystem, såväl det statliga som andra, under mycket allvarlig omprövning, och att man sålunda icke bör uttala sig alltför kategoriskt om ett visst systems förträfflighet och rationella företräden.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag är litet förvånad över herr andre vice talmannens uttalande här, att den löneställning, som nu gäller och som genomfördes 1938, icke skulle vara familjelön. Det är tvärtom så, att den lönesättning, som då bestämdes, är familjelön. Den är icke avsedd för en enskild person, utan den är avsedd för en person, som har familj, och därför blev den enligt 1938 års löne reglering tilltagen så kraftigt som vad fallet blev.

Om nu herr andre vice talmannen har den uppfattningen, att man skall göra skillnad på sådana, som ha familj, och sådana, som icke ha det, så skulle

Ang. inarbetande av familjetillägg i det statliga lönesystemet. (Forts.)
enda vägen att gå fram vara antingen att höja beskattningen för dem, som icke äro familjeförsörjare, eller att öka skatteavdragen för dem, som ha familj, så att de, som ha familj, slippa att få lika stora skatteutgifter som de andra. Är det så, att herr andre vice talmannen slår vakt om statskassan, vore detta enda vägen. Men jag förstår inte, att man kan slå vakt om statskassan, då man försöker att ytterligare öka de löneutgifter, som staten redan nu har, vilket skulle bli följden av herr andre vice talmannens motion, som går ut på att det skall vara ytterligare tillägg för varje familjemedlem, som en befattningshavare har.

Då herr Arnemark sade, att indexberäkningen enligt löneregleringen nu är uppnådd, alltså 20 % över 1935 års indexberäkning, så vill jag säga, att det är den inte ännu. Det skall för övrigt bli mycket intressant att se hur Kungl. Maj:t kommer att tolka de bestämmelser, som 1936 års lönekommitté utformade i denna fråga. Hittills har det nämligen gått så, att för varje 6 enheters stegring i levnadskostnadsstalet efter 1914 års beräkningsgrunder har index enligt 1935 års beräkningsgrunder stigit med 4 enheter och alltså stats-tjänarna fått 3 %. Men enligt 1935 års löneroglering är det inte 6 enheter, som skola ligga till grund, utan 6.24 enheter. Detta gör, att när indextalet i går bestämdes till 186, skulle efter de hittills tillämpade normerna stats-tjänarna ha ytterligare 6 % rörligt tillägg, men om de principer komma att gälla, som 1936 års lönekommitté förutsatte och som riksdagen godkände, då skola statstjänarna inte ha mer än en ökning av 3 % rörligt tillägg fr. o. m. den 1 april. Det skall bli synnerligen intressant att se, hur Kungl. Maj:t kommer att ställa sig till den saken. Om tillägget beräknas efter 3 % blir det en ökad löneutgift för staten på ungefär 12 miljoner kronor för år räknat, men kommer man att i stället tillämpa 6 procent, blir utgiftsökningen 24 miljoner kronor. Jag tycker ju, att då riksdagen har godkänt 1936 års löne-kommittés utlåtande, enligt vilket indextalet 178 icke berättigar till ett rörligt tillägg motsvarande 20 procents stegring av levnadskostnaderna från 1935, skulle man inte ha rätt att få mer än 3 %.

Jag kan därför för min del inte finna, att det föreligger någon anledning att göra något särskilt uttalande i riktning mot herr andre vice talmannens motion, ty ännu har inte index uppnått sådan höjd att tjänstemännen inte kunna få kompensation, därest levnadskostnaderna stiga. Men skulle det förhållandet inträda, att index stiger under den närmaste tiden, så är det väl inte mer än rätt att också statstjänstemännen få bära en del av den ökade börda, som det sjunkande penningvärdet medför, och då menar jag, att det är tids nog att vidtaga åtgärder, då tjänstemännen själva komma och ropa på den saken.

Jag ber därför att få yrka bifall till det förslag, som statsutskottet har avgivit.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Herr Hanssons i Rubbestad folkning av begreppet familjelön må stå för hans räkning. Han resonerar som så: 1938 tillmättes lönerna så stora, att de skulle räcka för familj, oavsett om vederbörande löntagare har familj eller inte och kallar detta familjelön. Detta är ju ett mycket förenklat resonemang, men om det skall kunna i egentlig mening karakteriseras såsom varande en lönesättning efter begreppet familjelön, tror jag man kan ha anledning att tvivla på. Jag tror verkligen, att herr Hansson där har gjort sig skyldig till en allvarlig feluppfattning.

Beträffande det andra spørsmålet, som herr Hansson berörde, nämligen en särskild skatt på de inkomsttagare eller löntagare, som inte ha familj, så har

Ang. inarbetande av familjetillägg i det statliga lönesystemet. (Forts.)
man ju flera gånger varit inne på den frågan. Riksdagen har emellertid aldrig velat ta den saken på allvar, hur riktig den än kan vara, och jag förmodar att riksdagen är lika ovillig i detta fall nu som förut. För min del skulle jag ingenting ha emot ett sådant tillvägagångssätt, men alla utsikter därtill tyckas ju vara borta.

Beträffande ökade skatteavdrag har man i viss mån sökt komma fram den vägen, men jag skall inte upptaga tiden här med att utreda saken eller utförligt behandla den. Jag ber endast att få påpeka, att det har visat sig, att den vägen med i hög grad ökade skatteavdrag icke var framkomlig ur vissa rent skattetekniska synpunkter.

Sedan gör herr Hansson gällande, att jag vill öka utgifterna för statskassan. Hela förutsättningen för denna motion med yrkande om utredning är ju denna, att vi mycket snart komma i ett läge, där kravet om en ökning av tjänstemännens löner blir aktuellt, och att vi icke kunna möta detta krav genom en generell ökning för alla tjänstemän, utan vi måste gå fram efter andra linjer. Jag ifrågasätter sålunda icke ökade utgifter men en rättvisare fördelning.

Vidare vill jag säga, att om herr Hansson kan på något sätt garantera, att utvecklingen står i så måtto stilla och vi inte inom en ganska nära framtid nå upp till talet 120 och däröver, ja, finns det en sannolikhet för att det kommer att bli fallet, då medger jag att det ej heller finns någon anledning att göra ett yrkande sådant som i min motion. Men all sannolikhet talar ju för en fördyring, som ganska snart kommer att föra oss fram till eller över talet 120.

Herr Arne mark: Herr talman! Herr andre vice talmannen framlade i första hand samhällets intresse ur befolkningspolitiska synpunkter av ett införande av behovslön. Jag har för min del ingenting emot, att samhället vidtar åtgärder för att få till stånd ökad familjebildning och att genom statens försorg stöd lämnas barnrika familjer, men då böra dessa åtgärder enligt min mening inte smusslas in i det statliga lönesystemet utan böra de ske i former, som ge möjlighet till dylikt stöd åt hela svenska folket. Jag har ingenting emot, att samhällets befolkningspolitiska intressen tillgodoses på det sättet, om nu staten anser sig ha råd att gå in för sådana åtgärder.

Beträffande herr Hanssons i Rubbestad påstående, att jag hade sagt att den tidpunkten redan var nådd, då talet 120 uppnåts och en omprövning av kompensationen för levnadskostnadsstegringen måste komma till stånd, så måste han ha misstagit sig. Jag sade, att det är en situation, som snart nog blir aktuell, och det ligger i sakens natur, att när index redan nått 119, måste vi räkna med att nästa kvartalsskifte ha passerat indextalet 120, och då, menar jag, måste en omprövning ske.

Herr Hansson menade att då är det statstjänstemännens skyldighet att i likhet med övriga medborgargrupper underkasta sig de inskränkningar, som kunna föranledas av nu rådande svåra situation. Jag vill ingalunda bestrida, att så är fallet. Den förhoppning, som jag uttalat, är bara den, att statens löntagare icke försättas i en sämre ställning i detta avseende än den enskilda arbetsmarknadens arbetstagare. Jag håller hårt på att statens befattningshavare få följa med i den allmänna löneutvecklingen.

Sedan skulle jag vilja säga herr Hansson i Rubbestad, att redan nu ha nog statens löntagare fått göra sina offer. Bortsett ifrån att kompensationen för levnadskostnadsstegringen utgår allenast med tre fjärdedelar vill jag erinra om att den del av löneregleringen, som heter tjänsteförteckningsrevisionen, har måst stoppas i skrinet, och det inrymmer en hel del offer för statstjänarnas

Ang. inarbetande av familjetillägg i det statliga lönesystemet. (Forts.)
 vidkommande. Jag vill vidare erinra om att i årets statsverksproposition möter man ideligen ett resonemang som låter ungefär som så, att vederbörande myndigheter ha ansett, att tjänster borde uppflyttas etc. och att en viss omorganisation borde ske både här och där. Men detta har också måst läggas åt sidan med hänsyn till situationen. Det är offer, som statstjänstemännen måst göra redan nu. Jag vill vidare framhålla, att de arbetsbördor, som för närvarande läggas på statsförvaltningens folk, inte minst inom trafikverken, äro mycket stora. Det krävs mycket mera övertidsarbete än förr mot ingen eller ringa betalning. Där äro statstjänarna också med och offra.

Eftersom debatten fått denna inriktning, har jag, herr talman, inte velat underlåta att framhålla, att nog äro statstjänarna med på sitt hörn och göra sina offer åt det allmänna redan nu.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till utrustning av statens anstalt för sjäsligt abnorma manliga skyddshemselever; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens transportkommission.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 81, i anledning av väckt motion om järnförädlingsanläggningar i Norrtälje och Hargshamn; och yttrade därvid:

Ang. järnförädlingsanläggningar i Norrtälje och Hargshamn.

Herr **Eriksson** i Sandby: Herr talman! Jag beklagar, att statsutskottet inte har kunnat förorda bifall till denna motion och till den i motionen föreslagna utredningen. Som motionären mycket riktigt har anfört så är det för den, som känner denna landsdel och dess förhållanden, mycket påtagligt, hurusom nedläggandet av icke blott järnbruk utan även sågverk ökat arbetslösheten och folkminskningen särskilt i den norra delen av Stockholms län. Detta problem har som bekant gång efter annan bragts till myndigheternas kännedom genom uppvaktningar och framställningar av olika slag. Det har också av undertecknad vid något tidigare tillfälle påpekats i denna kammare. Det är ju ganska naturligt, om befolkningen i denna bygd med dess *rika naturtillgångar*, dess *goda transportmöjligheter*, *utomordentliga utlastningshamnar* samt hederliga och yrkesskickliga arbetarstam, icke utan oro ser på denna utveckling. Enbart inom Frösåkers härad utvisa de sista åren en folkmängdsminskning av nära 3,000 personer, och sammanlagt för hela Norra Roslags domsaga utgör folkminskningen under samma tid ej mindre än 5,000. Gemensamt för de båda till varandra närgränsande domsagorna Norra och Mellersta Roslags uppgår folkminskningen till i runt tal 9,200 personer på en tidrymd av 18 år. Denna utveckling är verkligen beklämmande och kan givetvis varken ur samhällets eller de enskilda medborgarnas synpunkt vara tillfredsställande. Följden blir också den, som motionären påpekat, nämligen att kommunerna avfolkas och att de kvarvarande, de som på grund av en högre ålder eller andra hindrande skäl, icke kunna erhålla ny anställning vid flyttning till annan plats samt de som byggt sig ett eget hem, vilket icke sedermera kunnat försäljas, numera få föra en hård och ofta tröstlös kamp för sin tillvaro. En allmän

Ang. järnförädlingsanläggningar i Norrtälje och Hargshamn. (Forts.) ekonomisk och social undersökning, syftande till att finna nya arbetstillfällen och möjligheter för ortens befolkning, vore här synnerligen väl motiverad.

Jag förstår emellertid, herr talman, att ett yrkande om bifall till motionen gentemot ett enhälligt statsutskott icke har någon som helst utsikt att vinna kammarens gehör. Jag skall därför endast tillåta mig att uttala den förhoppningen, att även om frågan denna gång faller, detta dock icke skall behöva innebära, att den för alltid avföres från dagordningen.

I detta anförande instämde herrar *Wallentheim, Thorell* och *Mosesson*.

Herr Råstock: Herr talman! Jag vill bara fästa kammarens uppmärksamhet på att sådana ting, som här berörts, förekomma litet varstans i vårt land. Bara i min hemkommun ha under den tid jag minns nedlagts icke mindre än fem järnhyttor och åtskilliga av de förut med ganska stora arbetsstyrkor brutna järnmalmgruvorna ha fått slå igen. Samtidigt med en sådan process sker, som den siste ärade talaren påpekade, en avfolkning i viss utsträckning. I min hemkommun har folkmängden minskats med omkring 2,000 personer. Jag säger icke detta därför att jag saknar sinne för de av motionären framförda kraven på att få fram någonting, som åtminstone utgör en ersättning och som bereder den kvarvarande befolkningen underhåll och utkomst. Jag vill bara därmed framhålla, att det är en rationaliseringsprocess, som pågår landet över — och förresten icke bara i vårt land utan även på andra håll. Det är de ekonomiska faktorerna för vederbörande bruk eller företag, som bli avgörande. Detta vill jag särskilt fästa uppmärksamheten på i detta sammanhang, ty enligt vad utskottet inhämtat ägas gruvorna vid Dannemora av svenska bruk, och den dag dessa finna, att förutsättningar föreligga, komma de alldeles säkert att vidtaga de åtgärder, som äro lämpliga. Jag instämmer livligt i herr Erikssons förhoppning, att frågan icke skall vara avförd från dagordningen. Men att man tager upp den i detta sammanhang och under dessa former har utskottet icke ansett sig böra förorda.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag kan icke underlåta att yttra några ord till kammarens protokoll i föreliggande fråga. Jag gör det därför att det gäller min fädernebygd och därför att jag sedan många år med intresse följt förhållandena däruppe.

Jag vill börja med att säga, att den allmänt principiella synpunkten är riktig, att samhället icke bör lägga hinder i vägen — i vart fall icke utan mycket trängande skäl — för en rationalisering av industrien med hänsyn tagen till naturrikedomarnas förefintlighet, transportmöjligheter o. s. v. Men samtidigt som man erkänner detta, är det icke utan att man blir litet vemodig, då man erinrar sig, att de naturrikedomar, som samhället en gång har lämnat ifrån sig nyttjanderätten till för att en industri skall skapas, stanna kvar utan lagligen alldeles hållfasta grunder i de privata företagens händer. Kapitlet om rekognitionsskogarna gäller, om också i mindre omfattning, för den bygd det härvidlag är fråga om. Jag kan icke tänka mig annat än att det i längden måste bli omöjligt för staten att stillatigande se på, hurusom det ena företaget efter det andra slår igen och hurusom samhället får övertaga försörjningsplikten mot den befolkning, som ur privata intressesynpunkter dragits tillsammans på en viss ort. Det var ju bara för några år sedan, som, så vitt jag minns rätt, vi voro tämligen ense härom i riksdagen. Vore det då icke skäl i att verkligen se till, att det vidtages åtgärder för att denna riksdagens mening efterföljes, så mycket mera som vi av många tecken att döma nu stå

Ang. järnförädlingsanläggningar i Norrtälje och Hargshamn. (Forts.)
i begynnelsen av en period, under vilken vi måhända i än större omfattning ånyo få uppleva föregående krisperiods sorgliga konsekvenser i detta avseende.

Det finns, herr talman, i detta utskottsbetänkande ett par synpunkter, som jag icke alldeles kan låta gå förbi obeaktade. Det sägs om Dannemoramalmerna, att den »betraktas alltjämt som en ren och mycket användbar råvara, eftersökt ej endast av utländska järnverk utan även av inhemska förädlare, såsom Gimo-Österby, Forsbacka, Sandviken och Iggesund. Den drager dock vid järnframställningen mycket träkol, något som också i sin mån kan hava bidragit till den tidigare så livliga uppländska järnhanterings starka tillbakagång på senare tid». Jag tror icke, att det är hela sanningen. Vid Dannemora gruvor lågo för ett antal år sedan flera tusen ton fattig järnmalm, vilken man ansåg det vara omöjligt att få någon användning för. Dag som är finns det på malmbäckarna därborta jag tror på sin höjd något hundratal ton, om ens det. Den förut mindre ekonomiska malmen är sedan år tillbaka utskleppad till Tyskland, och för närvarande skiekar man iväg t. o. m. det som betraktas som rena gråberget. Enligt meddelande i metallurgiska kretsar har man i Tyskland skattat sig lycklig för att man fått malmen, alldenstund däri ingår vissa beståndsdelar för framställning av högvärdiga järn- och stålprodukter. Är det under sådana förhållanden alldeles riktigt, att skälet till att man har lagt ned dessa järnverk är, att man icke kan använda Dannemoramalmerna därför att den kräver för mycket träkol? Om så emellertid är förhållandet, måste jag åtminstone begära en förklaring till den omständigheten, att man från utlandets sida varit så pigg på att köpa t. o. m. den sämre Dannemoramalm, och detta från sådana håll, där man fullkomligt saknar träkol. Är det icke tvärtom så: Dannemora gruvor ägas för närvarande i huvudsak av Gimo-Österby, Forsbacka, Sandviken och Iggesund, och det ligger icke i dessa företags intresse att med Dannemoramalmerna som basis i dessa bygder driva upp någon vidare järn- och stålindustri. Jag vet icke, om detta är riktigt — i vart fall har den förklaringen lämnats mig av personer, som få anses som kännare på området. Jag är övertygad om att det naturligtvis kan vindiceras fram ett helt annat argument och sägas, att det är omöjligt att driva järnverken. Men är icke orsaken till att så mycket järnindustri har likviderats uppe i Uppland att söka på ett helt annat område? Är den icke att söka i den olyckliga fusion, som under årens lopp skett, bl. a. för tvenne årtionden sedan av de redan på 1600- och 1700-talen såsom landets främsta järnverk betraktade Gimo, Österby och Löfsta? En del av dessa lågo ur transportsynpunkt olämpligt till — det skall jag gärna medgiva — men absolut icke alla. Man ville emellertid framför allt koncentrera det hela och tog därvid uteslutande hänsyn till låt oss säga ekonomiska intressen.

Nu skall jag erkänna, herr talman, att jag också har ett annat skäl till att jag vill ha några synpunkter på denna sak till protokollet. För närvarande är det mest betydande industriföretaget inom denna bransch i Uppland beroende av stora och mäktiga ekonomiska intressen. Jag kan icke gå i borgen för att de uppgifter äro riktiga, som arbetare och anställda vid ifrågavarande företag framfört till mig och många andra, nämligen att man kan misstänka att, om det passar dessa ekonomiska intressen, också detta järn- och stålverk kan komma att stoppas. Det är ju ingen hemlighet, att det gamla förnåma Österby bruk — mitt hjärta klappar alldeles särskilt varmt för det, ty det är mitt fädernebruk — det bruk, som redan Gustav Adolf ansåg skulle bli Sveriges Bofors och som är det kvarvarande nu av industrien däruppe, ägts tidigare av Svenska Handelsbanken, och nu av brukskoncernen. De anställda vid bruket och arbetarna, en gammal, ytterligt förnäm arbetarstam, som är en enorm tillgång för vår framställning av kvalitetsstål och vars like vi ha

Ang. järnförädlingsanläggningar i Norrtälje och Hargshamn. (Forts.)
kanske bara på ytterligare två eller på sin höjd tre platser i landet, hysa farhågor för att det större företaget — Fagersta — eller dess ledning sätter Österby i andra hand, tager ifrån det vissa märken och överflyttar tillverkningen därav till Fagersta. Det gamla bruket befarar man sålunda måhända kunde komma att läggas ned. Fackföreningen där räknar omkring 500 medlemmar, och då kan man ju lätt räkna ut, att det är åtminstone något tusental människor, som enbart vid järn- och ståltillverkningen där får sin försörjning. Det var icke länge sedan dessa farhågor uttrycktes för mig och motiverades med åtskilliga iakttagelser. Kanske äro dessa farhågor överdrivna på grund av den misstänksamhet som gör sig gällande — en misstänksamhet som jag icke anser alldeles ogrundad, om man betänker det mycket sorgliga resultatet för befolkningen av de två föregående kriserna. För närvarande är det så, att tack vare gemensamma ansträngningar framför allt kanske av den nuvarande ledaren vid bruket, av ingenjörer och av den gamla arbetarstammen man har drivit upp bruket på ett sätt, som bara för några år sedan skulle ha betraktats såsom fullkomligt otroligt, och kommit till resultat, som av den högre sakkunskapen, företrädande motsatta intressen, förklarats omöjliga att uppnå.

Jag hemställer till statsutskottet eller vem det vara månde — icke minst regeringen — att man i dessa tider beaktar dels de synpunkter herr Eriksson nyss anfört och dels dem jag här berört. Jag tillägger, att jag finner det förklarligt, att intressen, som äro knutna vid industriell verksamhet, äro benägna att lägga uteslutande ekonomiska synpunkter på saker och ting. Men något dylikt kunna aldrig statsmakterna vara med om, och det har ju vid tidigare tillfällen uttalats, att det icke får ske. En av stockholmstidningarna meddelar för övrigt i dag ett fall, som — om det också ligger i periferien av hithörande spörsmål — illustrerar vad man kommer ut på, när det får gå så, att enskilda intressen få husera som de behaga.

Jag har således icke blivit övertygad om, herr talman, att det enda skälet till att man lagt ned järnverken i Norra Uppland är att söka i att Dannemoralmalen drager för mycket träkol. Jag tror, som sagt att det också finns andra skäl, framför allt strävan efter rationalisering, vilken som sagt ur ekonomisk synpunkt kan vara motiverad men många gånger ur social synpunkt är mycket beklaglig och icke alltid bör tillåtas av statsmakterna.

I norra Uppland och i Roslagen är situationen mångenstädes beklaglig. Massor av människor, som förut haft en något så när tryggad ställning — och det gäller icke enbart industriarbetare utan också jordbrukare — befinna sig nu i ett sådant läge, att deras ekonomiska och sociala botten är svag — för att icke säga obefintlig. Jag fruktar, att när vi gå mot en ny kris, kommer riksdagen att få höra av dessa frågor på nytt och på ett mycket mera kännbart sätt än nu. Fördenskull hemställer jag ännu en gång, att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet i samband med andra hithörande frågor.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316), m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att förordna om uttagande av viss tilläggstull å druv- och stärkelsesocker m. m.;

nr 9, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i gällande tullsatser för råglas; och

nr 10, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å visst slag av pegamoid.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 21.

*Ang. tull å
rundvirke och
sågvaror av
bok.*

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 11, i anledning av väckta motioner om tull å rundvirke och sågvaror av bok.

Därvid anförde:

Herr Liedberg: Herr talman! Jag har jämte en medmotionär väckt en motion i denna kammare angående införande av vissa tullsatser å rundvirke och sågvaror av bok.

Vi ha i motionen angivit några synpunkter, som dikterat vår framstöt på området, och jag kan icke underlåta att inför kammaren i någon mån försöka redogöra för den här frågan.

Det är ju egentligen södra Skåne, som, i den mån det finns någon skog där, framstår såsom det egentliga bokskogsdistriktet. Det finns ju betydande lövskogar även i mellersta och norra Skåne liksom också på Hallandsåsen och litet längre uppåt i landet, utan att dock landskapet har denna särskilda bokskogs-karaktär. Boken har för Skåne och överhuvud taget de trakter, där den finns i någon mera betydande omfattning, av ålder ansetts som ett mycket ädelt och värdefullt träslag, vilket man i allra högsta grad vårdat sig om. Avsättningsförhållandena voro på sin tid och ännu för ett eller annat decennium sedan relativt goda. En del och framförallt då det som icke utgjordes av gagnvirke gick åt till bränsle, som fann en ganska lätt avsättning. Men bränslemarknaden på detta område har till sin betydelse — även om jag nu bortser från dagens läge, som är någonting alldeles speciellt — så gott som helt försvunnit. Det råder i alla händelser ett otryggt och dåligt läge på bränslemarknaden i fråga om bokvirke, ett förhållande som varat i årtal. Härtill har kommit en särskilt under senare år tryckande import, vilken gjort att de virkessorter, som skulle göra denna skogsodling lönande, nämligen kvalitetsprodukterna, funnit sig stå inför en allt mer och mer begränsad och försämrad marknad.

Bokskogsodlingen bedrivs och måste bedrivas på mycket lång sikt. Mogen bokskog har en ålder av låt mig säga minst cirka 80 år, och de större dimensionerna kräva 100—120 år eller något ännu mer i den vägen. Det är därför givet att en åtgärd, som vidtages just nu, har relativt litet att betyda i fråga om det nuvarande odlingsbeståndet. Dagens läge, som jag skall försöka skildra, innebär att bokskogens odlare och ägare sedan åtskilliga år tillbaka överhuvud taget sakna tilltro till framtiden, vilket i sin tur medfört att den förnygring av bokskogen, som skogsvårdens män på detta område anse såsom en av de angelägnaste uppgifterna och som tidigare skedde mycket regelbundet, numera helt enkelt upphört. Jag vågar försäkra kammaren, att det sedan 20 å 25 år tillbaka i de egentliga bokskogsdistrikten inte finns någon egentlig förnygring att tala om. Vad har då skett i stället för förnygring? Jo, i de luckor, som uppstått genom att den mogna boken tagits, har man i nittionio fall av hundra i stället för att använda den ganska kostbara, tidsödande och relativt vanskliga förnygringsproceduren planterat gran. Hurudant är nu läget i dag? Jo, man ser hur granen allt mer vinner terräng. Och hur kommer det att se ut om 25 eller 50 år? Ja, det är den frågan, som vi motionärer ställt oss och gärna vilja ställa även till andra. Det finns, herr talman, ingen

Ang. tull å rundvirke och sågvaror av bok. (Forts.)

möjlighet att *då*, i vart fall icke utan betydande kostnader, kunna reparera skadan. Boken kan icke föryngras eller ens planteras utan skuggande överbestånd. Ja, någon nöjaktig skog genom sådd eller nyplantering kan man icke få, ty om det skall bli någon skog av högre kvalitet måste självföryngring ske. Jag behöver nu icke här gå in på orsaken till detta förhållande.

Vad har då utskottet sagt om allt detta? Jo, utskottet har infordrat utlåtande av en hel del expertis från sakkunnigt håll, som jag icke kan underlåta att något litet uppehålla mig vid. Sveriges skogsägareföreningars riksförbund har visat sig förstå och behärta motionens syfte och till sitt utlåtande fogat en del randmärkningar, som bestyrka behovet av åtgärder på detta område. Man påpekar sålunda, att numera föryngras bokskogen ytterst sällan, och man tillägger: »Om sådana förhållanden kunde skapas för den nu utdöende bokskogshanteringen, att utsikterna för en säker och mera givande avsättning ljusnade, torde även de kvaliteter, som äro för industrin eftersträvade, genom en bättre och mera målmedveten skötsel av de ännu befintliga bokskogsarealerna kunna frambringas.» Vidare säger man: »Tillåtes den utveckling, som nu försiggår, alltjämt fortfara, kommer boken att såsom beståndsbildande träd helt försvinna.» Jag förstår att Sveriges skogsägareföreningars riksförbund vid remissvarets avgivande vänt sig till de sakkunniga inom förbundet, som äga särskild kännedom om de sydsvenska skogarna.

Vi ha vidare en sakkunniginstitution, som heter skogsvårdsstyrelsernas förbunds centralråd, vars yttrande jag också skall be att något få citera. På sid. 9 i utskottsbetänkandet heter det: »Åtskilligt har på olika håll utträttats under senare år för ett, där så lämpligen bör ske, stärka bokens ställning inom sydsvenskt skogsbruk.» Vidare talas det om att skogsvårdsstyrelserna nedlagt ett intresserat arbete på området. Detta senare kan jag utan vidare skriva under på, ty jag känner till skogsvårdsstyrelsernas arbete och deras intresse för saken. Det hade emellertid varit ytterst tacknämligt, om centralrådet i någon mån berört den första satsen, nämligen att åtskilligt utträttats på detta område. Tyvärr har det varit så att *ytterligt litet* kunnat utträttats. Hade centralrådet vänt sig till vederbörande skogsvårdsstyrelser — dess uppdragsgivare — hade det kunnat få upplysning om den saken. Centralrådet talar nu om anskaffning av skogsodlingsmateriel ungefär på samma sätt som om det härvidlag gällde en grankultur, då vederbörande köper plantor av skogsvårdsstyrelsen och då naturligtvis är angelägen om att få ett så gott material som möjligt. Man tycks icke ens ha aning om detta, som jag nyss nämnde om föryngringen, nämligen att denna helt måste ske av sig själv. Man talar vidare om betningen precis som om betesgång och skogsbruk skulle vara sammanblandade i södra Skåne. Det är åtminstone 50 år sedan något sådant förekom där nere! Men man glömmar att övergång från skogsmark till betesmark med gällande lagstiftning tyvärr icke kan förhindras och att just sådan övergång ganska ofta förekommer särskilt t. ex. då mindre skogsmarksägare ha ett bokskogsområde, som är beläget intill en betesmark eller mark, som kan lämpa sig för bete, men som det icke lämpar sig att göra åker av. Det hela beror naturligtvis på att man icke har någon tilltro till bokskogens framtid!

Vidare säger man i detta illustra utlåtande, att det efter närmare utredning kan visa sig önskvärt att *ytterligare* åtgärder syftande till ett rationellt skogsbruk bli vidtagna. Det är precis *som om* några åtgärder utav någon betydelse hade vidtagits eller som om det behövs någon utredning för att konstatera, att utvecklingen på detta område är olycklig! Man gör sig sedan till tolk för importörerna och påstår, att sådana kvalitetssortiment, som industrin behöver, endast i mindre grad kunna framställas i Sverige. När man emellertid

Ang. tull å rundvirke och sågvaror av bok. (Forts.)

ser på statistiken och finner, att den sista siffran som vi ha, nämligen den för år 1938, visar, att vi då importerade 5,174 fm³ bokvirke till ett värde av 591,493 kronor och jämför den med siffrorna för 1933 eller 1,041 fm³ med ett importvärde av 96,966 kronor måste man fråga sig, hur man kunnat reda sig under denna tidigare tidsperiod? Det är icke möjligt att detta resonemang kan vara hållbart.

Vad är då orsaken till att de svenska bokskogsprodukterna blivit alltmera undanträngda? Jo, det är att Danmark har relativt stora och mycket väl-skötta samt rikt avkastande bokskogar och vidare att Danmark måste söka sig marknad, även om priset icke ens för danskarna är särskilt lockande, blott man kan hålla den inhemska, d. v. s. den danska marknaden, någotsånär sannerad tack vare att man finner avsättning för sitt överskott. En orsak är vidare den danska valutans ställning, som gör att den danska varan, redan när den kommer till Sverige, ställer sig 20 % billigare än den svenska eller 10 % som det var, då de båda valutorna stodo närmare i pari än nu. Det är sådana förhållanden som göra det omöjligt att överhuvud taget konkurrera med danskarna, utan de svenska bokskogsprodukterna måste antingen förbli osålda eller slumpas bort till priser, som göra att såväl producenter måste säga sig som konsumenter förstå, att det härvidlag rör sig om en näring, som icke kan fortsätta under dylika villkor.

Ja, detta var nu skogsvårdsstyrelsernas förbunds centralråds yttrande. Domänstyrelsen talar i sitt yttrande om de åtgärder, som den vidtagit på sina skogar till bokskogsodlingens främjande. Jag betvivlar icke riktigheten av dessa uppgifter och att på vissa statens domäner på Söderåsen eller var det nu kan vara åtgärder vidtagits i sådant avseende. Men mig veterligen har staten inga skogar i det södra egentliga bokskogsdistriktet, och om det finns några så äro de ytterst obetydliga. Under sådana förhållanden lära väl också åtgärderna från statens sida icke heller kunna vara av någon större betydelse. Men nog om detta.

Domänstyrelsen har därefter gått in på ett handelspolitiskt resonemang, däri man säger, att vi skicka så och så mycket trä till Danmark, medan Danmark skickar så och så mycket trä till oss, och att man i nuvarande läge ej bör ingripa i detta förhållande. För det första skulle jag här vilja anmärka, att handelspolitiska avgöranden icke få bestå i allenast ett avvägande av olika varugrupperns inbördes kvantiteter. Det är väl själva total-siffran som härvidlag är det avgörande. För det andra vill jag säga, att jag var nog naiv att tro, att domänstyrelsen hade till uppgift att yttra sig om skogliga förhållanden, och att utskott och riksdag hade möjlighet att få de handelspolitiska synpunkterna belysta från håll, där dylika frågor vanligen behandlas, nämligen i utrikesdepartementet och traktatberedningen eller liknande institutioner.

Nu har utskottet sagt, att »det torde icke råda delade meningar om önskvärdheten av att de inhemska bokskogsbestånden så långt möjligt upprätthållas och vidare utvecklas». Utskottet säger i tro, att detta säkrast sker genom fortsatta förbättringar i skogens skötsel. Jag har kanske tagit kammarrens uppmärksamhet i anspråk väl länge, men det finns så många rena felaktigheter i såväl remissyttrandena som i utskottets utlåtande att jag icke kunnat annat än bemöta dem. I utskottet har man sålunda för sig, att bristande åtgärder i skogens skötsel är orsaken till att det går baklänges på detta område. Jag vågar tvärtom påstå, att bokskogen i mannaminne skötts synnerligen väl. Skulle något kunna påvisas såsom brist på detta område så är det en svikande tilltro till bokskogsodlingens framtidsmöjligheter, vilket gör att man hugger bort bokskogen och planterar annan skog i stället.

Ang. tull å rundvirke och sågvaror av bok. (Forts.)

Tidigare icke bara vårdade man sig om själva skogens avverkning utan även och i mycket hög grad om förnyelsen av skogen. Utvecklingen har alltså varit den rakt motsatta till den av utskottet förmenade. Man tror att bara det kommer en jägmästare eller en länskogsvaktare och visar folk hur det skall gå till så skall allt bli bra. Det förhåller sig på rakt motsatt sätt. Sakkunskapen finns redan, och den har funnits i fullt tillräcklig grad. I alla händelser har den på detta område varit till finnandes i betydligt högre grad än hos de båda sistnämnda remissinstanserna. Saken är helt enkelt att intresset för denna form av skogsdrift håller på att försvinna.

I utskottets utlåtande säges till sist, att en tull skulle komma att belasta de svenska avnämarna. Nu vet ju emellertid var och en, att det icke finns någon möjlighet att genom en tull alltid garantera att priset på en vara höjes i samma grad som tullen. En tull innebär ju i själva verket endast att priset hindras från att sjunka bottenlöst. I ett fall som detta betyder tullen främst att man hindrar ett land, som exporterar till oss, att dra oskälig vinst av en måhända tillfällig men måhända också långvarig förändring de olika valutorna emellan. Resonemanget, att en tull sådan som vi föreslagit skulle belasta avnämarna, skulle, om det vore riktigt, medföra att säljarna kunnat sänka sina priser under det senaste halvåret på grund av den valutaförändring som ägt rum. Något sådant har man emellertid icke hört talas om, och något sådant har jag för min del icke heller begärt. Man skall emellertid icke, när man talar om dessa råvaror eller halvfabrikat, vilkas värde är så pass obetydligt i förhållande till helfabrikatet, söka framställa denna ytterligt blygsamma tull såsom någonting det där skulle betyda ruin för näringsidkarna, möbelfabrikanterna, arbetslöshet etc.

Herr talman! Jag beklagar, att utskottet har gått emot motionen. Jag beklagar ännu mer, att utskottet har ställt sig så negativt. Jag förstår, att ett yrkande om bifall till motionen, när utskottsutlåtandet är enhälligt och när två av de tre hörda sakkunniginstanserna ha uttalat sig mot den, är hopplöst. Men jag hade verkligen hoppats, att utskottet, även om det ansåg de av oss föreslagna åtgärderna mindre lämpliga eller verkningslösa, åtminstone i enlighet med ingressen till sitt uttalande i utskottsutlåtandet hade påpekat några andra verk samma åtgärder eller visat sitt positiva intresse, exempelvis på sådant sätt att utskottet hade sagt, att andra vägar få prövas, därför att någonting tydligen måste göras. Intet av detta finner man. Vi motionärer eller andra, som kunna ha intresse för denna sak, få naturligtvis söka finna ut de vägar, som kunna främja syftet. Vi få väl hoppas, att riksdagen, även om riksdagens ledamöter i relativt liten utsträckning ha en direkt personlig kontakt med dessa problem, må behjarta denna fråga.

Det rör sig här om ekonomiska realiteter som naturligtvis inte äro av större nationalekonomisk betydelse men i alla fall av ingalunda obetydlig vikt för de berörda provinserna.

Så småningom, när utvecklingen har gått så långt, att man inte kan hejda den, kan det också komma att röra sig om förändringar i klimatet, som kan bli ytterligt beklagliga. Jag erinrar endast om vad man på sistone kunnat konstatera beträffande Gotland i fråga om klimatiska förändringar. Det är ett bekant faktum, att betydande lövskogar ha ett mycket stort inflytande på nederbördsförhållandena.

Slutligen rör det sig om skönhetsvärden, om estetiska värden. Även om man inte kan taxera dem i pengar, torde det likaväl stå klart för en och var, som vill intressera sig för denna fråga, att de ha ett mycket stort värde, och att våra sydligaste provinser, i synnerhet Skåne, skulle totalt ändra karaktär, om bokskogarna skulle försvinna.

Ang. tull å rundvirke och sågvaror av bok. (Forts.)

Jag har, herr talman, såsom saken ligger till, intet yrkande, men jag har inte kunnat underlåta att framföra denna kritik mot utskottets sätt att se på och behandla denna fråga, och jag vill uttala den förhoppningen, att kommande förslag må röna en bättre och mera förstående behandling.

Herr Björklund: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet, och om inte herr Liedberg slutat sitt anförande på det sätt han gjorde, skulle jag inte heller ha gjort det. Jag förmodade nämligen, att han inte skulle ställa något yrkande, och jag hade därför inte tänkt säga något. Det var just slutorden, att utskottet inte ägnat frågan tillräckligt intresse, som uppkallade mig. Det sätt på vilket utskottet behandlat denna fråga, säger sig herr Liedberg inte kunna gilla. Jag förstår, om herr Liedberg inte kan gilla det resultat, till vilket utskottet har kommit. Men utskottet har inte skrivit vare sig med ovilja eller oförståelse om den motion, som av herr Liedberg väckts i denna fråga. Förresten förhåller det sig ju så, som herr Liedberg i den sista delen av sitt anförande sade, nämligen att det rent estetiska värdet av bokskogarna kan ingen skåning underlåta att uppskatta. Jag tror för övrigt, att vilken svensk medborgare som helst, som kommer ner till Skåne och ser de skånska bokskogarna, när de nyligen äro utspruckna, ja förresten även senare på året, gärna skall medge, att det är någonting, som är ur estetisk synpunkt värt att bevara.

Om nu inte bevillningsutskottet har kunnat gå med att förorda, att riksdagen i dag antager den linje, som herr Liedberg i ifrågavarande fall rekommenderat i sin motion, får man inte fatta saken på det sättet att bevillningsutskottet utan vidare motsatt sig varje som helst åtgärd för att eventuellt kunna komma fram till ett resultat efter linjer, som kunna vara mera lämpade. Jag kan ju säga herr Liedberg, att vi ha inom utskottet resonerat så, att om det hade varit möjligt att göra något, skulle vi velat göra det. På den väg, som här föreslagits, går det inte. Det får bli ett annat utskott än bevillningsutskottet, som skall taga hand om denna fråga, och eventuellt kunna ge riksdagen en rekommendation, som riksdagen kan följa, för att i någon mån bevara de skönhetsvärden, som faktiskt ligga i bokskogen såsom sådan. Jag vill säga, att när herr Liedberg talar om, att om man höjer tullen med det lilla belopp som här ifrågasättes, spelar det ingen roll, så är det ett tal, som vi känna igen. Emellertid vill jag fråga motionären: Varför begär man höjda tullar, när man samtidigt säger, att man inte alls har någon som helst garanti för att priset kommer att stiga? Om inte priset på varan stiger, har man ju inte nått fram till vad man ville vinna, nämligen högre värde på bokvirket.

Dessutom rör det sig ju i ifrågavarande fall i mycket stor omfattning om vad man kallar för rent bränsle. Bokskogen är ett skånskt bränsle och har tidigare varit det mycket mer än för närvarande. Om man nu, när det är sådana priser på bränsle överhuvud taget i detta land som för närvarande, vill lägga på ytterligare tull för att få upp priserna mera, vill jag för min del säga, att då kan jag inte vara med. Även om jag har mycket stor förståelse för de rent estetiska och även ekonomiska värden, som ligga i bokskogen, kan jag inte vara med om att man går den vägen. Om herr Liedberg och hans medmotionärer ett kommande år försökte att lägga sin motion efter en annan linje, så att den hamnar på ett annat håll, tror jag, att riksdagen bör kunna visa förståelse för den och komma fram till ett resultat, så att de skönhetsvärden, som för närvarande finnas där nere i Skåne i form av bokskogar, fortfarande skola kunna bevaras. Kommer däremot herr Lied-

Ang. tull å rundvirke och sågvaror av bok. (Forts.)

berg igen efter samma linjer som i år, så att motionen måste hänvisas till bevillningsutskottet, kan det efter de yttranden och yrkanden, som vederbörande institutioner, som utskottet har att vända sig till, när det gäller att inhämta sakkunskap på ifrågavarande område, inte gärna bli tal om att motionen kan bifallas.

Den kritik av de sakkunniga myndigheternas yttranden, som herr Liedberg presterade, ingår jag inte på, då jag inte är tillräckligt skogssakkunnig. Vi ha emellertid vänt oss till det håll, där det finns sakkunskap. Jag vet, att herr Liedberg är sakkunnig på hithörande område, men jag förutsätter, att både i domänstyrelsen och i skogsvårdsstyrelsernas förbunds centralråd finnas människor, som kunna den sak, varom vi här diskutera. När man lägger tillsammans det hela, herr talman, har det varit omöjligt för utskottet att tillstyrka vad som i denna motion begärts. Vi ha nödgats yrka avslag på motionen, men personligen rekommenderar jag herr Liedberg att komma igen på ett annat sätt ett följande år. Detta spörsmål gäller för övrigt inte bara Skåne, utan även Blekinge och stora delar av södra Sverige i övrigt äro starkt berörda av denna fråga.

Herr talman, som situationen är, måste jag för min del yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr Liedberg: Herr talman! Jag kan ju ha anledning att vara så tacksam mot den föregående ärade talaren, som man överhuvud taget kan vara, när vederbörande dock går emot en i sak. Han har ju förklarat sig i mångt och mycket förstå och även dela motionärens uppfattning, även om han nu finner, att det av motionären föreslagna medlet skulle vara mindre lämpligt. Vad jag särskilt vill taga fasta på är naturligtvis, att han rekommenderade annan linje, så att ärendet hamnar på annat håll. Jag hoppas och förmodar, att han privatim vill anförtro mig, vilken denna linje kan vara, eftersom han undanhållit den saken för kammaren. Det är väl inte så enkelt, förmodar jag, som att det skulle gå för sig, om man inte kallar det för tull utan importavgift? Men därom få vi talas vid senare.

Jag skall återigen litet beröra resonemanget om tullens effekt. Om det vore så, att tullen inte hade prisstegrande effekt på hemmamarknaden, behöfve inte importintressena alls känna sig berörda, men det förhåller sig ju i själva verket så, att tullen *stöder* ett visst prisläge. Man kan aldrig garantera, att man åstadkommer så mycket högre prisläge, som tullen svarar mot. Men man vet, att den stöder ett prisläge och kan återföra prisläget till vad det borde vara från det, som det blivit av andra anledningar, i detta fall genom valutaförändringar. Bränslefrågan blir aldrig direkt berörd av detta. Det är inte så, att bokbränslet och gagnvirket är samma sak. Det, som i allmänhet går till bränsle, kan inte användas till gagnvirke, och det är ytterligt sällan som det, som begagnas till gagnvirke, måste användas till bränsle. När det sker, är ekonomin med odlingen eländig. Det säger sig självt, att odlingen i dess helhet nu är försämrad. Det beror ju på att den tidigare goda avsättningen av bränsle, fränsett den akuta situationen i dag, har ryckts undan genom värmeledning och koleldning, och *det* skärper behovet av goda priser på gagnvirket, på plank och kubb etc. Det skärper behovet av *stöd* för dessa priser, utan att man alltid kan åstadkomma några högre priser för bränsle i och för sig. Emellertid är jag glad över vad som enligt den föregående ärade talarens uttalande kan läsas eller bör läsas mellan raderna i bevillningsutskottets utlåtande!

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad för tiden 1 oktober 1940—30 september 1941; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1941 i anledning av folkräkningen den 31 december 1940.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 23.

*Ang. ändring
av 56 § i
lagen om
vägdistrikt.*

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 16, i anledning av väckt motion om ändring av 56 § i lagen om vägdistrikt; och anförde därvid

Herr von Seth: Enligt 1934 års lag om vägdistrikt stadgas, att den skatt, som ålägges fastighetsägare, är större än den skatt, som ålägges vanlig inkomstagare. Enligt nämnda lag påföres såsom underlag för fastighetsskatt såvitt angår jordbruksfastighets jordbruksvärde samt tomt- och industrivärde en och en halv vägskattekrona samt såvitt angår jordbruksfastighets skogsvärde en och tre fjärdedels vägskattekrona. Som förhållandena nu ha utvecklats sig, sedan 1934 års lag antogs av riksdagen, äro dessa grunder för skattens uttagande uppenbart orättvisa. Kommunalskatteberedningen har ju också i skrivelse till Kungl. Maj:t, som framgår av sidan 2 i betänkandet, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande vägväsendets förstatligande samt därvid också framhållit, att enligt beredningens mening mycket allvarliga erinringar ur skatteutjämnings synpunkt kunde riktas mot den nuvarande ordningen. För närmare motivering vill jag inte taga kammarens tid i anspråk utan hänvisar till motionen. Jag skulle dock vilja särskilt understrika, att då som sagt enligt kommunalskatteberedningens uppfattning allvarliga erinringar ur skatteutjämnings synpunkt kunna riktas mot den nuvarande ordningen detta är ett spörsmål, som snarast möjligt bör tagas upp. Nu ha dessa sakkunniga tillkännagivit, att de komma att bli färdiga under första halvåret 1940. Jag vill endast hemställa till kommunikationsministern, som inte är här närvarande, att så snart de sakkunniga komma med sitt betänkande, taga upp förevarande spörsmål, så att förslag om ändring av nu gällande bestämmelser kan föreläggas nästa års riksdag i dessa saker. Herr talman, jag har för övrigt inget yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 24.

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckta motioner om provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m.

I två till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 5 av herr Ström, Fredrik, jämte fem av kammarens övriga ledamöter, och den andra inom andra kammaren under nr 185 av herr Dahlbäck jämte fem av kamma-

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

rens övriga ledamöter och med instämmande i motionens syfte av tre andra ledamöter, hade hemställts,

1:o) att riksdagen måtte besluta, att i avbidan på ikraftträdande av en allmän, definitiv reglering av pensionerna för statstjänstemän, skulle, räknat från och med den 1 juli 1940 tills vidare, till civila och militära pensions-tagare utgå provisorisk pensionsförstärkning med 180 kronor per år och pensionär;

eller, därest detta icke skulle befinnas genomförbart, ett provisoriskt pensionstillägg enligt följande grunder, nämligen med 150 kronor till pensionär boende inom ortsgrupp I, 180 kronor till pensionär boende inom ortsgrupp II och 210 kronor till pensionär boende inom ortsgrupp III, allt enligt den för folkpensioneringen gällande ortsgrupperingen;

2:o) att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att i samband med pågående utredning angående revision av pensionslagstiftningen måtte upptagas till övervägande spörsmålet, om och i vad mån en sådan anordning kunde och borde genomföras, att pensionsregleringar framdeles vunne tillämpning beträffande samtliga redan beviljade pensioner.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Brädefors* jämte fyra av kammarens övriga ledamöter under nr 46 väckt, till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisad motion hemställts, »att riksdagen måtte besluta, i avvaktan på en mera allmän och definitiv reglering av nu gällande bestämmelser rörande pensionering av tjänstemän och arbetare i statens tjänst, däri inbegripet jämväl med pension redan avgångna sådana, tilldela samtliga pensionerade statstjänstemän och arbetare i statens tjänst ett provisoriskt pensionstillägg att, räknat från och med den 1 januari 1940 och intill dess nya bestämmelser rörande ifrågavarande pensionsärende kunna bli beslutade och träda i kraft, utgå med 180 kronor till pensionär boende inom ortsgrupp I, 240 kronor till pensionär boende inom ortsgrupp II och 300 kronor till pensionär boende inom ortsgrupp III; allt enligt den för folkpensioneringen gällande ortsgrupperingen».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner I:5 och II:185, likalydande, samt II:46 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

1:o) av herrar *Holmström* och *Holmgren*, vilka ansett, att utskottet i anledning av yrkandet under punkten 2 i motionerna I:5 och II:185 bort hemställa, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att 1938 års pensions-sakkunniga måtte erhålla i uppdrag att utreda frågan om höjning av redan beviljade pensioner samt att förslag i ämnet om möjligt måtte föreläggas riksdagen samtidigt med det förslag till pensionsreglering för blivande pensionärer, som de sakkunniga hava att avgiva; samt

2:o) av herr *Lovén*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville till 1941 års riksdag inkomma med förslag till pensionsförhöjning för sådana f. d. befattningshavare i statens tjänst, vilka uppbyure årlig pension till belopp av förslagsvis högst 3,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Lovén*: Herr talman! När denna fråga behandlades i fjol, gav jag tillkänna, att jag inte kunde vara med om den linje, som föreslagits i motionerna, att tillägg skulle utgå till alla pensioner, även om de voro relativt höga.

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 22.

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Nu ha motionärerna envisats med att yrka ungefär detsamma i år.

Då jag fortfarande inte kan vara med om ett sådant förslag, har jag i år reserverat mig för ett tillägg till de lägre pensionstagarna. Det går nämligen inte att komma ifrån, att de små pensionstagarna äro nere vid gränsen, där existensminimum tar vid. Dessa små pensioner äro nämligen inte beräknade efter sådana priser på livets nödtorft som nu äro rådande.

De ha det bekymmersamt dessa f. d. statstjänare med sina låga pensioner. Och det måste man förstå, att det är bittert att efter så många års trogen tjänst i staten vara satt på svälkost på gamla dagar.

Därtill har sedan i fjol tillkommit ytterligare en sak. Nu ha inte endast statstjänarna ett rörligt tillägg på sina löner, utan även stora skaror av privatanställda få nu genom index en liten komensation för de höjda priserna å nödvändighetsvaror. Endast pensionärerna bli utan.

Jag tycker, att det med hänsyn till de miljardutgifter vi röra oss med inte skulle kunna vara farligt att även anslå en liten summa för tillägg å pensionerna för de små pensionärerna.

Herr talman, jag yrkar bifall till min reservation.

I detta anförande instämde herrar *Lindahl, Gustafsson* i *Bogla, Lindén* och *Hage*.

Herr Holmgren: Herr talman! 1938 års bankoutskott anslöt sig i princip till den tanken att i avvaktan på en definitiv lösning av pensionsfrågan provisoriska åtgärder skulle vidtagas för en förbättring av pensionärernas ställning, och utskottet hemställde om utredning och förslag från Kungl. Maj:ts sida till 1939 års riksdag rörande provisorisk pensionsförstärkning åt samtliga pensionerade befattningshavare i statens tjänst. När den frågan var före i riksdagen anförde finansministern, såsom kanske kammaren erinrar sig, att han inte kunde garantera, att han kunde bli färdig till 1939 års riksdag med ett så pass omfattande förslag som det vi begärde. Han fick då från bankoutskottshåll det beskedet, att vi under sådana omständigheter förväntade, att statsrådet skulle komma att förelägga riksdagen denna fråga så snart som det var görligt. Då tillsatte Kungl. Maj:t i juli månad samma år de s. k. pensionsakkunniga. Deras utredning avsåg emellertid endast en reglering av pensionsförmånerna för sådana befattningshavare, på vilka de från och med den 1 juli 1939 gällande nya avlöningsbestämmelserna blevo tillämpliga. Frågan om en allmän höjning av pensionsnivån för nuvarande pensionärer ansåg statsrådet skulle kräva en alldeles speciell utredning, och den kunde dessutom enligt hans mening inte upptagas till avgörande, förrän pensionsnivån blivit fastställd för de befattningshavare, som blivit underkastade de nya avlöningsbestämmelserna. Denna statsrådets ståndpunkt har nu accepterats av oss två reservanter, som stå under moment 1, nämligen herr Holmström och jag. Vi begära icke någon utredning omgående, utan endast att Kungl. Maj:t skall uppdraga åt pensionsakkunniga att utreda även frågan om pensionsförhöjning för de gamla pensionärerna och samtidigt med sitt förslag i övrigt förelägga riksdagen förslag också härutinnan.

Vårt förslag tar sålunda sikte även på det klientel, som herr Lovén här nyss ägnade sin omvårdnad, men vi gå inte så långt som herr Lovén, i det att vi inte kräva att något förslag skall vara färdigt till nästa år, utan endast att det bör komma så fort som möjligt.

Vår reservation innebär alltså, att vi påyrka att Kungl. Maj:t skall låta pensionsakkunniga utreda den fråga, som riksdagen år 1938 förutsatte skulle

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

föreligga klar och utredd inför riksdagen redan år 1939. Det är således en ganska blygsam begäran, som vi komma med. Vårt förslag står också i vida bättre överensstämmelse med 1938 års riksdags beslut än vad bankoutskotts-majoritetens avvisande hållning gör.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Holmström och mig till utlåtandet fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Tengström*.

Herr Brädefors: Herr talman! Om man gör en jämförelse med de motioner, som tidigare väckts i denna fråga, finner man, att för två år sedan föreslogo vissa motionärer, såväl i denna kammare som i första kammaren, en pensionsförhöjning med 180, 240 och 300 kronor, utgående enligt dyrortsgrupperingen, eller med samma belopp, som den av mig och mina partikamrater till årets riksdag avlämnade motionen går ut på. I de motioner, som från annat håll väckts i denna fråga i år — vid en tidpunkt alltså när levnadskostnaderna ha stigit högst avsevärt på grund av rådande förhållanden — påyrkas betydligt mindre belopp. Man har alternativt föreslagit antingen 180 kronor per befattningshavare eller 150, 180 och 240 kronor, utgående enligt dyrortsgrupperingen. Det är egendomligt att iakttaga, hurusom man, när pengarna bli mindre värda, vill ge mindre kompensation åt pensionärerna, som väl i lika hög grad som alla andra inkomstagare äro beroende av den köpkraft, som deras inkomst har.

Vad som vidare skiljer vår motion från de andra är, att vi föreslå pensionsförhöjning jämväl åt arbetare i statens tjänst, vilket icke sker i de övriga motionerna.

Utskottet hänvisar nu till de s. k. välvilliga uttalanden, som utskottet under många år gjort i denna fråga, men säger, att det i motionerna icke åberopas några nya omständigheter, som kunna motivera en provisorisk pensionsförhöjning. Jag tycker, att det borde ha stått lika klart för utskottet som det gör för varje annan människa, att det finns tillräckligt med nya omständigheter härvidlag. De ökade levnadsomkostnaderna motivera nu mer än någonsin en sådan förhöjning av statstjänarnas inkomster. Det berättigade häri har också erkänts av den privata arbetsmarknaden, där man gått in för att kompensera en del av de ökade levnadsomkostnaderna genom en viss löneökning.

Reservanterna föreslå här återigen en utredning. Men en utredning är ju i gång, och det har vid tidigare tillfällen, då denna fråga varit uppe i riksdagen, alltid hänvisats till den pågående utredningen, även när det gällt yrkanden, som avsett redan pensionerade befattningshavare. Förmodligen sysslar således denna utredning även med den delen av frågan, varför det inte behövs någon ny utredning. Jag kan därför inte fatta det reservationsvis framförda kravet om förnyad utredning i detta avseende annat än såsom ett försök att uppskjuta frågans lösning.

Herr Lovén har gjort en särskild reservation, däri han yrkar, att man skall skriva till Kungl. Maj:t och begära förslag om pensionsförhöjning till 1941 års riksdag men med den begränsningen att endast befattningshavare med högst 3,000 kronor i pension skulle ifrågakomma. Herr Lovén talade om den saken även i fjol, när denna fråga behandlades. Jag tror, att herr Lovén hade kunnat göra en positivare insats, om han inom utskottet hade yrkat bifall till någon av de framställda motionerna men med den begränsning, som herr Lovén nu vill att regeringen skall vidtaga först nästa år.

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Man skjuter på denna fråga år från år, och utskottet gör sina välvilliga uttalanden. Men det är väl ingen inom utskottet eller i övrigt här, som tror, att dessa s. k. välvilliga uttalanden åstadkomma någon förbättring i levnadsomständigheterna för dessa pensionärer? Den nuvarande dyrtiden bör kännas även för dem av de lägre befattningshavarna vid olika statsverk, som ha full lön, och ännu kännbarare blir den för de lägre pensionstagarna. Jag tror inte, att dessa lägre pensionstagare så värst mycket värdesätta sådana uttalanden, som här gjorts, även om dessa tyckas vara välvilliga, ty pensionärerna kunna inte leva på utredningar, utan de ha behov av omedelbar ökning av sina inkomster.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 46.

Herr Sundberg: Herr talman! Då denna fråga föregående år behandlades, anfördes såväl från utskottets sida som av vissa andra ledamöter att även en provisorisk förhöjning av statstjänarnas pensioner skulle föregripa den pågående utredningen om revision av pensionsbestämmelserna. När nu samma fråga återkommit i år — vilket man naturligtvis hade på känn att den skulle göra och vilket den förmodligen gör också ett annat år, såvida den inte blir löst — framhålles det, att ingenting har inträffat, som kan förändra vare sig utskottets eller enskilda ledamöters hållning till den ståndpunkt, som intogs i fjol. Som en förändring kan kanske betecknas vad som i utskottsutlåtandet anföres om att det statsfinansiella läget har blivit ytterligt ansträngt och att förhållandena äro sådana, att allting manar till mycket stor försiktighet i fråga om utgifter av olika slag. Det är ju heller ingen, som vill förneka, att det skett en hel del, som gör att det statsfinansiella läget är ytterst ansträngt. Men även för de enskilda medborgarna har den ekonomiska utvecklingen gått i samma takt, och utgifterna ha ökats på ett mycket kännbart sätt, inte minst för dessa pensionärer, som på gamla dagar få söka draga sig fram på en synnerligen blygsam inkomst.

Det är ju tämligen klart, att man, så gärna man än skulle vilja, nu inte har någon möjlighet att få igenom de krav, som äro framställda i motionerna. Men man kan inte bortse ifrån att det föreligger ett utomordentligt starkt behov av att en pensionsförbättring kommer dessa gamla pensionärer till del. Det har under diskussionen anförts sådana skäl som att det inte skulle föreligga något särskilt stort nödläge för dessa människor, vilkas existens dock på visst sätt är säkrad genom att de ha en pension att leva av, även om den är liten. Man har framhållit, att det finns en mängd människor i vårt land, som få leva på mindre inkomst än den pension som exempelvis en pensionerad lokomotivförare, tågmästare eller någon liknande har. Det är nog riktigt, att det förhåller sig så — det känner jag fuller väl till. Men att peka på andras nöd såsom motivering för att inte hjälpa i detta fall, tycker jag är tämligen klen tröst. När det blir möjligt för oss här i landet att lämna mera hjälp — om det nu överhuvud taget kommer att finnas sådana möjligheter — är det väl meningen, att vi skola försöka hjälpa alla, som ha det svårt.

Såsom jag framhållit, kommer nog inte denna fråga att i dag lösas i den riktning, som jag skulle ha önskat. Hade jag varit tjänstgörande inom utskottet, när frågan avgjordes där, skulle jag ha förenat mig med herr Lovén i det yrkande, som han framställde. Jag har också varit inne på samma tanke som herr Brädefors, att detta yrkande kunde ha sammanslagits med de hemställanden, som göras i motionerna, under iakttagande av den begränsning, som herr Lovén föreslagit.

Jag beklagar sålunda, herr talman, att denna fråga inte heller nu kan lösas,

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

och jag får som så många andra bara uttrycka en förhoppning om att det skall bli möjligt att lösa den så snart som möjligt. Men jag vill därvid alldeles särskilt trycka på önskvärdheten av att den beredning, som nu sysslar med dessa ärenden, söker få bort den oformlighet eller rättare sagt orättvisa, som ligger däri att alla pensioner utgå på billigaste ords lönebelopp.

Jag kan till sist inte underlåta att omnämna något, som jag tycker att i varje fall pensionärerna och deras organ hade bort avhålla sig från, när de tala för sin behjärtansvärda sak. Vi få ju oss tillsänd Svensk pensionärstidning, där naturligtvis dessa frågor ingående behandlas. I ett nummer av denna tidning redogöres för det årsmöte, som hållits med pensionärernas förening i Göteborg och där man behandlat den för dem så brännande frågan om förbättring av pensionerna. En av föreningens styrelseledamöter höll därvid ett föredrag, betitlat »Vad pensionärerna vänta sig av årets riksdag». I referatet över detta föredrag heter det att föredragshållaren »särskilt riktade sig mot finansministerns inställning och den partipolitiska likriktning som inom ett visst läger syntes råda gentemot statspensionärerna. När dessa senares livsvillkor komma på tal, smita de som egentligen skulle föra småfolkets talan. I stället hade andra, såsom hrr Tengström, Lithander och Arvid Hellberg av sin rättskänsla drivits att taga ställning för pensionärerna.»

Jag känner såväl herr Tengström och herr Lithander som den förutvarande ledamoten herr Hellberg och vet, att det icke finns något tvivel om deras starka rättskänsla, både när det gäller allt som vi avhandla här i riksdagen och när det gäller deras enskilda förhållanden. Men enligt innebörden av detta referat skulle vi andra, som i denna fråga icke hållit några längre anföranden eller bedrivit någon ivrigare agitation, sakna rättskänsla och befinna oss i ett läger, där det råder partipolitisk likriktning, o. s. v. Man skulle kunna anföra mera sådant ur detta referat, men jag skall nöja mig med detta. Jag har emellertid velat draga fram denna sak här i riksdagen för att påpeka, att man inte tjänar pensionärernas sak genom att använda sig av dylika uttalanden. Särskilt de ledande männen inom organisationen borde väl ålägga sig en viss behärskning i detta avseende. Men såsom man ser kunna även dessa gamla grånade, av livet skolade män när det gäller ett enskilt gruppintresse låta förnuftet fara och slå över i sådana där ystra krumsprång, som unga debattörer kunna göra sig skyldiga till.

Herr talman! Jag ber att få instämma i den reservation, som herr Lovén här avgivit.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag har begärt ordet för att anföra några synpunkter, som i viss grad kanske kunna utgöra en motvikt till dem, som framförts av tidigare talare, vilka enligt min mening alltför mycket gått in för pensionärernas sak.

Vi böra hålla i minnet, att pensionen är en förmån, som tillkommer befattningshavarna utöver lönen. Denna lön är så avvägd, att den motsvarar eller t. o. m. överstiger de löner, som betalas inom den enskilda förvärvsverksamheten. Pensionen utgör alltså ett tillskott till lönen och utgår med $\frac{2}{3}$ av slutlönen å A-ort. En vaktnästare t. ex. — för att taga lägsta manliga befattningshavare — får således omkring 1,800 kronor i pension, befattningshavare, som ha 6,000 kronor i slutlön, vilket är ganska många, få 4,000 kronor i pension, o. s. v. Dessa människor ha sålunda en relativt god inkomst, och jag anser inte, att det finns anledning att alltför mycket tala om att de skola få en förbättring. Hur ställer det sig t. ex. för en person, som bedrivit en viss förvärvsverksamhet och lyckats spara ihop ett kapital på 10,000 kro-

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

nor eller så, och hur ställer det sig för de många, som icke ha någonting att falla tillbaka på? Dem bryr sig inte staten det ringaste om att hjälpa, annat än möjligtvis genom vissa sociala åtgärder, och i kommunerna är det fattigvården, som får träda till.

Jag tycker, att det är orimligt, att vårt folk på detta sätt skall uppdelas i två kategorier och att de statsanställda skola tagas om hand på ett helt annat vis än alla andra, och det är därför, som jag reagerar mot denna pensionsförhöjning.

Vi böra också komma ihåg, att pensionerna basera sig på vissa avgifter, som under tjänstetiden erläggas av befattningshavarna. Om jag t. ex. tar en försäkring, som ger mig en viss valuta vid viss ålder, får jag erlägga en premie, som svarar mot det belopp, som jag erhåller efter fullgjord avgiftsbetalning och vid uppnåendet av den fastställda åldern. På samma sätt förhåller det sig med pensionerna. De utgöra en viss ersättning för de belopp, som erlagts, och jag tycker då verkligen, att det är orimligt att fordra, att staten nu skall lämna ytterligare kompensation.

Vad beträffar de ökade levnadskostnadernas inverkan vill jag säga, att för den saken är sört genom de dyrtidstillägg, som utgå på grundpensionen.

Jag måste sålunda i viss grad reagera mot det uttalande, som utskottet gör på sid. 3 i utlåtandet, där utskottet uttrycker den förhoppningen, att om de pensionssakkunniga, som nu utreda frågan om de ordinarie befattningshavarnas pensioner, hinna slutföra sitt arbete så, att saken kan föreläggas 1941 års riksdag, förslag då även skulle kunna avlämnas om en viss förbättring för redan pensionerade befattningshavare. Jag anser detta orimligt. De, som redan äro pensionerade, må åtnjuta den pension, som rätteligen tillkommer dem, men de böra få finna sig i samma förhållanden som alla andra medborgare i detta land.

Jag vill därför yrka, herr talman, att man stryker sista satsen i tredje stycket på sid. 3 i utskottets utlåtande, vilken lyder: »Utskottet vill uttala den förhoppningen, att, därest förslag i fråga om definitiv reglering av pensionsförmånerna för blivande pensionärer skulle framläggas för 1941 års riksdag, förslag om möjligt då även kunde föreligga beträffande pensionsförmånerna för sådana f. d. befattningshavare, som vid tiden för de nya pensionsbestämmelsernas ikraftträdande redan avgått med pension.» Jag anser, att detta uttalande går litet för långt och även onödigt binder både utredningskommittén och Kungl. Maj:t, som bör ha fria händer att bedöma saken med hänsyn till det ekonomiska läge, i vilket vårt land befinner sig, då förslag skall framläggas.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till utskottets förslag med strykande av sista punkten i tredje stycket på sid. 3 i utskottets utlåtande.

Herr **Lovén**, som för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Herr Hansson i Rubbestad anser dessa pensionsförhöjningar orimliga. Det kan jag så väl förstå. Det är nästan, som om man i vad herr Hansson säger kunde höra en underton av att han, därför att han i den lönekommitté där han suttit, år 1938 gått med på dragliga löner åt statstjänarna, nu på något sätt måste frälsa sin själ och därför inte vill unna statstjänarna bättre pension på gamla dagar.

Jag vill säga herr Hansson, att dessa statstjänarpensioner, som han är så bekymrad över, utgöra en lön, som vederbörande intjänat under alla de år, som de arbetat åt staten, och då kan man inte förmena dem att få denna intjänata lön, när de sedan bli pensionerade. Och om herr Hansson kan leva i en större

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

stad på 160—170 kronor i månaden, gratulerar jag honom, ty då befinner man sig, såsom jag sagt, vid existensminimum och ibland därunder.

Herr **Hansson** i Rubbestad, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Med anledning av herr Lovéns sist fällda yttrande, att det skulle gälla intjänata löner, vill jag säga, att statstjänstemännens löner utan hänsyn till pensionerna äro så högt uppskruvade, att de mer än väl fåla jämförelse med lönerna i privat tjänst. För övrigt, om det skulle vara intjänata löner, så borde väl herr Lovén och pensionstagarna nöja sig med vad de egentligen ha rätt till och inte yrka på någonting därutöver.

Härefter yttrade:

Herr **Arne**mark: Herr talman! Det skulle vara mycket att säga med anledning av vad herr Hansson i Rubbestad i sitt temperamentsfulla yttrande framförde, men herr Lovén har ju redan både sakligt och temperamentsfullt polemiserat så mycket mot herr Hansson i Rubbestad, att jag för min del inte skall gå in på de argument, som herr Hansson framförde utan endast för min egen räkning deklarerar, hur jag ser denna fråga.

Jag hör, herr talman, till dem, som vid föregående tillfällen, då kammaren haft denna fråga före, röstat för provisoriskt tillägg i överensstämmelse med det första alternativet i herr Dahlbäcks m. fl. motion. I likhet med tidigare talare beklagar jag på det allra livligaste, att man nu måste konstatera, att bankoutskottet ansett, att det måste hemställa om avslag även i år, och att frågan överhuvud taget befinner sig i ett sådant läge, att det knappast tjänar något till att yrka bifall till motionens hemställan.

Det kan nog vara sant, att det inte föreligger några som helst juridiska skäl för riksdagen att höja dessa gamla pensioner, men jag för min del håller bestämt före, att det föreligger stor moralisk skyldighet för statsmakterna att se till, att statens gamla trotjänare inte råka ut för rena misären. Man får inte glömma bort, att det gäller folk, som givit hela sitt livs arbetskraft åt staten för löner, som merendels, skulle jag vilja säga, icke tillåtit vederbörande att göra någon besparing för ålderns dagar. Den stegring av levnadskostnaderna, som pågår för närvarande och som enligt vad man tyvärr måste räkna med kommer att fortfa- ra, understryker, vilket tidigare talare redan påpekat, ytterligare behovet av att något bör göras och — enligt min uppfattning — bör göras snart för att bispringa statens gamla pensionärer. Den enda ljuspunkt, som man kan skymta i det mörka läge, som frågan befinner sig i, är, att utskottet i sitt utlåtande vidgår, att, därest levnadskostnaderna skulle fortsätta att stiga, olägenheter av ett fortsatt undanskjutande av pensionsfrågornas lösning komma att framträda allt starkare och att utskottet i anslutning till detta uttalande uttrycker en förhoppning att förslag i saken om möjligt skall kunna föreligga vid 1941 års riksdag. Jag uppfattar utskottets uttalande som en vädjan till finansministern att söka villfara denna utskottets förhoppning. Jag skulle emellertid funnit det mera naturligt, om utskottet strukit under sitt uttalande med att hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att sätta igång erforderlig utredning i saken snarast möjligt. Enligt mitt sätt att se på saken skulle det vara en naturlig konsekvens av utskottets uttalande, att utskottet med andra ord återvänt till sin gamla ståndpunkt från 1938, d. v. s. hemställt om en provisorisk pensionsförstärkning åt nuvarande pensionärer för den händelse det skulle visa sig att förslag till pensionsreglering för blivande pensionärer inte skulle hinna framläggas

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

till nästa års riksdag. Jag skulle knappast tro, att så kommer att ske, och följaktligen kommer denna fråga beträffande de gamla pensionärerna att skjutas framåt ideligen, och detta tror jag inte man kan stå till svars med.

Det är som sagt svårt att göra ett yrkande i nu föreliggande situation och därför slutar jag, herr talman, med att ännu en gång rikta en vädjan till herr statsrådet — tyvärr nås han inte för tillfället av denna vädjan men jag hoppas, att han på något sätt skall få del av den — en vädjan, som skulle gå ut på att på något sätt överväga det alternativ, som jag nyss talade om, att man, för den händelse pensionsregleringen för de blivande pensionstagarna inte kan läggas på riksdagens bord nästa år, bör överväga en provisorisk pensionsreglering för de pensionstagare, det här gäller.

Herr Osberg: Herr talman! Inom bankoutskottet ha vi ju ofta en mångfald framställningar om pensioner till enskilda personer att behandla. Det är i stort sett ganska lätt att taga ställning till sådana ärenden, eftersom man då endast har det individuella fallet att taga hänsyn till. Sådana frågor pläga också i de flesta fall lösas i enighetens tecken.

Men när det beträffande hela grupper av medborgare påyrkas avsevärda ändringar i pensionshänseende, är det väl ändå rimligt att som utskottsmajoriteten gjort intaga den ståndpunkten, att man helst vill mottaga sådana förslag från Kungl. Maj:t. I annat fall riskerar man att onödig splittring uppstår såväl i kammaren som i utskottet, och under utskottsbehandlingen ha ju i denna fråga två skiljaktiga uppfattningar framkommit från olika reservanter, som givetvis själva tycka att de ha rätt för sin del. Detta tyder på att man när det gäller en så betydande fråga som den föreliggande måste se till, att ärendet får undergå en grundlig saklig prövning. Utskottet har även under ett par tre års tid bemödat sig om att få frågan i det läge, att ett förslag från Kungl. Maj:ts sida skulle kunna framläggas.

Jag försäkrar damerna och herrarna om att ingen av oss, som anslutit sig till utskottsmajoriteten, hyser någon ovilja emot att en justering kommer till stånd på detta område. För min del har jag haft en utpräglad känsla av att de gamla pensionstagare, som tidigare erhållit pension, ha gjort ett lika värdefullt arbete, som de nya pensionstagare, som tillkommit senare efter höjningen av pensionerna, och att det vore rättvist om på detta område en utjämning kunde komma till stånd.

Jag kan däremot inte ansluta mig till herr Hanssons i Rubbestad tankegång, att man ur utskottets motivering skulle skära bort den passus, som han riktade sig emot. Den kan mycket väl stå kvar; jag tror inte det skadar utan snarare tvärtom. När frågan åter kommer upp till behandling, vilket vi hoppas att den gör nästa år, kan den då föreligga i så väl utrett skick, att vi alla — därom är jag övertygad — kunna gilla vad Kungl. Maj:t föreslår. Det skulle uppstå en fullständig förvirring, om man i hithörande frågor skulle ta hänsyn till de olika känslöstämningar, som komma till synes i reservationer som de här föreliggande. Det enskilda fallet får man taga under speciell behandling, men när det gäller hela grupper av pensionstagare, kan man inte irra från den ena ståndpunkten till den andra och taga hänsyn till alla de olika uppfattningar, som kunna framkomma i sådana här frågor.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmgren: Herr talman! I anledning av herr Hanssons i Rubbestad anförande vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på att 1938 års riksdag intog en klar och tydlig ståndpunkt i denna fråga. Det vore ju högst be-

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

klagligt och underligt, om 1940 års riksdag utan att någonting särskilt har inträffat och utan att några nya val förrättats under mellantiden, nu skulle intaga en diametralt motsatt ståndpunkt mot den, som så gott som varje människa intog för två år sedan.

Herr Osberg hävdade, att en fråga som denna inte bör lösas utan grundlig utredning, och det ger jag honom rätt i. Men en sådan uppfattning borde ju logiskt leda honom över till att intaga samma ståndpunkt som reservanterna under den första reservationen. Det är just en sådan utredning som vi i vår reservation begära. Det vore väl därför ganska lämpligt, om herr Osberg ville gå över till vår ståndpunkt, ty i så fall bli vi litet flera än vi äro här på pappe-ret, för den händelse vi begära votering på vår reservation.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Herr Holmgren hänvisade i sitt anförande till den ståndpunkt, som intogs av 1938 års bankoutskott och som godkändes av riksdagen, och i och med denna hänvisning har han ju också givit en mycket stark motivering för sin inställning. Jag vill dock utan att ingå på någon närmare behandling av detta riksdagsbeslut erinra herr Holmgren om under vilka förhållanden det fattades. Vi kunna också erinra oss de varnande röster, som höjdes i denna kammare vid detta tillfälle. Därefter har frågan varit före vid förra årets lagtima riksdag, och jag hänvisar till vad utskottet säger på sidan 3 i andra stycket, nämligen att denna pensionsförhöjning borde ske i samband med en utredning av förslag till ny pensionslag i enlighet med den nya lönereglering, som antogs av 1938 års riksdag. Det är ju på denna ståndpunkt, som utskottet står även i år, och som vi i utlåtandet hänvisa till. Jag tror att om de ärade reservanterna, såväl herr Holmgren som herr Lovén, ville närmare taga del av vad utskottet säger i slutet på sin motivering på sid. 3 — samma uttalande, som herr Rubbestad gjorde erinringar mot — och göra jämförelser med sina egna yrkanden, skola de finna, att de nära nog stå på samma ståndpunkt som utskottet. Herrar Holmströms och Holmgrens reservation går ju ut på att riksdagen redan nu skulle intaga den principiella ståndpunkten, att den utredning, som skall framläggas, sedan automatiskt skall göras till underlag för pensionsregleringen. Jag antar att detta är innebörden av deras reservation. Herr Lovén vill ha ett positivt uttalande redan nu och påyrkar att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och hemställa om förslag till nästa års riksdag, som innebär en pensionsförbättring för förutvarande pensionstagare i statens tjänst, som ha en årlig pension av högst 3,000 kronor.

Jag framställer allvarligt den frågan: kan det finnas någon verklig anledning till att gå fram med dessa säryrkanden gentemot utskottets förslag? I utskottets utlåtande heter det ju dock på slutet på sid. 3: »Utskottet vill uttala den förhoppningen, att, därest förslag i fråga om definitiv reglering av pensionsförmånerna för blivande pensionärer skulle framläggas för 1941 års riksdag, förslag om möjligt då även kunde föreligga beträffande pensionsförmånerna för sådana f. d. befattningshavare, som vid tiden för de nya pensionsbestämmelsernas ikraftträdande redan avgått med pension.» Det synes mig, att detta uttalande väl i stort sett täcker de önskemål, som reservanterna ha. Det är icke detsamma som de positiva och fasta yrkanden, som förekomma i reservationerna — det är jag villig medge — men i realiteten innebär det dock i stort sett samma sak. Jag tror således, att det inte finnes någon verklig anledning att i denna fråga hålla på dessa reservationer, ty de medföra inget positivt resultat. Nog är det väl bättre för att inte säga så gott som nödvändigt att få denna reglering av redan beviljade pensioner verkställd

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

i samband med den pensionsreglering, som skall äga rum på grundval av den nya lönereglering, som företagits. Jag kan sålunda inte finna att det kan medföra något gagn om riksdagen skulle stanna för någon av dessa reservationer.

Jag skulle vidare vilja framhålla ett par andra synpunkter på denna fråga. Jag vill ge min fulla anslutning till den kritik av pensionstagarnas sätt att skriva, som herr Sundberg nyss framförde. Jag skulle vilja gå ännu längre och säga, att dessa pensionstagare gjorde sig själva den största tjänsten om de följde det råd, som herr Sundberg här gav dem. Den tiden borde väl ändå vara förbi, då man kunde tänka sig att med sådana skrivsätt inverka på regeringen eller på den svenska riksdagen. Ett hovsamt skrivsätt medför utan tvivel större verkan för den, som vill göra framställningar till den svenska riksdagen.

Det är ju alldeles riktigt, att de pensioner, som nu utgå, röna inverkan av de stegrade levnadsomkostnaderna. Men man får väl därvid även komma ihåg, att på pensionerna utgår dyrtidstillägg efter samma procent som på de fasta lönerna. Det torde väl således ändock uppstå någon kompensation för de ökade levnadsomkostnaderna även med de pensioner, som nu äro fastställda.

Jag vill även be riksdagens ledamöter att betänka, att en ofantligt stor grupp av svenska medborgare endast ha sin folkpension att leva på och ingen annan inkomst. Flertalet av dessa människor ha utfört ett gott och livslångt arbete i det svenska samhällets tjänst utan att ha haft förmånen att vara anställda hos staten. Det är givetvis till nackdel för dem, att de ha saknat denna förmån, men detta kan likväl inte befria det svenska samhället och därmed den svenska riksdagen att även ha dessa medborgare i åtanke vid behandlingen av frågor rörande ersättningen åt människor som arbetat ut sig. Vi veta ju litet var att dessa folkpensioner utgå med belopp som variera från 3 till 500 kronor. Det är alltså vad dessa människor ha att leva på, och det är ingen som höjer sin röst i riksdagen för att även de skola få sin ställning förbättrad. Detta är väl också flertalet av oss medvetna om men vi veta också, att härtill kräves ofantligt stora belopp. Under nu rådande svåra ekonomiska förhållanden får man kanske också i någon mån tysta sitt goda hjärta, som annars gärna ville tala. Jag tror det kan vara anledning för litet var av oss att även tänka på denna stora grupp av medborgare inom vårt samhälle, då vi vilja hjälpa dem, som ha det sämst ställt.

Herr talman, jag ber med vad jag anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Mårtensson, Holm, Andersson* i Munkaljungby och *Gustavson* i Västerås.

Herr **Hansson** i Rubbestad erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag begärde ordet för att göra en erinran. Herr Holmgren ville göra gällande, att mitt yrkande att stryka sista meningen i tredje stycket på sid. 3 i utskottsutlåtandet skulle vara en inkonsekvens i förhållande till riksdagens tidigare ståndpunkt. Jag vill härmed säga, att det är det absolut inte, framför allt av det skälet, att jag för min del redan var motståndare till det uttalande, som utskottet gjorde 1938, och alltså innebär mitt yrkande inte alls någon inkonsekvens från min sida. Det är inte heller någon inkonsekvens från riksdagens sida att nu intaga en annan ståndpunkt. Riksdagen har ju redan skrivit att den önskar, att de sakkunniga, som skola utreda frågan om pen-

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

sionsregleringen, skulle beakta de i utlåtandet framförda synpunkterna, och då tycker jag att detta bör gälla.

Dessutom bör man väl också taga hänsyn till det ändrade ekonomiska läge, som inträtt sedan 1938 och som medför, att staten inte har pengar till ändamål, som äro mera nödvändiga än detta. Det innebär därför som sagt inte alls någon inkonsekvens att stryka den ifrågavarande meningen, vilket jag för min del anser vara nödvändigt för att utredningen skall ha fria händer.

Vidare yttrade:

Herr Lindahl: Herr talman! Det är ju alltid en smula ömtåligt att diskutera statstjänarepensioner liksom statstjänarefrågor över huvud taget. Alltid finns det någon som vill excellera i statstjänaräteri. Jag hade emellertid hyst den förhoppningen att inte precis finna herr Hansson i Rubbestad inom denna kategori, ty herr Hansson har ju vid behandlingen av statstjänarnas lönefrågor tidigare intagit en tolerant och förstående hållning.

Närmaste anledningen till att jag känt mig uppkallad att säga några ord var, att det föreföll, som om herr Hansson i Rubbestad i sitt anförande icke drog sig för att skatta åt demagogi. Han talade här om att det är så vanligt med 4,000 kronor i pension. Varför talade han icke i stället om att det är mycket vanligare med 1,600 upp till 2,000 kronor i pension? Det är nämligen vad den stora massan av befattningshavare i statens tjänst får i pension. Var och en förstår ju, att det är mycket svårt för en pensionär, som är bosatt exempelvis här i Stockholm, att klara sig på en pension, som är utmätt efter A-ort. Man kan invända, att en person, som har arbetat här uppe kanske hela sitt liv och som här har sina barn och över huvud taget sina förbindelser, kan vid pensionsålderns inträde ge sig i väg till någon A-ort, men det är nu en gång icke så rasande lätt.

Ett faktum är, att de befattningshavare i lägre grad, som leva såsom pensionärer på dyrort, just nu ha det ganska svårt. Man kan naturligtvis säga, att det dock finns folk, som har det ännu sämre, men skall man lägga den måttstocken på människors levnadsvillkor, ja, då kan man komma hur djupt med som helst, men det kan väl knappast vara värdigt den svenska riksdagen att behandla sina gamla utslitna trotjänare efter en sådan regel.

Herr Lovén har antecknat en reservation, som innebär, att det borde vara angeläget för riksdagen att vid detta tillfälle liksom vid så många andra hjälpa dem, som ha det sämst. Han föreslår en viss gräns för pensionsbeloppet, så att man skulle komma att hjälpa dem, som nu sitta trängst. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna herr Lovéns reservation.

Herr Osberg: Herr talman! Jag vill endast säga till herr Holmgren, när han här talar om behovet av utredning, att Kungl. Maj:t ju har särskilda sakkunniga att tillgå och att det även finns en permanent lönenämnd. Eftersom utskottet har sagt sig hoppas, att förslag skall kunna framläggas till nästa riksdag, behöver man alltså icke nu skriva om saken.

Herr Senander: Herr talman! Det är icke fritt från att man sitter och ilsknar till, när man hör herr Hanssons i Rubbestad ständiga, ja, man skulle nästan kunna säga monomana angrepp på statstjänarna och deras löneförhållanden och andra förmåner. Han har tydligen föresatt sig att här i riksdagen bli en ny slags Kabbarp. Om det kan tjäna något till, skulle jag vilja varna herr Hansson i Rubbestad för Kabbarps bekanta öde.

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Om herr Hansson i Rubbestad är så angelägen om att spara och icke kan hitta något annat objekt för sparsamheten än statstjänarna — han deltar dock utan någon nämnvärd invändning i miljonrullningen i övrigt — så vill jag påpeka, att herr Hansson i Rubbestad skulle kunna göra stora besparingar till och med på statstjänarna, om han, i stället för att envist hålla sig i botten, till de lägst betalda statstjänarna, ville se något upp mot toppen. Det gör han emellertid i allmänhet icke. Han har själv suttit med i 1936 års lönekommitté och föreslagit efter vanliga mått betraktat fantastiskt höga löner åt högre statstjänare och har tilldelat dem en hel del förmåner på de lägre statstjänarnas bekostnad. Jag menar, att om man skall spara, skall man också vara konsekvent och i fråga om statstjänarlönerna söka pressa ihop den löneskala, som nu finns, för att därmed minska avståndet mellan de lägst avlönade och de högst avlönade tjänstemännen, i stället för att såsom herr Hansson i Rubbestad ständigt gå till angrepp mot just de statstjänare, som ha sämst betalt.

Härefter skulle jag vilja säga ett par ord i anledning av den anmärkning, som man här har riktat mot vederbörande pensionärer på grund av att de använt ordalag, som icke skulle vara passande. Man har till och med i förtäckta ordalag hotat med att detta kanske skulle kunna inverka ofördelaktigt på möjligheten av att få deras krav genomförda. Det är emellertid ganska klart, att när en grupp sådan som denna, som faktiskt befinner sig i missgynnad ställning, gång efter annan får avslag på sina berättigade krav, så måste man räkna med att denna grupp kommer att stegra sin aggressivitet och kanske därvidlag slår över, när det gäller ordvalet. Jag förmodar dock, att riksdagen icke skall se till annat än saken och icke skall fästa sig vid eventuella dylika överslag i fråga om ordvalet.

När herr Andersson i Falkenberg påstår, att det icke finns någon i riksdagen, som höjt sin röst för att folkpensionärerna skulle få det bättre ställt, vill jag erinra honom om att det icke var länge sedan, som riksdagen emot våra röster avlog en motion, som jag hade inlämnat och som just tog sikte på att under nuvarande dyrtid genom ett dyrtidstillägg förbättra folkpensionärernas ställning. Vid det tillfället höjde icke ens herr Andersson i Falkenberg ett ord till folkpensionärernas förmån. För övrigt är det en absolut falsk metod att såsom motivering mot att förbättra läget för en viss grupp åberopa sig på att det finns andra grupper i samhället, som ha det sämre ställt. Om man skall gå på en sådan linje, kommer man sannerligen till en underlig demokrati, en demokrati, som betyder, att man får jämställdhet på ett lägre plan i stället för att sträva efter jämställdhet på ett högre plan.

Herr talman! Med vad jag här har sagt ber jag att få instämma i det bifallsyrkande till herr Brädefors' motion, som redan har ställts.

Herr Lithander: Herr talman! Jag finner för min del det anmärkningsvärt, att när bankoutskottet år 1938 har fattat ett beslut, som godkändes av riksdagen, med hemställan till Kungl. Maj:t att företaga en utredning och lägga fram förslag till 1939 års riksdag, så ignorerar regeringen detta år 1938, ignorerar det år 1939 och ignorerar det år 1940. Detta innebär i varje fall icke att fästa tillbörligt beaktande vid vad svenska riksdagen har beslutat. När resultatet av en sådan utredning kommer fram, får ju riksdagen taga ställning både till den ekonomiska sidan av saken och till det rättvisa i vad som kan komma att bestämmas för framtiden. Man skall emellertid icke skjuta upp en sådan sak i avvaktan på något, som man icke vet, när det kan leda till resultat. Jag tycker icke, att det är rätt mot de personer, som det här gäller.

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

På sid. 3 i utlåtandet talas det om »pensionsförmånerna för sådana f. d. befattningshavare, som vid tiden för de nya pensionsbestämmelsernas ikraftträdande redan avgått med pension». Det är all right, men det finns många, som ha avgått med döden, ifall man dröjer och dem måste man också tänka på.

I anledning av vad herr Andersson i Falkenberg sade om folkpensionärerna vill jag också framhålla, att det saknas säkerligen icke sinne och känsla för dem och önskan att inom landets ekonomiska möjligheter bereda större trygghet för dessa människor, som sannerligen icke leva på solsidan. Jag har här i min hand en hel del belägg just för hur de ha det. Riksdagen kommer säkerligen även i det fallet att med tillämpande av regeln att det ena göra men det andra icke låta försöka råda bot även på den saken.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få instämma i det yrkande, som här har gjorts av herr Holmgren om bifall till herrar Holmströms och Holmgrens reservation, ty denna reservation synes mig ge rättvisa åt de personer, som det här gäller. Framför allt skulle därmed ett steg bli taget, genom vilket riksdagen säger ifrån, att Kungl. Maj:t icke skall ignorera vad riksdagen begärde år 1938.

Herr **Gustavson** i Västerås: Herr talman! Herr Lithander klandrade Kungl. Maj:t för att icke något förslag har lagts fram för riksdagen såsom ett svar på 1938 års riksdagsskrivelse i ämnet. Jag ämnar icke försvara Kungl. Maj:t — om finansministern finner ett försvar behöfligt, får han väl utföra det själv — men jag tycker, att det ligger så pass mycket av lättvindighet i de synpunkter, som herr Lithander här lade på frågan, att dessa icke utan vidare böra få stå oemotsagda här i kammaren.

Det förhåller sig icke på det sättet, att denna fråga kan klaras vare sig med välvilja eller med fromma önskningsar. De praktiska svårigheterna äro något för stora för att man utan vidare skall kunna skrida till några slags generella höjningar av alla pensioner. Jag vill endast erinra om att en av de svåraste frågorna att lösa, när det gäller att få fason på vårt pensionsväsen, just är frågan om vad man skall anknyta pensionerna till. Skall man dyrortsgruppera pensionerna på samma sätt som lönerna? Skall man bibehålla det nuvarande betraktelsesättet, som går ut på att eftersom en pensionstagare har rätt att välja bosättningsort och sålunda kan bosätta sig på billigaste ort, så skola också pensionerna utgå efter A-ort? Eller skall man gå någon slags medelväg och säga, att pensioner efter A-ort visserligen äro orättvisa men att man icke kan genomföra en fullständig dyrortsgruppering, vilket skulle medföra, att man skulle behöva ändra pensionsbeloppet varje gång en pensionär behagade flytta från en ort till en annan, utan att man därför måste välja en medeldyrort, exempelvis B- eller C-ort? Vilken annan ståndpunkt än den nuvarande, som statsmakterna komma att ställa sig på i denna fråga, måste detta ståndpunktstagande inverka på frågan hur man skall reglera de äldre pensionerna, detta även om man bibehåller den välvilja mot de äldre pensionärerna, som riksdagen hittills har visat, och låter dem utan att ha rätt därtill komma i åtnjutande av de förbättringar, som undan för undan genomförts för såväl löner som pensioner. Jag är fullkomligt övertygad om att en undersökning på denna punkt skulle visa, att en betydande del av de pensionärer, vilka vi i dag tala om, icke skulle få ett enda öre i pensionsförhöjning, om man skulle skrida till en rationalisering av pensionsväsendet efter någon annan princip än den statsmakterna nu hålla sig vid. Under sådana förhållanden tycker jag emellertid det är orimligt att begära, att riksdagen skall fatta ett beslut i positiv riktning, innan man har fått de framtida pensionerings-

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

grunderna klara. Det är denna ståndpunkt, som varit fullkomligt avgörande både för mig och utskottsmajoritetens övriga ledamöter, när vi i år liksom under föregående år haft att taga ställning till denna fråga.

Nu säger man, att det ju icke har hänt något, som kan motivera ett avsteg från den välvilja, som 1938 års riksdag visade genom sin skrivelse till Kungl. Maj:t. Det kan ju vara sant, men skall det i dagens läge vara behövt att erinra om att det faktiskt har utbrutit ett världskrig och att statens finansiella ställning är så fullständigt förändrad i förhållande till vad den var för två år sedan, att detta helt enkelt tvingar oss att på alla frågor, som röra statens ekonomi, i mycket stor utsträckning lägga helt andra synpunkter än vad vi kunde göra år 1938?

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till det av herr Hansson i Rubbestad under överläggningen framställda yrkandet; 3:o) bifall till den av herr Lovén angivna, vid utlåtandet fogade reservationen; 4:o) bifall till den av herrar Holmström och Holmgren avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 5:o) bifall till det av herr Brädefors under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Dahlbäck begärde emellertid votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen ansåg den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig.

Beträffande kontrapropositionen äskade herr Holmgren votering, i följd varav och sedan till kontraproposition i denna votering antagits den under 4:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående bankoutskottets förevarande utlåtande nr 18 antager bifall till den av herr Lovén avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit bifall till den av herrar Holmström och Holmgren avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen antagit bifall till den av herr Lovén avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition nu uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Lovén avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Ang. provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppsnesning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 25.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckta motioner om utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl.

I två till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 75 av herr *von Stockenström* jämte tre av kammarens övriga ledamöter och den andra inom andra kammaren under nr 134 av herr *Carlström* jämte tolv av kammarens övriga ledamöter, hade hemställts, »att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville åt 1938 års pensionsakkunniga uppdraga att skyndsamt utreda frågan om höjd pensionsålder för statsanställda och vissa med dem likställda grupper av befattningshavare samt till nästa års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Vidare hade i två till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 113 av herrar *Andrén* och *Tamm* samt den andra inom andra kammaren under nr 179 av herr *Persson* i Falla jämte fyra av kammarens övriga ledamöter, hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte verkställa en omprövning av frågan om pensionsåldern för statens befattningshavare samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill omprövningen må föranleda».

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 75 och II: 134, likalydande, samt I: 113 och II: 179, likalydande, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t dels uttala sig för en vidgad tillämpning av bestämmelserna om anstånd med avsked ur tjänst efter uppnådd pensionsålder i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i sin motivering förordat, dels ock anhålla, att Kungl. Maj:t ville ej mindre uppdraga åt 1938 års pensionsakkunniga att utreda frågan om en förlängning av gällande anståndstid för avsked ur tjänst vid uppnådd pensionsålder än även för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Holmström*, *Andersson* i Jäger, *Lindblom*, *Osberg* och *Svedman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 75 och II: 134, likalydande, samt I: 113 och II: 179, likalydande, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t dels anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsamt utredning av frågan om höjning av pensionsåldrarna för statsanställda m. fl. samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda, dels ock uttala sig för en vidgad tillämpning av bestämmelserna om anstånd med avsked ur tjänst efter uppnådd pensionsålder i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i sin motivering förordat.»

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Carlström**: Herr talman! I egenskap av motionär i den av mig jämte några andra av kammarens ledamöter avgivna motionen nr 134 skall jag be att få säga några ord i denna fråga. Vi motionärer ha alldeles riktigt

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl.

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.)
räknat med att då vi kommo fram med vårt förslag i detta ärende skulle man från utskottsmajoritetens sida troligen svara, att denna fråga om att sätta i gång en utredning för att utröna lämpligheten av en utökad tjänstgöringstid för statens befattningshavare vore för tidigt väckt, då man så sent som vid 1934 års riksdag beslöt en allmän sänkning av pensionsåldrarna. Utskottet säger visserligen i sin motivering, att man icke kan uttala sig om huruvida det vid 1934 års riksdag fattade beslutet på längre sikt var det ur alla synpunkter bästa, och däri ligger ju ett visst medgivande, att detta beslut kanhända icke var det lyckligaste. Jag har också anledning att på motionärernas vägnar framföra ett tack till utskottet för den välvilliga behandling, som vår motion fått, då utskottet i allt fall går med på att ge större möjligheter än förut för statstjänstemännen att efter prövning i varje särskilt fall få stå kvar ännu något år efter pensionsålderns inträde. Emellertid anser jag för min del, att det riktiga varit om utskottet nu gått in för den utredning, som vi vilja ha till stånd.

Då frågan var uppe vid 1934 års riksdag, gjorde sig kanhända främst den sociala synpunkten gällande. Vi hade nämligen då här i landet en ganska stor arbetslöshet, och särskilt ungdomsarbetslösheten var ganska utbredd. Man resonerade också då på det sättet, att man genom en förkortad tjänstetid för de äldre skulle få in i arbetsmaskineriet dessa unga, som eljest fingo stå utanför. Det var säkerligen i huvudsak den synpunkten, som var avgörande för riksdagen vid det tillfället. Men man pekade också på ett annat motiv, nämligen kravet på ökad effektivitet i statsförvaltningen. Man menade, att i icke så få fall voro statstjänstemännen vid en ålder av 65 å 67 år utslitna och kunde således icke fullgöra sina tjänsteåligganden på ett så effektivt sätt, som det ur statens synpunkt vore önskvärt.

Vad då beträffar det första skälet, den sociala synpunkten, är det uppenbart, att under dessa år förhållandena förskjutit sig ganska mycket. Vi ha för närvarande här i landet praktiskt taget ingen ungdomsarbetslöshet, och då nu produktionen ur skilda synpunkter bör så mycket som möjligt hållas i gång, är det påtagligt, att vi åtminstone på vissa områden ha brist på i synnerhet yngre arbetskraft. Man kan alltså icke med skäl längre framföra det motivet för att man skall fasthålla vid 1934 års beslut. När det gäller att ernå önskvärd effektivitet, som man vid det tillfället strök under, är det uppenbart, att på vissa områden kunna finnas befattningar, där en kortare tjänstetid skulle medföra att effektiviteten bleve större. Men man kan också utgå ifrån att med den vitalitet, som svenska folket för närvarande besitter vid sextio år och därutöver, effektiviteten icke i avsevärd grad förminskas, om man nu går in för en ökning av tjänstgöringstiden, särskilt beträffande vissa områden av statsförvaltningen.

Det är uppenbart, att man i dessa tider måste inrikta sig på att vidtaga besparingar. Jag är verkligen förvånad över huru man på vissa håll i kammaren ser på denna sak, ty under diskussionen i den föregående frågan här i dag var det strängt taget endast herrar Hansson i Rubbestad och Gustavson i Västerås, som nämdes tänka på vad vi ha råd till och icke ha råd till. Jag har vid många tillfällen under denna riksdag tänkt på den saken, då jag läst Kungl. Maj:ts propositioner och särskilt statsverkspropositionen och sett, å ena sidan, dessa prutningar på 25,000, 50,000 och 100,000 kronor, som man motiverat med att man av statsfinansiella skäl måste gå in för, medan man, å andra sidan, från andra håll — jag bortser då från utgifterna för försvaret — kommit med framställningar, som innebära icke obetydliga höjningar av olika utgiftsposter. Här föreligger en viss benägenhet att »sila mygg och svälja kameler». Jag tror, att herr finansministern har en mycket stark känsla av att

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.)
något måste här göras i fråga om större utgiftsposter, om vi verkligen skola kunna komma fram till någon större sparsamhet på skilda områden. Här är det ett område, mena vi motionärer, där man utan att egentligen i högre grad lädera några enskildas särskilda intressen kan komma till vissa besparingar för statens räkning.

Man har sagt, att om man skulle gå in för en längre tjänstgöringstid för statstjänstemännen, betyder detta icke så mycket ur produktionsynpunkt, därför att de ju dock icke bli avkopplade från sin rätt att arbeta även om de blivit pensionerade tidigare. Det är alldeles riktigt, att många tycka, att det är mycket tråkigt att bli pensionerad vid sextio års ålder, då de känna på sig, att de ha krafter att ännu kunna fortsätta och fullgöra sitt arbete i samma utsträckning som förut, och därför söka de gärna komma över något biförtjänstarbete. Jag träffade för någon tid sedan en pensionerad tjänsteman — han var skolman. Han deklarerade sin ställning och sade: »Du är tvungen att försöka se till att jag kan få något att göra. Om det funnes något skriv- eller revisionsarbete inom landstinget eller på något annat område, som jag kunde få. När jag blev pensionerad, var det visserligen roligt de tre à fyra första månaderna, men nu känner jag mig ganska olycklig. Jag kan icke vara tillfredsställd med den sysslolöshet, som påtvingats mig.» Det är nog på många områden, som statens tjänstemän ha samma känsla. De fråga sig: Varför skola vi kopplas av från våra ordinarie uppgifter, då vi gott skulle kunna hålla på några år till med samma effektivitet i arbetet?

Det är dock uppenbart, att denna förkortade tjänstgöringstid medverkat till att staten åsamkats väsentligt ökade utgifter. Såsom vi i motionen sagt räknar man för närvarande med att denna utgiftsökning från år 1934 nu belöper sig till omkring 5 miljoner kronor årligen. Under debatten vid 1934 års riksdag sades det här i kammaren, att man kunde räkna med att denna reform, fullt genomförd, skulle komma att draga en kostnad av 7 miljoner kronor om året. Nu är det att märka, att genom denna utgiftsökning får staten icke utfört mera arbete än tidigare, i den mån man icke kunnat öka effektiviteten på det sättet att man rationaliserat ut en del tjänstemän, men det har troligen icke kunnat tillämpas i någon större utsträckning. Det vore alltså anledning att i det nu rådande tidsläget ändå låta 1938 års pensionskommitté undersöka, huruvida man icke kunde gå något längre än vad utskottet nu föreslagit, nämligen att ge vissa statstjänstemän möjlighet att stå kvar efter inträdd pensionsålder och i stället gå in för att generellt utöka tjänstgöringstiden för vissa grupper av statstjänstemännen.

Under debatten i det föregående ärendet här i kammaren har talats om demokratin, då det gäller att bedöma de skilda befolkningsgruppernas inkomstförhållanden här i landet, och man har sagt, att det är mycket odemokratiskt, att när man går att bedöma statstjänstemännens löne- och pensionsförhållanden man talar om att det finns många, som ha det besvärligare och ha det sämre. Jag vet icke, om det är så *odemokratiskt*. I denna tid får man höra talas om att vi skola hålla ihop. Vad är det, som vi skola hålla ihop omkring? Är det icke så, att vi allesammans skola försöka att jämna ut svårigheterna och bära varandras bördor i den mån det är möjligt? Jag menar då, att det finns en oerhört stor del av folket i vårt land, som får bära avsevärt tyngre bördor och som ha mycket mindre inkomster än vad statens befattningshavare och med dem likställda i allmänhet ha. Nu invänder man, att den frågan icke hör hit. Jo, den hör hit på sätt och vis, därför att ju högre utgifterna för de statsanställdas arbete bli, desto högre bli det produktiva arbetets kostnader. Det kan icke hjälpas, att de återverka på priset å alla de tjänstbar-

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.) heter som utföras av vederbörande verk och institutioner. De höjda lönerna måste tagas igen; staten kan icke taga pengar från skyn, utan staten måste fördela dessa ökade kostnader på hela landets befolkning, och detta drabbar också dem, som nu ha ännu mindre inkomster och svårare att draga sig fram än statens tjänstemän.

Jag vill icke i detta sammanhang taga upp en diskussion om *vilka* som ha det svårast, men man kunde begära något mer förståelse för dem, som ha det svårt och få vidkännas de största umbärandena, även på deras håll, som nu sitta kvar i, så att säga, orubbat bo och icke lida så mycket under de dyrtids- och kristidsförhållanden, som nu inträffat.

Jag var för min del en smula betänksam, då denna reform vid 1934 års riksdag genomfördes, fastän jag måste säga, att jag då räknade med den rådande ungdomsarbetslösheten, och att man kanhända skulle kunna fortare få in de yngre kategorierna i produktionsapparaten, ifall man förkortade tjänstemännens anställningstid. Kostnadsökningen var emellertid den punkt, som jag redan då reagerade inför, och jag anslöt mig till ett yrkande om bifall till den reservation, som i bankoutskottet framförts av herrar Bodin och Ryberg, vilka då rekommenderade en mindre kostsam linje. Det har sedan dess skett någon märklig utväxling i utskottet från den kanten, och nu finner jag icke någon av dem bland de reservanter, som nu yrka på att en utredning i varje fall skall komma till stånd. Jag tror emellertid, att det icke bör vara något hinder för riksdagen att nu gå in för reservanternas förslag, gående ut på ett bifall till motionärernas hemställan om att en utredning måtte komma till stånd och att det förslag, som denna utredning kan leda till, snarast möjligt framlägges för riksdagen.

Jag ber, herr andre vice talman, att få yrka bifall till den reservation, som vid detta utlåtande avgivits av herr Holmström m. fl.

I detta anförande instämde herr *Aqvist* och fröken *Hesselgren*.

Herr Svedman: Herr talman! När 1934 års riksdag beslöt en sänkning av pensionsåldrarna för de statsanställda, skedde detta väsentligen på grund av den då rådande, omfattande ungdomsarbetslösheten. Man ville nämligen bereda försörjningsmöjligheter för de yngre årgångarna genom att avkoppla de äldre. Man räknade då med att denna ungdomsarbetslöshet skulle räcka åtskilliga år framåt, men de år, som gått sedan detta beslut fattades, ha omgestaltat förhållandena på de flesta områden på ett sätt och med en grundlighet, som man på den tiden föga anade. Nu har ungdomsarbetslösheten praktiskt taget försvunnit och i stället efterträts av brist på yngre arbetskraft. Denna omständighet tillika med det förhållandet, att en ökning inträtt inom äldre åldersklasser, vilken kommer att starkt stegra försörjningsbördan för de produktiva åldersgrupperna, har gjort, att i riksdagen motioner väckts från olika håll om en utredning syftande till en höjning av pensionsåldrarna.

Bankoutskottet, som behandlat motionerna, har hänvisat till den möjlighet som enligt gällande föreskrift den myndighet, som äger att från tjänsten avskeda, har att medgiva anstånd med avskedet under två år, därest befattningshavaren provas kunna på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna. Utskottsmajoriteten anser, att denna bestämmelse, som hittills tillämpats mycket sparsamt, bör som regel komma mera till användning och vidgas att avse ännu ett år, d. v. s. att myndigheten i fråga skulle kunna ha frihet att låta en pensionsmässig tjänsteman stå kvar tre år utöver den nu fastställda pensionsåldern. Detta kräver emellertid en författningsändring, och utskottet föreslår, att riksdagen skall besluta en sådan. En minoritet inom utskottet

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.)
har dock ansett, att denna väg icke är den idealiska. Det blir därmed icke de fasta bestämmelser, som i detta sammanhang äro önskvärda. Den frihet som en myndighet har att låta en pensionsmässig befattningshavare stå kvar tillämpas på ett område, inom ett verk liberalt och generöst, men på ett annat område, inom ett annat verk mindre liberalt och mindre generöst. Det blir alltså icke den enhetliga tillämpning av bestämmelserna, vilken måste anses vara önskvärd, för att icke säga nödvändig.

Minoriteten inom utskottet har ansett, att pensionsåldern bör höjas, icke bara ur de synpunkter som här berörts utan jämväl ur den synpunkt som en av motionärerna nyss antydde, nämligen ur statsfinansiell besparingssynpunkt. Den omständigheten, att pensionsåldern för några år sedan sänktes, gör nämligen, att staten fått en merutgift, såsom i en av motionerna påpekats, vilken för närvarande uppgår till omkring 5 miljoner kronor om året och, när de 1934 antagna bestämmelserna bli fullt genomförda till, såsom herr Carlström nyss anförde, cirka 7 miljoner kronor för år. Denna merutgift skulle utan någon som helst olägenhet för staten kunna inbesparas. Reservanterna inom utskottet ha därför ansett, att motionerna böra bifallas, och de hemställa, att riksdagen måtte besluta anhålla om en skyndsamt utredning av frågan om höjning av pensionsåldrarna för statsanställda, samt att resultatet av denna utredning föreläggas riksdagen, för att därmed enhetliga och fasta bestämmelser för pensioneringen av statsanställda skola erhållas. Samtidigt vilja dock reservanterna uttala sig för den vidgade tillämpning av bestämmelserna om anstånd med avsked ur tjänst, som utskottsmajoriteten förordat, för att under den tid som kan komma att förflyta, innan de nya lagbestämmelserna träda i kraft, en uppmjukning av bestämmelserna skall möjliggöras.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottsutlåtandet.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Lundell, Skoglund, Osberg, Sandström, Leffler* och *Nilsson* i Antnäs.

Herr Paulsen: Herr talman! När bankoutskottet vid 1934 års riksdag hade att behandla frågan om sänkning av pensionsåldrarna, överhopades vi av massor av skrivelser från statstjänstemän, som framförde mycket olika synpunkter. De yngre ville ha en tidigare pensionsålder, och de äldre, som närmade sig pensionsåldern, ville helst, att en tjänsteman skulle bli ganska gammal, innan han inträdde i pensionsåldern. I bankoutskottet liksom i riksdagen kunde vi naturligtvis icke taga hänsyn till dessa önskingar. Vad vi hade att se till, det var statsnyttan, effektiviteten i statens arbete, och det är vad vi ha att se till även i dag. De skäl vi då hade för att bestämma pensionsåldrarna som de nu äro gälla allt fortfarande. Det finns enligt min mening ingen anledning att ändra på dem.

På grund av övergångsbestämmelser ha de 1934 antagna bestämmelserna om pensionsåldrarna ännu icke fullständigt trätt i kraft, och det finns möjlighet att, om så erfordras, giva dispens. Redan nu finns det en möjlighet att giva dispens för två år, men det kan vara skäl att öka ut denna möjlighet till dispens till att omfatta fem år. Det finns nämligen vissa grupper av statsanställda — låt mig peka på sjuksköterskorna, som pensioneras vid 55 års ålder — vilka på grund av att de fått kortare arbetstid och bättre förhållanden i övrigt lämpligen skulle kunna stå kvar till 60 års ålder. Men att generellt höja pensionsåldrarna förefaller mig fullständigt orimligt. Det går väl icke an att först fastställa bestämmelser om en viss pensionsålder

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.) och sedan, innan dessa bestämmelser fullständigt trätt i kraft, ändra på dem, bara därför att det faller några människor in att komma med motioner om den saken. Det skall väl ändå vara verkliga skäl och någon ordning på det hela. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Det synes mig, att man, vilken principiell inställning man än intar till här föreliggande fråga, skulle kunna vara överens om en sak, nämligen att det är olämpligt, att det ekonomiska livets svängningar skola vara avgörande för en människas inträde i pensionsåldern. Jag erinrar om vad här förut framhållits, att 1934 års beslut fattades huvudsakligen på grund av den arbetslöshet som då rådde, och framför allt med hänsyn till det stora antalet unga män, vilka då gingo utan arbete. Det höll då på att utbilda sig en uppfattning i vida kretsar inom vårt näringsliv, och även bland rätt framstående arbetsgivare, att en man som hade uppnått 50 års ålder var en i stort sett förbrukad kraft, som icke kunde få anställning på nytt inom ett arbetsföretag, även om han var en synnerligen duglig yrkesman. Det är enligt min uppfattning olyckligt, att sådana stämningar och sådana strömningar skola få inverka på dessa förhållanden. Nu år 1940, sex år efteråt, äro vi inne på en motsatt inställning. Nu anses det vara brist på arbetare, man kan icke få behovet därav täckt, och därför skola vi nu höja pensionsåldrarna. Jag finner denna inställning vara oriktig. Det går väl ändå icke att låta dessa svängningar i det ekonomiska livet vara avgörande för hur vi lagstifta på detta område.

Sedan skulle jag för min del vilja framställa en fråga. Är en människa, när hon uppnått 60 års ålder och uppbär en pension, enbart att betrakta som ett ekonomiskt påhäng på näringslivet? Jag bestrider det. Många av dessa människor utföra väl även då ett arbete, som är värdefullt och för samhället gagneligt och nyttigt. Å andra sidan måste man också ställa den frågan: äro alla människor arbetsdugliga ända tills de uppnå 65 års ålder? Om vi tänka på vad som utgjorde grunden för 1934 års beslut, måste vi på den frågan svara nej. Mången gång inträffar det på olika områden, att en tjänsteman på grund av mindre arbetsduglighet får tjänstledighet och uppbär sin lön, visserligen något avkortad, medan tjänsten uppehålls av en vikarie, vilken uppbär sin avlöning. Det går väl i detta fall ut större avlöning från staten, än om en person har sin pension och hans tjänst skötes av en nytillträdande kraft.

Det förhåller sig väl vidare så, att näringslivets rationalisering och den press som sättes in på alla områden, även på det intellektuella arbetets, ställer större krav på människorna nu än förut, och det är väl icke enbart förlust, om en människa som uppnått 60 års ålder — då, som vi alla veta, mången icke har kvar sin vitalitet — ersättes av en yngre fullt arbetsför människa. Det blir icke enbart förlust genom att man lämnar ut en pension, utan det merarbete som en nytillträdande ung kraft kan utföra i förhållande till den som avgår har också sitt värde för det allmänna. Vidare veta vi ju, att det finns ofantligt många anställda som uppnå förhållandevis ganska hög ålder, innan de erhålla ordinarie tjänst. De få uppehålla vikariat på en tjänst, och först efter rätt många år komma de i ordinarie tjänsteställning. Detta förhållande är väl icke enbart till fördel.

Utskottsmajoriteten har icke velat följa motionärerna, och skälen härtill anföras i utskottets motivering, men vi ha velat vidga möjligheten att erhålla anstånd med avsked ur tjänst till att avse en längre tid än såsom nu två år, givetvis dock under den förutsättningen, att detta tillstånd till kvarstannande i tjänst skall lämnas endast åt personer, som äro fullt arbetsföra eller åtminstone något så när arbetsföra. Om riksdagen bifaller utskottets förslag och

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.)
Kungl. Maj:t på grundval av vad utskottet anför i sin motivering och sitt yrkande kommer fram till riksdagen nästa år med ett förslag, kunna vi få denna fråga löst till något så när allmän belåtenhet, skulle jag tro, eller åtminstone till viss belåtenhet, och slippa att reglera dessa förhållanden efter det ekonomiska livets svängningar. Vi stå i närvarande stund uppe i en höjdpunkt, då arbetskraften i stort sett har sysselsättning överallt. Men vad veta vi om hur förhållandena äro om fyra eller fem år? Vi veta ingenting därom. Skall man då tänka sig, att när man kommer fram till den tiden, man återigen skall vara färdig med att reglera och sänka pensionsåldrarna? Jag kan icke finna en sådan sakernas gång kunna i det långa loppet vara till nytta för vårt näringsliv eller vår befolkning.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Jonsson* i Eskilstuna och *Ekdahl*.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! En fråga som denna måste ses i sitt socialekonomiska sammanhang, och därvid är det två synpunkter som alldeles särskilt kräva beaktande. Den ena är den rådande befolkningsutvecklingen, som alla här äro mer eller mindre förtrogna med. Denna utveckling går i den riktningen, att under en tid som nu i någon mån kan överblickas bli de arbetseffektiva årsklasserna fåtaligare och fåtaligare, samtidigt med att de äldre, överåriga och icke arbetsföra åldersklasserna under en lång tid framåt bli avsevärt större, än de varit eller nu äro. Därav följer också, att de allt fåtaligare arbetsföra åldersklasserna få bära en allt tyngre börda för folkförsörjningen, en belastning som blir sådan, att vi tvingas att på ett bättre sätt än nu tillvarataga den arbetskraft, som finnes tillgänglig inom folkhushållet.

Motionärerna vilja i första hand ha problemet ställt under debatt, och så långt ha de vunnit sitt syftemål. Men de vilja också, att problemet skall undersökas och klarläggas på sätt som kan ske genom en utredning. Få frågor, som läggas under statlig utredning, ha en sådan räckvidd och samhällelig betydelse som denna. Denna betydelse blir så mycket större genom den hårda tid vi kommit in i och den mycket stora ekonomiska belastning, som nu och säkerligen för lång tid framåt måste komma att åvila det svenska folket.

Det är all klok och riktig politikens uppgift att se framåt och med väl övervägda och planlagda åtgärder möta kommande svårigheter. Det är i sådant syfte som dessa motioner äro framförda. Utskottet har ju ej heller ställt sig alldeles avvisande. Det har tvärtom föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt 1938 års pensionssakkunniga att utreda frågan om en förlängning av gällande anståndstid för avsked ur tjänst och att därvid framkomna förslag skola föreläggas riksdagen. Med sådant tillmötesgående bruka ju motionärerna låta sig nöja, och jag skall icke vara otacksam mot utskottet för att det beaktat motionärernas synpunkter. Om jag ändå icke är alldeles tillfredsställd, beror det på att jag anser, att den anvisning som utskottet här gett icke kommer att lösa problemet. Vad utskottet vill är visserligen ett tillmötesgående mot motionärernas synpunkter men ett tillmötesgående, som säkerligen icke blir annat än en halvmesyr.

De statsfinansiella synpunkterna har det förut talats om, och det är klart, att de miljoner som staten sparar under alla förhållanden och icke minst nu ha sin mycket stora betydelse. Men det väsentliga här anser jag vara, att så många väl kvalificerade befattningshavare nu avkopplas från sin tjänst vid en tidpunkt, då de ännu ha full och god arbetsförmåga samt förutsättningar

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.) att göra en nyttig och god insats i det samhälleliga arbetslivet. Däri ligger, tror jag, frågans stora socialekonomiska betydelse. Beslutet 1934 fattades i en viss panikstämning under intryck av då rådande arbetslöshet, särskilt den ganska snart övergående ungdomsarbetslösheten. Det var en Döbelnsmedicin man tog under stundens svårigheter. Men det är väl rätt naturligt, att man, när man kommit över dessa svårigheter, i varje fall icke skall fortsätta med en sådan medicin.

Nu yttrade herr Andersson i Falkenberg fullt riktigt, att det är olämpligt, att det ekonomiska livets svängningar skola vara avgörande för fastställande av pensionsåldrarna. Jag håller med herr Andersson i Falkenberg om detta. Det är så sant som det är sagt. Men därav följer också, att det beslut som fattades 1934 under intryck av då rådande speciella, snart övergående svårigheter icke fattades på ett riktigt sätt. Att man nu försöker få en modifikation av de bestämmelser som då antogs, det beror icke på att vi nu leva i en speciell ekonomisk konjunktur, utan det beror därpå — det torde vara alldeles obestridligt, och ingen har försökt förneka det — att vi gå emot en befolkningsutveckling för lång tid framåt, som är av helt annan art än den vi haft tidigare och den vi hade känning av för sex år sedan. Det är ett för lång tid framåt varaktigt tillstånd, som vi här måste fästa avseende vid, det kunna vi icke komma ifrån, oavsett hur konjunkturerna svänga på kort sikt. Det är alltså icke bristen på arbetskraft just vid detta tillfälle, som är ett motiv för motionerna, utan motivet är av en väsentligt beständigare art.

Vidare är det ju obestridligt, att utvecklingen går i den riktningen, att människorna på grund av ett mera hygieniskt levnadssätt, förbättrad hälsovård o. s. v. behålla sin vigör och sin arbetseffektivitet mycket längre än vad tidigare varit fallet. Detta är en faktor som man också måste räkna med, särskilt i en tid som denna, då man har att ur allmän samhällsekonomisk synpunkt se till att man får en så god folkförsörjning som möjligt. Och folkförsörjningen är beroende av de arbetsinsatser, som människorna inom olika områden av samhällslivet kunna göra. I den mån dessa arbetsinsatser bli mindre, i den mån de arbetseffektiva människorna avkopplas från arbetslivet, blir också den mänskliga behovstillfredsställelsen mindre. Frågan är alltså den: vilja vi få denna avkoppling till stånd vid en tidig tidpunkt och låta människor som äro fullt arbetsföra komma att känna sig utan uppgift i sin tillvaro med alla därmed förbundna besvärligheter, eller vilja vi söka uttaga den arbetskraft som de erbjuda och därmed även få en bättre behovstillfredsställelse och en högre standard för människornas livsföring? Det bör väl ändå vara det sistnämnda alternativet, som vi syfta till med våra åtgärder.

Det är dessa synpunkter som varit avgörande för mig, då jag motionerat i denna fråga, och jag ber med hänvisning till det anförda att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Arnemark: Herr talman! Det ligger i sakens natur, att det kan råda delade meningar om vad som är den riktigt avvägda pensionsåldern för statens befattningshavare i olika sysslor. Jag skall villigt erkänna, att meningarna därvidlag äro delade även bland tjänstemännen själva. De nu gällande bestämmelserna äro emellertid så nya, att åtminstone jag för min del tillåter mig hysa den kanske litet konservativa uppfattningen, att frågan om en revision av bestämmelserna är för tidigt väckt. Det är att märka, att de bestämmelser, som genomfördes år 1934, ännu icke helt trätt i kraft. Först år 1942 bliva vi i tillfälle att erfara verkningarna fullt ut av 1934 års system. Jag håller alltså före, herr talman, att det finns skäl att vänta med att riva upp dessa bestämmelser, tills man hunnit bättre överblicka verkningarna av det nyinförda

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.)
systemet. Jag anser sålunda, att utskottet drar en riktig slutsats, då utskottet säger, att det ännu är för tidigt att generellt höja pensionsåldrarna.

Det har sagts, att 1934 års beslut kom till i panikstämning. Det kan naturligtvis icke bortresoneras, att den då rådande ungdomsarbetslösheten spelade en viss roll vid beslutets fattande. Men jag vill påpeka, att den grundliga utredning som föregick förslaget, vilket riksdagen i det väsentliga följde, i första hand lade *effektivitetssynpunkten* på problemet. Det har framhållits av motionärerna, och det har även sagts tidigare, att 1934 års beslut kom till under extraordinära förhållanden, och det kan ju icke bestridas, att så var fallet. Men jag tror man med fog kan påstå, att det för närvarande råder extraordinära förhållanden i ännu högre grad än år 1934. Och just den omständigheten är ett skäl för att något betänka sig innan man, som reservanterna yrkat, skriver till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsamt utredning om generell höjning av pensionsåldrarna för statsanställda.

Majoriteten inom utskottet har icke velat gå med på en begäran om utredning om en generell höjning av pensionsåldrarna, utan den har gått ett slags medelväg. Utskottsmajoriteten har tagit fasta på ett uppslag, som kommit från 1938 års pensionssakkunniga och som går ut på att man bör i större omfattning än tidigare varit fallet bevilja anstånd med avsked från tjänst. Dylikt anståndsbeviljande har tidigare förekommit endast i rena undantagsfall. Genom den rekommendation av en vidgad tillämpning av bestämmelserna om anstånd med avsked, som riksdagen genom ett bifall till utskottets hemställan kommer att giva, komma anståndsfallen säkerligen att bli ganska talrika. Det är naturligtvis ingenting att erinra emot att staten, såsom *en provisorisk åtgärd i nuvarande läge*, ytterligare utnyttjar möjligheten att bevilja anstånd med avsked för att därigenom tillförsäkra sig erforderlig arbetskraft. Detta har för övrigt redan börjat ske i mycket betydande omfattning; utskottets förslag är ur den synpunkten strängt taget en smula överflödigt.

Jag tolkar emellertid utskottsmajoritetens förslag såsom en rekommendation på lång sikt. Men jag vill framhålla, att jag finner det ganska betänkligt med ett praktiserande i stor skala av anståndssystemet även sedan man kommit in i mer normala förhållanden. Jag tvivlar icke alls på att det finns många befattningshavare, som av ekonomiska skäl komma att reflektera på att få dylika anstånd. Men såvitt jag förstår blir det en ganska delikat uppgift för vederbörande myndigheter att taga ställning till de individuella fallen och att skipa full rättvisa. Det är särskilt en sak, som man i detta sammanhang icke får bortse ifrån, nämligen de fullt naturliga strävandena från de yngre tjänstemännen att få bort de äldre, vilka de anse gå i vägen för deras egna befordringsmöjligheter. Allt detta gör, att systemet kan komma att få så oförmånliga och tråkiga konsekvenser, att ur alla berörda parters synpunkt skulle vara att föredraga en måttlig höjning av de nuvarande pensionsåldrarna framför ett system, som — med rätt eller orätt — kan komma att få en prägel av godtycke över sig.

Jag har med dessa ord, herr talman, velat tillkännagiva, att jag hyser betänkligheter mot såväl utskottets förslag som reservanternas linje.

Herr Bergvall: Herr talman! Liksom ett par av de föregående talarna är jag av den uppfattningen, att man bör ur debatten rensa ut de argument, som sammanhånga med tillfälliga fluktuationer på arbetsmarknaden. Det var obetingat ett missgrepp att som bärande motiv för den år 1934 beslutade sänkningen av pensionsåldrarna anföra den då existerande stora ungdomsarbetslösheten. Misstaget har ju fullt tydligt klargjorts genom läget av i dag. Då man nu såsom argument för den höjning av pensionsåldrarna som i dag

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.) föreslås framför, att vi nu i stället ha brist på arbetskraft i de yngre åldrarna, är sålunda även detta argument oriktigt. Denna brist på arbetskraft i de yngre åldrarna kan på sin höjd motivera, att man beträder den av utskottet antydda vägen och temporärt utnyttjar befattningshavarna under den medgivna anståndstiden efter uppnådd pensionsålder. Hela spørsmålet måste i stället ses på längre sikt. Såvitt jag kunnat finna av den debatt, som föregick 1934 års beslut, var det väsentliga argumentet för den höjning av pensionsåldern som då genomfördes att det förelåg ett krav på ökad effektivitet inom statsförvaltningen. Detta argument skärptes speciellt genom en hänvisning till den fortskridande rationaliseringen, som skulle ställa större krav på befattningshavarna än tidigare arbetsförhållanden gjort. Även värdet av detta argument reduceras i viss mån av det förhållandet, att människorna i våra dagar behålla sin vitalitet och spänstighet och därmed även sin arbetsförmåga längre än tidigare varit fallet, ett förhållande som vi alla varit i tillfälle att iakttaga. De ökade kraven på effektivitet kunna sålunda i viss mån tillgodoses även med bibehållen pensionsålder.

Härtill kommer en annan sak, som man i detta sammanhang mycket ofta glömmer bort, nämligen att det allmännas kostnader för pensioneringen bli väsentligt större för varje år, med vilket man sänker pensionsåldern. Ökningen är betydligt större än man tror, vilket man lätt kan finna, om man verkligen gör sig besvär med att statistiskt räkna ut den.

Den viktigaste synpunkten i detta sammanhang är emellertid enligt min uppfattning den, att skall man se denna fråga på längre sikt, vilket man obetingat bör göra, skall man icke räkna med förhållandena i det nuvarande läget. Vad som här begäres från reservanterna, till vilkas yrkande jag i fortsättningen kommer att ansluta mig, är endast att det skall göras en utredning i frågan. Det är klart att det dröjer ett eller annat år, innan man kommer fram till något beslut. Man bör sålunda se framåt, och jag kommer då tillbaka till den sak som herr Persson i Falla uppehöll sig vid, nämligen de förändringar i befolkningsfördelningen, som vi obetingat — det är ju redan statistiskt klarlagt — ha att räkna med. Det måste vara ett vitalt intresse för vårt samhälle att se till, att vi inom de arbetsförs och arbetandes kategori behålla en så stor del av landets innevånare som möjligt och icke i onödan och i förtid överföra dem till de pensionerades kategori. Vi få ändå alldeles tillräckligt med personer att försörja, som nått en sådan ålder, att de icke längre kunna sköta sitt arbete eller som av andra orsaker äro otjänliga till arbete.

Jag anser alltså, att när man skall motivera en höjning av pensionsåldern, måste man sikta framåt. Det just nu aktuella behovet av en ökad tillgång på arbetskraft tillgodoses redan genom utskottets yrkande, vari framhålles önskvärdheten av att man i större utsträckning än tidigare tar i anspråk möjligheten att låta befattningshavare kvarstanna i tjänst efter uppnådd pensionsålder. Det är redan mycket vunnet med detta, och jag är från mina utgångspunkter utskottet tacksam härför. Men reservanterna vilja, att man skall angripa problemet på längre sikt och se till, om det icke är nödvändigt att genomföra en generell reform.

Man kan naturligtvis icke undgå vissa olägenheter av en höjd pensionsålder, i det man i vissa fall får dragas med tjänstemän som icke äro fullt arbeteeffektiva. Men det förhåller sig tyvärr så, att denna möjlighet får man räkna med vilken pensionsålder man än fastställer. Visserligen blir antalet mindre arbeteeffektiva befattningshavare lägre med en sänkt pensionsålder, men man måste i alla fall alltid räkna med denna kategori. Och det enda korrektivet mot denna olägenhet är att tillgripa förtidspensionering. Jag är

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.)
fullt medveten om att det är lättare att låta en befattningshavare stå kvar efter uppnådd pensionsålder än att få vederbörande att avgå, innan han uppnått pensionsåldern. Då man emellertid enligt min uppfattning bör i största möjliga utsträckning utnyttja de arbetsföras kategori, anser jag, att övervägande skäl tala för en höjning av pensionsåldern. Korrektivet mot den nyss antydda olägenheten är naturligtvis det, att det gives utsträckt möjlighet till förtidspensionering.

Herr talman! Av det nu sagda framgår, att jag för min del finner det önskvärt, att vi snarast möjligt få problemet om en höjning av pensionsåldern diskuterat, och jag ber därför att få sluta med att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Mosesson, Nilson* i Eskilstuna, *Dahlbäck, Hedlund* i Östersund och *Annér*.

Herr Lindahl: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet i denna debatt, enär min uppfattning i allt väsentligt sammanfaller med utskottets. Jag har dock föranletts att säga några ord med anledning av att man i debatten så litet berört ett av de väsentliga motiven för 1934 års riksdagsbeslut rörande pensionsåldern, nämligen rationaliseringen och den ökade arbetsbördan för personalen vid olika verk. Ingen skall tro, att denna rationalisering slutade år 1934. Tvärtom fortsätter den med oförminskad takt. Den som vill ha ett skolexempel på vilka prestationer, som statstjänarna vid de affärsdrivande verken i dag få fullgöra, kan ju ta sig en titt på någon av våra större järnvägsknutar. I alldeles särskild grad vill jag rekommendera detta åt herr Persson i Falla, som ju bor nära Hallsbergs järnvägsstation. Det är ett faktum, att man numera begär mycket mera av personalen än man gjorde i ett tidigare skede. Överhuvud taget måste denna personal befinna sig i högsta form, om den skall kunna klara sina uppgifter. Jag tänker särskilt på den personal, som är avdelad till säkerhetstjänst, som har att ansvara för tågens säkra gång och därigenom har att ansvara för massor av människor och mängder av material. Här gäller det att man har folk, som icke lider av de krämpor, som gärna vilja följa med de äldre åren. Man frågar sig då, om man verkligen på grund av en av allt att döma endast tillfällig åtstramning i tillgången på arbetskraft skall vara beredd att höja pensionsåldern. Det är klart, att om denna höjning av pensionsåldern skall få någon verklig besparingseffekt, måste den gå ut över all personal, icke bara exempelvis sjuksköterskor och andra, som man här har talat om.

Jag vill erinra om vilka krav man för närvarande ställer på personalen för antagning vid statsbanorna, som jag närmast känner till. Det går icke till på det sättet, att en yngling kommer till en läkare och får titta på några garnhärvor och sedan, efter det att läkaren tagit en hastig överblick av honom, blir antagen såsom fullgod. Nej, det göres en omfattande kroppslig undersökning, och dessutom anställas psykotekniska prov för att man skall kunna bli på det klara med om vederbörande även i andligt avseende håller måtten. Jag skulle tro, att utskottets utlåtande i detta avseende täcker vad som behöver sägas. Jag har endast en enda liten anmärkning att göra. Utskottet har liksom utökat den anståndstid, som för närvarande gäller. Det betyder, att personalen, som följer detta med spänd uppmärksamhet, naturligtvis ser sina möjligheter till befördran ytterligare minskade genom att en del befattningshavare skola fortsätta även efter uppnådd pensionsålder.

Härtill kommer frågan om konditionen. Personal, som befinner sig i ett sådant andligt eller kroppsligt tillstånd, att den behöver sluta, lockas att av

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.) hänsyn till sin ekonomi kvarstå i tjänst i stället för att avgå med pension. Detta kan medföra icke önskvärda konsekvenser för vederbörande verk.

Trots dessa smärre reservationer ber jag emellertid att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Lindahl förenade sig herr *Werner* i Hultsfred.

Herr **Persson** i Falla, som för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Herr Lindahl rekommenderade mig i samband med sitt yttrande, att det var rationaliseringen och den för personalen ökade arbetsbördan vid statens verk som drivit fram den sänkta pensionsåldern, att studera förhållandena vid järnvägsstationen i Hallsberg. Jag har verkligen sedan långt tillbaka, och kanske t. o. m. innan herr Lindahl kom i tjänst, studerat förhållandena vid denna järnvägsstation, och på grund av de iakttagelser, jag därvid gjort, har jag kommit till en helt annan uppfattning än den, herr Lindahl här framförde. Personalen utnyttjas nog numera något bättre än förr, men tidigare var arbets-effektiviteten vid statens järnvägar otvivelaktigt på många håll synnerligen dålig. Om man nu tager i litet mer än förr, så behöver det därför icke innebära någon risk för överansträngning. För viss tjänstgöring fordras givetvis mycket god spänstighet, men till sådan tjänstgöring bör naturligtvis användas yngre personal, som, då den uppnått högre tjänsteålder, förflyttas till tjänstgöring, som kräver mindre fysisk spänstighet. På det sättet har personalens tjänstgöring ordnats hittills, och på det sättet torde den även komma att ordnas i fortsättningen.

Jag vet, att en hel del järnvägstjänstemän, som blivit pensionerade, vid avgången ur tjänsten varit i mycket god form och inte haft något emot att något längre kvarstanna i tjänst. Då jag hörde herr Lindahl, kom jag att tänka på ett yttrande, som fälldes av en för några år sedan pensionerad järnvägsman, vilken efter det han blivit pensionsmässig sysslade med litet av varje: »Så rikliga dagsverken som dem, jag gör nu, har jag sällan gjort förr.»

Vidare anförde:

Herr **Gustavson** i Västerås: Herr talman! Första kammaren har ju för ett par minuter sedan med den stora majoriteten av 66 röster mot 39 bifallit utskottets hemställan, och debatten här i denna kammare borde väl därefter kunna avslutas, ty om det överhuvud taget skall bli något positivt resultat av denna långa överläggning, så tvingas ju andra kammaren att bifalla samma förslag, som första kammaren antagit. Det finns emellertid ett par skäl, som ha spelat en framträdande roll både under utskottsbehandlingen och under kammarens överläggningar och som det är anledning att syna litet närmare. Jag syftar på vad som sagts angående befolkningsutvecklingen och angående motiven för 1934 års beslut.

Här har yttrats, att befolkningsutvecklingen tvingar oss att taga de äldsta årsklasserna i arbete, därför att eljest förskjutes alltför mycket proportionen mellan antalet arbetande och antalet försörjda medborgare. Det var under förberedelsearbetet till folkpensioneringen, som man först framlade de siffror, som man bygger detta resonemang på. Sedermera framlade makarna Myrdal i en mycket uppmärksam bok ytterligare kompletterande siffror. Alla dessa siffror ha kommit att spela en mycket stor roll i samtliga debatter i nu förevarande och liknande frågor. Om man skall röra sig med detta skäl, bör man tala om, hur saken verkligen förhåller sig, och icke bara helt allmänt konstatera, att barnantalet minskar, så att vi förr eller senare komma till den tidpunkt, då åldringarnas antal blir oproportionerligt stort i förhållande till

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.)
de arbetsföra åldersklassernas. Man bör också tala om, att den stora nedgången i de arbetsföra medborgarnas antal, för såvitt man nu kan bedöma det, kan väntas först i början av 1960-talet, och det finns sålunda ingen anledning att just nu taga hänsyn till en framtida befolkningsutveckling, som börjar först om 20 år.

Jag och de av mina utskottskamrater, som stå bakom utskottets utlåtande, äro fullkomligt medvetna om att statsmakterna säkerligen om ett par årtionden måste höja pensionsåldern, men detta kan icke vara ett skäl att riva upp 1934 års beslut, innan det ens hunnit helt göra sig gällande i praktiken. Jag vill erinra om att den övergångstid, som bestämdes vid antagandet av 1934 års lagstiftning, utgår först nästa budgetår.

Det andra skäl, som här har åberopats, var att 1934 års beslut i hög grad påverkades av den tillfälliga arbetslöshetssituationen. Om så skulle ha varit fallet, förefaller det ju något egendomligt, att man år 1934 höjde pensionsåldern för ett stort antal befattningshavare. Det är nämligen en oriktig karakteristik av 1934 års beslut att säga, att det medfört en sänkning av pensionsåldern. Det medförde på vissa håll en sänkning men på andra håll en höjning. Jag vill erinra om, att i den proposition, som riksdagen fick antaga, hade man åstadkommit en klyvning vid 12:e lönegraden. Alla, som tillhörde 1:a t. o. m. 11:e lönegraderna, skulle avgå vid 60 års ålder, men de som tillhörde lönegraden 12 och högre lönegrader skulle avgå vid 65 års ålder. Utskottet vidtog vissa jämkningar och höjde pensionsåldern från av Kungl. Maj:t föreslagna 60 år till 63 år. Ett stort antal befattningshavare i statens tjänst, nämligen befattningshavare, som tillhörde 12:e och högre lönegrader, fingo således finna sig i en förhöjning av pensionsåldern. Ett stort antal kvinnliga befattningshavare i statens tjänst fingo sin pensionsålder höjd med hela 5 år, från 55 till 60 år. Skall man giva en karakteristik av 1934 års beslut, går det sålunda icke så enkelt som genom att säga, att beslutet medförde en sänkning av pensionsåldern. Beslutet gick ut på en uniformering med hänsyn till vissa rationella synpunkter, som under årens lopp hade kommit att anläggas på denna fråga, men det innebar icke någon generell sänkning.

Men det gäller här även att taga hänsyn till vad riksdagen gjort efter 1934. För ett par år sedan kommo folkskollärarna och fingo sin pensionsfråga reglerad. Pensionsåldern höjdes för allesammans från 60 till 63 år. Det skäl, som då åberopades, att svenska folket blir mer och mer arbetsfört med åren samt bibehåller sin hälsa och arbetsförmåga längre, har riksdagen sålunda både 1934, då civilförvaltningens pensionsfråga reglerades, och sedermera, då den stora folkskollärarkårens pensionsfråga löstes, i full utsträckning iakttagit. Riksdagen har visst icke sett bort från den möjlighet att utnyttja den äldre arbetskraften, som det bättre hälsotillståndet och den ökade vitaliteten undan för undan medfört.

De speciella arbetslöshetssynpunkter, som här anförts, är det väl knappast skäl i att diskutera. Om nu riksdagen skulle besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med krav på högre pensionsålder med hänsyn till att vi ha brist på arbetskraft, är det då någon ledamot av riksdagen, som vet, huruvida bläcket på den skrivelsen hinner torka, innan vi få en arbetslöshet, som vi sannerligen få stora bekymmer att klara? Skulle den hotande avstängningen västerut bliva en varaktig verklighet, är det uppenbart, att det inom betydande delar av vårt näringsliv kommer att råda brist på olika råämnena och materialier och att det kommer att medföra stor arbetslöshet. Den som vill åberopa arbetslöshetssynpunkterna, när det är fråga om pensionsåldrarna, skall taga sig mer än en funderare, innan han röstar med reservanterna.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat motivera min anslutning till

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.) utskottsmajoritetens uppfattning. Som en sammanfattning skulle jag vilja säga, att utskottet visst är på det klara med att det i framtiden blir nödvändigt att företaga höjning av pensionsåldrarna. Men detta är på intet sätt motiverat nu.

Det är också av vikt, att man ej allför ofta ändrar pensionsåldrarna. Hela det system för betalning av pensionsavgifter, överhuvud hela den kostnadsberäkning, som ligger till grund för vårt pensionsväsen, är byggt på en viss tjänstetid och en viss avgångsålder. Det är icke så särdeles lätta saker att ändra. I varje fall bör man ej göra det med hänsyn till någon aktuell kris-situation. Nödvändigheten av att vid krig eller kristillfälle utnyttja all den arbetskraft, som finnes i landet, har riksdagen redan tillgodosett genom antagandet av lagen om tjänsteplikt. Är det så, att denna lag i sitt nuvarande skick ej ger tillräckliga möjligheter att taga till vara arbetskraften, så är det en enkel sak att ändra lagen. Men det är ett jätteverk att ändra alla våra pensionsförfattningar.

Herr Osberg: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i debatten utan avsett att inskränka mig till instämmandet i herr Svedmans anförande. Men det vill synas, som om man ansåge en stor motsättning förefinnas mellan utskottets och reservanternas mening. Denna motsättning är knappast tillfinnandes. Utskottet vill ha en vidgad tillämpning i fråga om anstånd med avgång, medan reservanterna vilja taga mera positiv ställning för en höjning av pensionsåldern. Ingen anser, att man ej bör söka utnyttja arbetskraften i större utsträckning än nu.

Det är naturligt, att dessa företagare, d. v. s. de som äro chefer för de statliga inrättningarna, järnvägar, post, telegraf och andra, ha reda på, hur de skola reglera arbetskraften. De sätta naturligtvis de kraftigaste och bästa på de mest krävande posterna, medan de, som äro till åldern komna, få lättare uppgifter. Ty dessa lättare uppgifter skola också skötas. En något äldre person gör det ofta lika bra som den, som är mycket yngre.

Man börjar, tycker jag, litet för mycket omhulda de statsanställda. De skola ha en viss ålder, när de börja; de skola ha en kort tjänstetid. Men liksom min vän på Hallandsbanken anförde kan jag icke undgå att jämföra dem med andra kategorier. Tänk på jordbrukets folk! Vid 14, 15 år få de börja arbeta, både pojkar och flickor, och vid 16 års ålder få dessa ungdomar gå och gälla som arbetsföra i jordbruket. Ingen ömmar för dem. De få gå där, när åldern kommit, få de hänga i in i det sista. Det är icke fråga om de fyllt det eller det året, och det är icke fråga om pension. De få lita på sig själva från början till slut och tills krafterna äro uttömda.

I detta hänseende tycker jag icke, att man behöver resonera så förfärligt mycket, bara man kommer fram till orsaken. Det är ingen, som jävar, att det finansiella läget är sådant, att man behöver spara. Det gäller ju 5 miljoner kronor om året som här kunde sparas enligt reservanternas förslag. Hur är det, när man talar med finansministern och när man kommer ut i kommunerna, där man får skrivelser, den ena efter den andra, om att vidtaga alla möjliga mått och steg för att spara så att statens finanser skola gå ihop? Vi, som tillhöra bankoutskottet, veta hur det är, när man har riksbankschefen nere. Han säger, att vi måste taga krafttag för att kunna klara upp situationen. Men när vi här i kammaren äro inne på det området, säger herr Paulsen, att vi kunna betala vad som helst, och vi kunna inskränka vår arbetstid i alla fall. Det går inte att göra så. Vi måste se till, att vi kunna reda oss i denna hårda tid.

Utskottet vill här, att de, som äro friska och kunna arbeta, skola begära

Ang. utredning rörande höjd pensionsålder för statsanställda m. fl. (Forts.)
dispens, men vi reserverar anse, att när de äro orkeslösa och behöva gå, skola de begära avsked och även beviljas detta. Det tycka vi är den regelrätta vägen men icke att tvinga folk, som äro arbetsföra, att avgå. Om de kunna hålla ut ett par tre år till, bör man låta dem göra det utan vidare.

När det talas om arbetslöshet, är jag säker, att alla, som ha den rätta uppfattningen, veta, att vi icke ha folk nog, om vi skola hinna med att sköta om vårt stora, avlånga land. Det finnes inte för mycket folk, men det är en alltför utpräglad specialisering av arbetskraften. Vi ha emellertid icke arbetare nog; det visas av vår stora import. Riksbankschefen sade häromdagen, att vi bara i försvarshänseende få importera för 500 miljoner kronor innevarande år.

Låt folk, som är friskt, arbeta! Det är nog av dem, som icke kunna arbeta.

Jag har ingen anledning, herr talman, att frågå den uppfattning, som reservanterna bildat sig i utskottet. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Svedman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppsesning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Osberg, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 64 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 eftermiddagen, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 26.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till herr Äqvist, som anförde: *Interpellation.*
Herr talman! Omfattningen av den statliga upphandlingen för försvarsändamål är av allt att döma på vissa områden så pass stor, att den för närvarande har mycket stor betydelse för den svenska industriens sysselsättningsgrad och även kan få stor betydelse för i vilken utsträckning industrien kan tillgodose civilbehov. Vid förfrågan hos de statliga myndigheter, som

Interpellation. (Forts.)

handha dessa beställningars planering, har det emellertid visat sig vara mycket svårt att erhålla noggrannare uppgifter för hur lång tid framåt industrien kan beräkna att erhålla statsbeställningar. Givetvis är detta en mycket stor nackdel, eftersom olika industrier och speciellt de industrier, som framställa konsumtionsvaror, äro nödsakade att någon tid i förväg planera sin tillverkning. De uppgifter, som erhållits, ha i regel varit så pass svävande, att man kan ifrågasätta, huruvida någon genomtänkt plan ligger till grund för beställningarna och huruvida någon beräkning finnes över de behov, som under nuvarande förhållanden skola fyllas.

Vad som i första hand avses med denna förfrågan är att erfara, huruvida statens beställningar för försvarsändamål äro ordnade efter en enhetlig plan och om det sålunda finnes möjlighet för de olika industrierna att erhålla närmare kännedom om vilka anspråk på deras kapacitet, som från statens sida komma att ställas för längre tid framåt. Det ligger i öppen dag, att en sådan plan endast kan vara uppgjord efter vissa förutsättningar, och dessa förutsättningar kunna givetvis mycket hastigt ändras, speciellt under nuvarande förhållanden, då det allmänna läget är mycket osäkert. Åtskilliga omständigheter tala emellertid för att denna planering lämnar åtskilligt övrigt att önska. Sålunda ha i åtskilliga fall priserna, som av staten skola erläggas, ej ännu blivit definitivt bestämda, trots att leveranser pågått i åtskilliga månader, och likviderna för leveranserna inflyta icke heller till förtagen på ett sådant sätt som under normala förhållanden brukar ske vid statens upphandling och som olika industrier hade vid sina prisuppgifters lämnande beräknat.

Det hade givetvis varit av behov att erhålla en närmare information över den statliga upphandlingen för försvarsändamål i sin helhet och densammas planering ävensom hur den likvideras eller är avsedd att likvideras, men då undertecknad är medveten om att lämnandet av en sådan redogörelse kan vara förenat med vissa svårigheter, torde det vara fullt tillräckligt, om de olika industrierna kunde exempelvis genom Sveriges industriförbund få reda på vilka anspråk, som från statens sida komma att ställas på var och en särskild och om sådana anspråk kunde angivas för något längre tid än vad nu är fallet.

Med anledning av det ovan anförda tar jag mig friheten att med andra kammarens tillstånd framställa den frågan till statsrådet och chefen för kungl. försvarsdepartementet, huruvida en enhetlig planläggning för statens upphandlingar för försvarsändamål föreligger.

Samtidigt vill jag fråga, huruvida statsrådet anser det lämpligt, att olika industrier under hand erhålla närmare uppgifter genom lämpligt organ, vilka statsbeställningar de skola utföra för sina resp. tillverkningsgrenar under 4 å 6 månader framåt.

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 27.

Interpellation.

Herr **Jacobson**, som på begäran erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Enligt de direktiv, som på sin tid meddelades vid tillsättandet av 1936 års egnahemsutredning, skulle utredningen bland annat ha att behandla spörsmålet om kolonisationsverksamheten i Norrland och Dalarna. Utredningen skulle också ägna uppmärksamhet åt vissa frågor, som berörts i en skrivelse från Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund, avseende kolonat och andra å kronoparker upplåtna lägenheter, kronotorp, skogstorp, odlings- och fjällägenheter. Hinder borde ej möta att i utredningen inbegripa även spörsmål, vilka ej särskilt an-

Interpellation. (Forts.)

givits av förbundet men vilka i detta sammanhang kunde befinnas vara av intresse.

Genom beslut den 25 augusti 1939 har Kungl. Maj:t — i samband med att egnahemsutredningens uppdrag förklarats skola anses vara slutfört i och med de betänkanden och förslag, utredningen intill nämnda dag avlämnat — uppdragit till egnahemsstyrelsen att i samråd med domänstyrelsen verkställa den utredning och avgiva det förslag rörande kolonisationsverksamheten i Norrland och Dalarna samt upplåtelse av skogstorp, odlingslägenheter, kronotorp och andra lägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen, som ålegat egnahemsutredningen.

På grund av de uttalanden, som gjordes av herr statsrådet vid Sveriges kronotorpare- och kolonistförbunds kongress i Vilhelmina i juni 1937, har den uppfattningen gjort sig allmänt gällande bland landets krononybyggare, att frågan i sin helhet skulle komma att föreläggas 1938 års riksdag.

När den icke kom att underställas fjolårets riksdag hoppades man, att den under alla förhållanden skulle bli föremål för innevarande riksdags behandling.

Det är uppenbart för alla, som sökt sätta sig in i de norrländska krononybyggarnas förhållanden, att de för närvarande äro hänvisade att leva under ytterst blygsamma ekonomiska förhållanden och att den hjälp, som hittills utgått, är otillräcklig.

Det bör bemärkas, att de flesta innehavarna av dessa torp och odlingslägenheter i första hand äro hänvisade skaffa sig och sin familj uppehälle genom skogs- och flottningsarbete. Först därefter ha de möjlighet att på sin lediga tid ägna sig åt arbetet att fullborda byggnaderna och utöka odlingen. De nu utgående byggnads- och odlingsbidragen äro allt för låga, varför man allmänt räknat med att i det kommande förslaget en avsevärd höjning härutinnan komme att inrymmas.

Läget har i år ytterligare försämrats genom att ett synnerligen stort antal krononybyggare varit inkallade till militärtjänstgöring i samband med den förstärkta försvarsberedskapen.

De senaste årens sanering av bostadsbeståndet, som på ett sådant märkbart sätt satt sin prägel på den norrländska landsbygden, äger icke tillämpning bland de norrländska krononybyggarna. Anledningen härtill är att innehavare av kronotorp och odlingslägenheter varit och fortfarande äro helt uteslutna från möjligheten att erhålla lån från anslaget till beredande av bostäder i egna hem åt mindre bemedlade, barnrika familjer. Någon in-teckning kan nämligen icke lämnas som säkerhet för lånet, enär jorden är kronans. Vad det särskilda anslaget under femte huvudtiteln till bostadsförbättringsbidrag angår, har bidrag ur detta anslag icke kunnat sökas i nämnvärd omfattning, enär krononybyggarnas bostäder förbliva i statens ägo, varför en sådan riskerar att få till staten avstå icke blott vad som utförts av statsbidraget utan även hela värdet av sitt eget arbete och egna utlägg för materiel och lejd arbetskraft.

Vid en inventering av bostadsbeståndet å kronans domäner skulle det visa sig, att ett stort antal innehavare icke lyckats fullborda byggnaderna, enär bidragen, som tidigare anmärkts, äro för små, kostnaderna för stora och innehavarna undantagslöst obemedlade. Det har dessutom visat sig att även godkända byggnader inom några år befunnit sig i sådant skick att de utan tvekan kunna betecknas såsom hälsovådliga. Starka skäl tala för att en allmän översyn och förbättring av sagda bostadsbestånd kommer till stånd på domänverkets bekostnad. Därvid synes billigheten kräva, att de som själva utfört förbättringar beredes gottgörelse för egna utlägg. Det kan icke anses rättvist, att en familjeförsörjare som tillhör landets sämst lottade kår — den norrländska

Interpellation. (Forts.)

skogsarbetarkåren — skall förränta och amortera en skuld, vilken i vissa fall avsevärt överstiger ett par tusen kronor, som utförandet av en ofrånkomlig förbättring av en arrendebostad ådragit honom. I ett fåtal fall har en förbättring kunnat åstadkommas genom tillskott av medel från kommuner och enskilda, men denna väg är givetvis icke framkomlig i erforderlig och önskvärd utsträckning.

Under hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande spørsmål:

Har den utredning, som omnämnes i de direktiv, vilka på sin tid meddelades vid igångsättandet av 1936 års egnahemsutredning, avseende kolonat och andra å kronoparker upplåtna lägenheter, kronotorp, skogstorp, odlings- och fjälllägenheter, fortskridit så långt, att proposition i frågan kan förväntas under nu pågående riksdag?

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.49 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 10 april.

Kl. 7.30 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Ang. upphävande av lagen om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckta motioner angående upphävande av lagen om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr Senander: Herr talman! Den lag, som är föremål för behandling i vår motion, tillhör det komplex av typiska klasslagar, som man satt sig före att genomföra under nu rådande krissituation. Man kan utan tvekan beteckna den lagen som en kristidsprodukt av sämsta slag. Den är samtidigt ett juridiskt monstrum. Statsmakterna ha tagit sig före att sätta sjöfolket under förmynderskap i vad det rör deras intjänta avlöning. Jag tror, att man utan överdrift kan våga påstå, att det aldrig tidigare här i landet stiftats en lag, som berövar myndiga och fullt normala människor dispositionsrätten över egna medel. Det är enligt min mening ingenting annat än ett kränkande ingrepp i den personliga friheten, som man här företagit sig mot en arbetaregrupp, som gjort sig förtjänt av en annan behandling än att betraktas såsom en samling omyndiga och misskötsamma personer.

Nu har denna lag, som alla känna till, rönt ett mycket starkt motstånd av sjömän av alla grader, och regeringen har på grund av det starka motstånd,

*Ang. upphävande av lagen om utbetalande av krigsriskorsättning till sjö-
män. (Forts.)*

som rests mot lagen, mjukat upp lagen, en uppmjukning som de facto innebär att lagen sättes ur funktion. Vi betrakta det som en klok åtgärd, men ännu bättre hade det varit, om denna lag aldrig kommit till. Nu finns den som en erinran om med vilken lättvindighet man i likriktad anda inom riksdagen skapar lagar mot arbetarna.

Då emellertid det huvudsakliga syftet med vår motion är uppnått och då vi icke kunna påräkna stöd för vårt krav att lagen skall upphävas, har jag, herr talman, intet yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 2.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckt motion om en ny, mänskligare syn på problemet psykiatri och rättskipningen;

nr 19, i anledning av väckta motioner om laga lappriksdagar vart fjärde år samt om utvidgning av lapparnas självbestämmanderätt;

nr 20, i anledning av väckt motion om återställande av tidigare lag om koncession på högst 40 år för framdragande av kraftledningar;

nr 21, i anledning av väckt motion om återställande av tidigare förbud för inmutningar å kronojord i de tre nordligaste länen;

nr 22, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om aktiebolag;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 39 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion angående utredning om vissa ändringar i lagen om adoption m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 193, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Dahlbäck* hemställt, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla dels om åtgärders vidtagande för sådan statistisk redovisning av de år för år av domstolarna medgivna adoptionerna, att adoptionsinstitutets samhällseliga verkningar därav framginge, och dels om utredning rörande ändringar i lagen om adoption i syfte att de med adoption avsedda fördelar måtte komma långt större antal barn, framför allt barn utom äktenskap, till godo än för närvarande vore fallet.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande sådan ändring av 8 § lagen om adoption, att den för personer som äga bröstsvingar stadgade inskränkningen i rätten att antaga adoptivbarn upphävdes.

*Ang. vissa
ändringar i
lagen om
adoption
m. m.*

Ang. vissa ändringar i lagen om adoption m. m. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Sandorf, Lindqvist, Hedlund* i Östersund och *Gezelius*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Gezelius**: Herr talman! Även bortsett från att andra för vårt folk mera vitala och livsviktiga frågor nu ta hela vår uppmärksamhet i anspråk, skulle måhända mången anse, att den här frågan är av mindre betydelse. Enligt min mening är den icke betydelselös. Det kan icke anses betydelselöst, att riksdagen här skulle utan bärande skäl komma att föreslå Kungl. Maj:t en utredning rörande en lagändring.

En ändring i bestående lag bör, såvitt jag förstår, icke ifrågakomma i andra fall, än då lagen visat sig vara antingen felaktig i det att den icke längre står i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet, eller det har visat sig omöjligt att tolka lagens bestämmelser. Men det fordras därutöver, att det icke varit möjligt att genom rättstillämpningen vinna rättelse i de förhållanden, som den åsyftade lagbestämmelsen avser att reglera. I synnerhet bör man, enligt min mening, förfara med synnerlig varsamhet, när det gäller att lagstifta på familjerättens område. Det har tidigare syndats mycket här emot.

I förevarande fall är behovet av en ändring i lagen icke styrkt. Ja, det har till och med gått så långt att utskottet föreslagit borttagandet av en bestämmelse, som utskottet i sin motivering förklarar vara välgrundad. Utskottet föreslår i sin kläm, och det är det jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, »att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande sådan ändring av 8 § lagen om adoption, att den för personer som äga bröstärvingar stadgade inskränknungen i rätten att antaga adoptivbarn upphäves».

Hur motiverar utskottet denna hemställan? Jo, utskottet säger: »Enligt gällande lag om adoption har domstol alltid att pröva huruvida adoption i det särskilda fallet lämpligen må äga rum. Domstolen har att införskaffa erforderlig utredning, och inhämtande av yttrande från barnavårdsnämnd är obligatoriskt när barnet ej fyllt 18 år. Jämlikt 8 § adoptionslagen gäller såsom betingelse för att adoption må medgivas, att adoptionen finnes lända till gagn för barnet samt att särskild anledning är till adoptionen. Beträffande sökande som har bröstärvinge upptager lagen det särskilda stadgandet, att tillstånd till adoption skall vägras om ej synnerliga skäl tala för adoptionen.»

Utskottet vitsordar, att det intresse, som tillgodoses genom detta stadgande, är ett legitimt intresse, nämligen de lagliga arvingarnas skyddande mot intrång och mot de intressekonflikter, som kunna komma att uppstå, om föräldrar, som ha egna barn, upptaga adoptivbarn. Sedan utskottet vitsordat detta, säger utskottet, att lagens nuvarande ordalag torde vara strängare än som påkallas och skulle kunna föranleda därtill, att i vissa situationer en önskvärd adoption icke kommer till stånd. Därför förordar utskottet en uppmjukning, som det heter ordagrant, av lagens dithörande bestämmelser, och detta önskemål bör man enligt utskottets mening tillmötesgå. Detta gör utskottet på det sättet, att utskottet hemställer att riksdagen skall upphäva denna särbestämmelse.

Vad först beträffar det faktiska behovet, så är ju det icke på något sätt styrkt. Det är icke visat, att lagen i något fall har hindrat adoption. Det har talats om och talades redan därom 1938, när frågan var uppe — särskilt gjorde man det mycket ivrigt i första kammaren från domarehåll — att bestämmelsen var väl sträng. Men man vitsordade, att bestämmelsen icke hindrat vederbörande domstol att bifalla ansökan om adoption.

'Ang. vissa ändringar i lagen om adoption m. m. (Forts.)

Om det nu skulle föreligga ett missförhållande på detta område, har det i varje fall icke gjorts det minsta försök att på rättstillämpningens område få fram en ändring. Det finnes icke något prejudikat, som visar att domstolarna uppfattat bestämmelsen i all dess stränghet. Men ännu märkligare är att utskottet i känslan av svagheten i sin argumentering lägger tyngdpunkten på att det är mycket viktigt att bibringa allmänheten den uppfattningen, att man, när det gäller adoption, icke är så sträng vid domstolarna. Men utskottet drar sig då icke för att genom att upphäva denna lagbestämmelse bibringa allmänheten den uppfattningen, att domstolen skall tillämpa precis samma bedömningsgrund, vare sig adoptanten har barn eller icke har det, något som utskottet emellertid självt icke har velat acceptera.

Vad som ytterligare är synnerligen betänkligt är detta, att utskottet här slagit in på en lagstiftningsmetod, som visserligen tidigare varit tillämpad, men som därför icke är försvarbar. Man menar det vara tillfyllest, att man bara skriver i ett utskottsutlåtande, att om den här särbestämmelsen toges bort, komma domstolarna lika fullt att beakta, att man skall vara försiktigare, när man bifaller en adoptionsansökan i det fall adoptanten har bröstarvning än annars. Det är, som om man föreställer sig, att lagtillämparna, domstolarna och advokaterna, skola gå till utskottets motivering för att finna stöd för sitt bedömande av de olika fallen. Jag har som praktisk jurist icke kunnat underlåta att reagera mot ett sådant sätt att lagstifta.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Lindqvist m. fl. avgivna reservationen.

Herr Dahlbäck: Herr talman! Jag ber att som motionär få nämna några ord i frågan.

Min motion har en mera vidsträckt syftning än den del av frågan, som utskottet nu koncentrerat sig på. Jag skall icke alltför vidlyftigt gå in härpå. Jag vill emellertid fastslå — det kan för övrigt inhämtas av det yttrande, som statens barnavårds- och fattigvårdsinspektör avgivit — att det ligger icke precis så enkelt till med avseende på lagtolkningen av nu gällande bestämmelser, som av den föregående ärade talaren framhävts. De som syssla med detta ämne vare sig såsom advokater eller på annat sätt, t. ex. såsom domare eller i barnavårdsnämnder, varsna, att man i själva verket icke kommer att erhålla några här efterlysta avgörande prejudikat. Det är ju här fråga om ansökningsärenden, för vilka man i de flesta fall säkerligen icke vill kosta på en alltför vidlyftig apparat för att få en juridisk principfråga knäckt i högsta instans. Tvärtom framhåller fattigvårdsinspektören, att det i många fall icke ens kommer någon prövning till stånd av domstol, ity att såväl advokater som vederbörande i barnavårdsnämnderna redan på ett förberedande stadium lämnar allmänheten del av sin uppfattning, som oftast går i den riktningen, att, om ett par makar ha egna barn, de principiellt äro förhindrade att adoptera. Man må sedan på juristhåll diskutera, om denna uppfattning — givetvis med de restriktioner, som här i utskottsutlåtandet berörts — är riktig eller icke. Men det är nu en gång så här i världen, att det är icke frågan om vad som teoretiskt är lag, som får betydelse, utan det är hur lagen uppfattas i praktiken. Om man allmänligen har grundad anledning antaga, att lagen lägger hinder i vägen för en adoption, kommer ju överhuvud taget ingen som helst ansöknings till stånd. Nu kan man svara, att man fördenskull icke bör ändra lagen. Men det finns, fränsett det nu sagda, goda skäl för en lagändring: man bör bereda större möjligheter än nu förefinnas för barn att bli adopterade.

Här är det fråga om det mest ömtåliga människomaterial, som vi ha, näm-

Ang. vissa ändringar i lagen om adoption m. m. (Forts.)
 ligen utomäktenskapliga barn. Jag vill framförallt stryka under, att när dessa barn, som ofta nog befinna sig under fostran av en ensam mor, närma sig skolåldern, uppstår en kritisk period. Barnen bli då utsatta för att få sin position såsom utom äktenskapet födda demonstrerad inför kamraterna i skolan, och det har åtminstone för mig varit ett av motiven till att jag velat, att man skall ha uppmärksamheten fäst vid att någonting göres för att möjliggöra för ett större antal utom äktenskapet födda barn att bliva adopterade. Därvidlag har jag i motionen gått i viss mån längre än utskottet, men det skall jag icke här beröra. Jag anser i vart fall goda skäl föreligga, att riksdagen tillmötesgår de synpunkter, som kommit till uttryck i utskottets utlåtande.

Jag vill då fästa uppmärksamheten på att vid behandlingen av den här frågan vid 1938 års riksdag en sådan auktoritet som professor Undén, som varit professor i familjerätt, vitsordat behovet av en vidgning av adoptionsinstitutet. På denna fråga böra icke anläggas synpunkter av rent formell beskaffenhet, sålunda icke främst huruvida det kan uppvisas till full evidens att formella hinder ligga i vägen för adoption. För min del har jag behov av att hävda en annan princip. Även om den nu gällande lagstiftningen, såsom den nu allmänt uppfattas, skulle vara sådan, att blott ett fåtal barn skulle på grund av lagens uppfattning i praktiken förmenas att få ett gott hem, vore det väl värt att detta problem skärskådades. Jag tror, att det är nödvändigt, att de hinder, som kunna förefinnas och enligt min mening härutinnan verkligen förefinnas, undanröjas. Domstolarnas praxis är, såsom fattigvårdsinspektören säger, vacklande, och vi ha överhuvud taget icke, så vitt jag vet, något som helst prejudikat från högsta instans i avseende å de frågor herr Gezelius berörde.

Jag kan icke finna annat än att fullgiltiga skäl finnas för bifall till utskottets hemställan, och jag ber fördenskull att få yrka bifall därtill.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Denna fråga är — jämförd med allt som nu fångar sinnet — så liten, att jag med endast ett par minuters anförande skall ange skälen för den reservation, jag anslutit mig till.

Det är två år sedan riksdagens andra kammare utan debatt avslog en liknande motion som denna. Ingenting har under de två åren inträffat, som motiverar, att man i dag skall skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning i detta ärende. Huvudmotivet för motionären i år liksom för motionären för två år sedan är, att vår adoptionslag icke skulle vara tillräckligt elastisk för att skaffa barn utom äktenskap adoptivföräldrar. Adoptionslagen är lika gammal som lagen om barn utom äktenskap, och adoptionsfrekvensen anses låg.

Sedan 1919 har jag som tjänsteman övervakat barnavårdslagarnas tillämpning i Norrland. Jag har ansträngt mig att undersöka om det möjligen kan bero på adoptionslagen att icke tillräckligt många adoptioner skett. Jag har därvid fått en mycket bestämd uppfattning av de barnavårdsnämnder, som jag rådfrågat, att lagen icke alls hindrar adoption. Statens inspektör för barnavård bekräftar i sitt vid utlåtandet fogade yttrande riktigheten av vad jag konstaterat inom mitt distrikt. Om sålunda adoptionslagen icke utgör något hinder för att få barn utom äktenskap adopterade, kan jag icke förstå, att det skulle finnas anledning att skriva till Kungl. Maj:t om lagändring, bara för att man föreställer sig att lagen möjligen skulle kunna hindra adoption av barn utom äktenskap. Herr Gezelius har belyst adoptionslagens djupa familjerättsliga innebörd och därvid bevisat, att lagen icke är en enkel social lagstiftning. Adoptionen har för stor innebörd för att den skall kunna ske på ett mindre väl genomtänkt sätt, och den garanti, som 1917 års adoptions-

Ang. vissa ändringar i lagen om adoption m. m. (Forts.)

lag gav för att adoption icke skulle kunna ske till skada för föräldrar, adoptivbarn och bröstarvingar är mycket välgrundad. Om riksdagen nu skulle begära att få den revision av lagen, som utskottet föreslår, då förlorar adoptionslagen det mest värdefulla i sin byggnad.

Herr talman, jag ber att med detta få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Lindqvist*.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Utskottet har haft en något annorlunda syn på denna sak än den de båda reservanterna nu här utvecklat. Det är alldeles riktigt att frågan inte är av den storleksordning, att det kan vara befogat att ställa till med en stor debatt om denna sak. Men när spørgsmålet ändå dryftas, är det ju anledning peka på varför utskottet kommit till det resultatet, att utskottet, åtminstone på denna punkt, anser sig böra tillstyrka motionen i fråga.

Det är nämligen så — som tidigare här upplysts — att lagen om adoption lägger mycket väsentliga hinder i vägen för adoption, när adoptanterna ha bröstarvingar. Och man kan ju fråga sig, om det kan vara riktigt och lämpligt i en tid som denna, att föräldrar som ha bröstarvingar praktiskt taget icke skola ha möjlighet att adoptera, om de så önska.

Jag skall medge, att utskottet sett saken mera ur barnens synpunkt än ur egendomssynpunkten, vilken senare i själva verket är grundläggande för de kritiska resonemang som förts här. Vi anse det ingalunda vara betydelsefullt om ett barn, framför allt om det är fråga om föräldralösa barn, kan få skyddet av ett verkligt gott adoptivhem. Det har t. o. m. på senare tid vid upprepade tillfällen påpekats, att det ingalunda ens är lämpligt och önskligt att ett barn växer ensamt upp i ett hem; det är ur praktisk uppfostrarsynpunkt gagneligt, att ett hem har flera än ett barn. Vi mena alltså, att både humanitära skäl och praktiska uppfostrarsynpunkter tala för en ändring av bestämmelserna på denna punkt. Det är ingalunda, som den föregående talaren sökte göra gällande, fråga om någon katastrof, om man går in för en lindring i detta avseende i adoptionslagen. Under alla förhållanden skall domstolen pröva, om adoption är lämplig, om adoptanterna äro lämpliga att överhuvud taget handha uppfostran av barn, o. s. v. Allt detta sker under domstolens prövning, och jag förutsätter, att om en domstol inte anser en adoption lämplig, kommer den icke att medge densamma.

Med detta, herr talman, vill jag göra gällande, att det är av vikt att man ger människorna möjlighet att i största möjliga utsträckning skaffa goda hem åt de barn som stå skyddslösa. Jag kan ingalunda hysa sådan vördnad för traditionen och allra minst för de arvsbekymmer, som väl egentligen äro det grundläggande för kritiken på denna punkt, att jag inte skulle vilja vara med om denna uppmjukning av lagen i fråga, detta så mycket mindre som bröstarvingarna under alla förhållanden äro skyddade av lagen beträffande sin laglott. Bröstarvingarnas rätt trädessålunda på intet sätt för nära, om man medger den uppmjukning av lagen som utskottet föreslår.

Herr **Gezelius** påstår, att inga som helst sakskaäl tala för en sådan ändring. Ja, man kan ju ha olika namn på olika skäl, men nog föreställer jag mig, att det bör kunna betraktas som sakskaäl, om man öppnar större möjlighet när det gäller att adoptera skyddslösa barn.

Möjligheten att komma till rätta med detta problem vid *rättstillämpningen*, som herr **Gezelius** förordade, synes i alla fall ej vara stor, eftersom bland utskottets ledamöter både ett justitieråd och en hovrättspresident anslutit sig till den synpunkt som lagutskottet här företräder.

Ang. vissa ändringar i lagen om adoption m. m. (Forts.)

Under sådana förhållanden, herr talman, anser jag det både av humanitära skäl och ur praktiska uppfostrarsynpunkter klokt att man går den väg, som utskottet här anvisat, och medger den uppmjukning av adoptionslagen utskottet föreslår.

Herr Gezelius: Herr talman! Hur frestande det än vore skall jag inte upptaga kammarens tid med något utförligare bemötande, men på ett par punkter måste jag göra ett klarläggande.

Herr Dahlbäck sade, att det förelåg ett intresse av att den praxis som tillämpas inte blir så vacklande som den nu är, och detta syfte skulle man inte kunna vinna vid rättstillämpningen. När det gäller att bedöma denna fråga är det från domstolens sida en omdömessak, vad som skall betraktas som synnerliga skäl, och därför måste alltid — även om vi stryka bestämmelsen i fråga — detta bedömande stå kvar och i viss mån bli »vacklande». Det finns ingen möjlighet för lagen att här ange annat än att, om adoptanten äger bröst- arvingar, skall en strängare prövning ske än om sådan icke finnas.

Att advokaterna förorda återhållsamhet på denna punkt har berott uteslutande därpå, att de ha en annan uppfattning än herr Olsson i Mellerud. Han anser att utskottsmajoriteten sett saken ur barnens synpunkt, men han tänker då icke på andra än de blivande adoptivbarnen, han tänker inte på bröst- arvingarna. Han hävdar, att det är ett sådant stort intresse från samhällets sida att skaffa dessa adoptivbarn goda hem, att man lugnt kan stryka ut ur lagen bestämmelsen, att en särskilt restriktiv prövning skall ske när det gäller föräldrar som ha egna barn. Jag kan inte dela den uppfattningen, och jag kan ännu mindre tillägna mig den åsikten, att bröst- arvingarna endast ha ett ekonomiskt intresse av att inte få en kull adoptivbarn förenade med hemmet. Det finns så många andra intressekonflikter som här dyka upp.

Vidare vill jag gent emot herr Olsson i Mellerud påpeka, att det enligt min mening icke är fullt riktigt att säga, att utskottet här föreslagit en uppmjukning av lagen. Om det vore så, skulle man ju kunna anföra något sakskäl för utskottsförslaget, men nu har utskottet olyckligt nog formulerat sin kläm så, att ur lagen skall utgå det som uttryckligen där utsäges om att det skall vara skillnad på prövningens stränghet, om det finns egna barn eller icke. Så länge utskottets kläm är sådan, finns det så starka betänkligheter mot att antaga detta förslag, att jag har anledning hoppas att kammaren skall ansluta sig till reservationen.

Herr Dahlbäck: Herr talman! Herr Hedlund i Östersund framhöll, att sedan denna fråga 1938 av kammaren avslogs, ingenting inträffat, som kunde föranleda kammaren att ändra ståndpunkt. Det är alldeles riktigt, men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet vid det förhållandet, att redan vid behandlingen i lagutskottet av den 1938 väckta motionen befanns — vilket vid behandlingen av årets motion upplystes — själva uppläggningsen av motionen sådan att man inte kunde ta densamma på allvar. Däremot ansågs det — det yttrades av ordföranden i lagutskottet — att i år föreligger en motion som vi kunna ta på allvar. Det finns i varje fall en väsentlig skillnad mellan motionerna. Jag ber också att få understryka, att förslaget om vidgning av adoptionsinstitutet i första kammaren år 1938 bifölls.

Vidare vill jag framhålla skillnaden mellan den principiella synpunkt man anlägger på barnavårdsfrågor såsom lekman och såsom fackman. I senare fall är man benägen, såsom det också omvittnats, att enbart taga hänsyn till tillgången på barn, för vilka det önskas adoption, och man säger att den icke är tillräckligt stor för att kunna tillmötesgå önskingarna från blivande adop-

Ang. vissa ändringar i lagen om adoption m. m. (Forts.)

tivföräldrar. Ja, det kan mycket väl hända att ett par makar, som vilja skaffa sig adoptivbarn och ge till känna detta sitt önskemål, av barnavårds mannen i orten icke kan få denna önskan tillfredsställd. Men det finns även en annan situation, som är den rakt omvända, nämligen att ett barn framlever sitt liv under mycket utsatta omständigheter, vilka göra att dess framtid helt enkelt skulle bli mycket svår, därest ett par makar som ha fått det barnets öde lagt på sitt ansvar icke kunna få adoptera det. Det är helt olika synpunkter som måste anläggas av fackmannen, som kallt och statistiskt beräknar materialet, men som måhända aldrig möter det icke så ringa behov, som förefinnes och som kanske aldrig direkt för honom påvisats men som likväl existerar. Det behovet av adoptering är ett behov för nöds skull, som ett par makar, de där redan ha bröstärvingar, icke kan få tillfredsställt.

Jag kan inte ansluta mig till den uppfattning som herr Gezelius hyste, att frågan, huruvida ett par makar med egna bröstärvingar skulle få adoptera ytterligare ett barn, egentligen är en omdömesfråga, d. v. s. en fråga bestående i prövning av *graden* av behov å ömse sidor. Jag kan icke finna annat än att man helt enkelt är hänvisad till att rätta sig efter de principiella grunder som föreligga i lagen och omständigheterna vid dess tillkomst. Vid ett rättsavgörande går det inte att behandla en dylik fråga ungefär som man tycker att det bäst passar sig, utan man måste rätta sig efter vad som varit dens mening som lagen gjorde. Och det torde väl också vara den övervägande uppfattningen bland dem, som ha att pröva dylika frågor, att det är ytterligt svårt att tillfredsställa behovet av adoption för makar som redan ha bröstärvingar. De fall då så kan ske inskränka sig i väsentlig grad till sådana, som av lagberedningen anvisats.

Jag anser sålunda att den av utskottet föreslagna ändrade lagstiftningen är av förhållandena påkallad och att den kommer att göra nytta för barnen. Det avgörande härvidlag bör nämligen vara: barnens nytta. Och därför, herr talman, yrkar jag fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag har förut instämt med herr Hedlund i Östersund och skulle nöjt mig därmed, om inte den föregående ärade talaren börjat sitt senaste anförande på det sätt han gjorde, när han särskilt rekommenderade denna motion för sitt rediga innehåll och tillät sig säga, att en motion som tidigare framlagts i samma ämne var slarvigt skriven och därför inte kunde upptagas till saklig behandling.

När jag först läste denna motion — jag hoppas motionären inte misstycer att jag säger rent ut — kom jag att tänka på vad man många gånger ser, när man granskar justitieombudsmannens berättelse. Där står nämligen på en del ställen, att det inkommit en skrivelse »av något oredigt innehåll». Den motion som här föreligger är sådan, att jag knappast väntat att herr Dahlbäck skulle yrka bifall till det förslag som första lagutskottet framlagt. Ty det innebär ju någonting helt annat än vad herr Dahlbäck föreslagit. Herr Dahlbäck har *icke* föreslagit den ändring som utskottet nu hemställt om, utan något helt annat. Nu är det möjligt att herr Dahlbäck anser, att i den vidlyftiga motionsklämman, uppdelad i två olika punkter, kan rymmas även vad utskottet här föreslagit. Herr Dahlbäck menar säkerligen mycket väl med sin motion, och det är särskilt för de utomäktenskapliga barnen han ömmar. Det är emellertid min bestämda uppfattning, att de utomäktenskapliga barnen inte komma att vinna något på om man företar den ändring utskottet föreslår.

Herr Dahlbäck hänvisar till fattigvårdsinspektörens uttalande. Ja, fattigvårdsinspektören och herr Dahlbäck ha ju helt olika uppfattning om vad

Ang. vissa ändringar i lagen om adoption m. m. (Forts.)
det råder brist på, om det är brist på adoptivföräldrar eller om det är brist på barn. Fattigvårdsinspektören säger i slutet av sitt yttrande: »Den ringa adoptionsfrekvensen synes emellertid överhuvud icke bero därpå, att det skulle saknas lämpliga personer, som äro villiga att adoptera, utan snarast på bristande tillgång på barn, som lämpligen kunna och bära adopteras.» De ha således helt olika åsikter här, fastän de till slut komma fram till samma uppfattning — att lagen bör något ändras.

Det är sagt förut och jag behöver inte ytterligare understryka det, att varken förra gången när det gällde Myrdals motion eller nu, när vi behandla denna, har det kunnat anföras något fall som visat, att lagen verkligen lägger hinder i vägen för adoption. Då säger herr Dahlbäck ungefär som så — och han har visst sagt det här i debatten — att på grund av lagens formulering avvisa advokater och dylika dem, som komma till dem för att rådgöra om adoption. Det är ju märkvärdigt, att advokaterna i detta fall skulle ställa sig så avvisande. I vanliga fall brukar man ju resonera på det sättet, att advokaterna mycket sällan visa ett mål ifrån sig, utan de vilja gärna ha uppdrag för att få den inkomst, som även de behöva.

Ingen har kunnat visa vare sig i utskottet eller nu, att det är behövt att här göra lagändring, och intill dess att det kan visas att det föreligger behov, tror jag det är klokt att riksdagen inte går in för någon lagändring. Jag vidhåller sålunda det yrkande, som jag förut har instämt i.

Herr Ericson i Boxholm: Herr talman! Jag har i egenskap av förmyndare för barn haft med dessa angelägenheter att skaffa. Det är visserligen så, att prövningen, då det gäller medgivande för makar med bröstaringar att få adoption av ett barn, måste företagas med viss omsorg, men det är ju inte omöjligt eller, som herr Olsson i Mellerud sade, så gott som omöjligt att medgivande av rätt till adoption i sådant fall lämnas. Jag har varit med om ett sådant fall, där makarna hade två bröstaringar men lyckades, visserligen efter mycket omsorgsfull prövning, få adoptera. Jag finner det vara absolut nödvändigt med denna omsorgsfulla prövning, ty sådan adoption innebär i alla fall ett inkräktande inom familjen av ett opartiskt barn, och även om allt är bra just under den tid barnen äro minderåriga, kunna svårigheter sedermera uppstå inom familjelivet, och det kan skära sig rätt påtagligt.

Den stränghet, som nu genom lagen gör sig gällande i fråga om adoption, behövs säkerligen. Föräldrar bära ju inte annat än i absolut tvingande fall inmånga främlingar inom familjekretsen. Det finns andra sätt att hjälpa dessa oförskyllda barn att få föräldrar. Det finns så många makar, som icke ha några barn, och varför inte försöka genom att intressera sådana för saken hjälpa dessa oskyldiga barn till föräldrar?

Jag har, som jag sade, en viss erfarenhet. Jag anser icke det framställda kravet på lagändring vara motiverat och ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lundstedt: Herr talman! Här föreligga ju icke några andra alternativ än utskottets förslag och reservationen. För min del får jag säga, att i ett sådant fall som detta, då utskottets yrkande icke går ut på någonting annat än en utredning, synes det mig vara den mera vidsynta inställningen att gå på utskottets förslag.

Jag vill tillägga i anledning av en ärad kammarkollegas privata erinran till mig, att det ju inte sällan inträffar att föräldrar, som äro barnlösa, när adopteringen sker, sedermera erhålla egna bröstaringar.

Ang. vissa ändringar i lagen om adoption m. m. (Forts.)

Det är också en synpunkt, som i denna materia bör kunna komma till beaktande.

För min del anser jag, som dock icke har mera ingående prövat de bakomliggande sociala synpunkterna, det vara klokast att gå på den linje, vilken innefattas i utskottets hemställan.

Herr **Gezelius**: Herr talman! Endast ett ord till herr Lundstedt.

Utskottets yrkande går icke ut på en utredning blott och bart, utan det ger anvisning om en utredning rörande sådan ändring i 8 §, att ifrågavarande stadgande utgår. Anlägger man herr Lundstedts synpunkter, bör man — särskilt som det är vitsordat från utskottets representant, att detta är en fråga av mycket ringa storleksordning — gå på reservationen och avstå från utredning.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Jag vill med anledning av de energiska uttalanden, som gjorts från reservanternas sida, säga blott ett par ord till.

Det är möjligt, att kammarens ledamöter icke ha observerat, att statens barnvårdsinspektör varmt tillstyrker att en utredning på detta område kommer till stånd. Man får väl förutsätta, att han, som handlägger huvuddelen av barnvårdsärendena i riket, bör ha någon erfarenhet på detta område.

Man kan naturligtvis, som min ärade vän herr Ericson i Boxholm gjorde gällande, ställa sig på den försiktiga sidan. Men jag undrar, om inte detta ställningstagande är beroende på den *betydelse*, som man tillmäter adoption av dylika barn. För dem, menar jag, som vilja öka möjligheterna till adoption, öka möjligheterna för sådana här skyddslösa barn att få ett verkligt hem, för dem bör det icke vara någon större uppoffring att följa utskottet.

Herr Gezelius har upprepade gånger talat om legitima och icke legitima barn. Jag får säga, att det är en terminologi, som på mig gör ett beklämmande intryck och som jag helst inte vill använda. För mig äro alla barn legitima.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Olsson i Mellerud begärde emellertid votering, i anledning varav följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 25, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit utskottets hemställan och i stället bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 4.

Ang. förslag
till lag om
skyldighet
att avverka
ved till avsalu.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till lagutskott.

Genom en den 8 mars 1940 dagtecknad proposition, nr 171, hade Kungl. Maj:tt, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till 1) lag om skyldighet att avverka ved till avsalu samt 2) lag med visst tillägg till lagen den 28 september 1928 (nr 377) om skogsaccis.

Propositionen hade, såvitt anginge sistnämnda lagförslag, hänvisats till bevillningsutskottet samt i övrigt hänskjutits till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet.

I sammanhang med propositionen, i vad den hänvisats till lagutskott, hade utskottet till behandling förehåft fem i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 163 av herr *Sköldén m. fl.*, nr 169 av herr *Mannerskantz m. fl.* och nr 170 av herr *Tamm m. fl.* samt i andra kammaren nr 223 av herr *Liedberg m. fl.* och nr 250 av herrar *Staxäng* och *Thorell*, motionerna I: 169 och II: 250, vilka hänvisats till bevillningsutskottet, såvitt anginge det under 2) här ovan anmärkta lagförslaget, och i övrigt till lagutskott, allenast i den mån hänvisning skett till lagutskott.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med förklarande att det i propositionen framlagda förslaget till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till lag i ämnet;

B. att motionerna I: 169 och II: 250, i den mån de hänvisats till lagutskott, måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A.; samt

C. att motionerna I: 163, I: 170 och II: 223, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt och i sin motivering anfört, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

- 1) av herr *Holstenson* utan angivet yrkande;
- 2) av herrar *Tamm*, *Hagman*, *Sten*, *Nils Elowsson*, *Hage*, *Molander* och *Hansson* i Örebro;
- 3) av herrar *Pettersson* i Hällbacken och *Persson* i Norrby, vilka hemställt om visst tillägg till utskottets motivering.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hage**: Herr talman! Den proposition, som här behandlas och som med vissa justeringar har tillstyrkts av andra lagutskottet, syftar ju till att på olika vägar åstadkomma en ökad avverkning av ved till avsalu. Det skulle ske antingen på det sättet, att skogsägaren skyldigkändes att avverka en viss kvantitet ved. Skedde inte det, skulle det allmänna genom vedkontoren tvångsvis avverka viss kvantitet ved å skogsägarens mark.

Avsikten med den ökade avverkningen är ju den, att detta vedvirke skall utgöra en ersättning för den import av bränsle, som i denna tid ofta förhindras eller är förenad med stora svårigheter. För att få en uppfattning om vad importen av bränsle i allmänhet innebär för vårt land, omnämnes i handlingarna att under normala förhållanden cirka 70 % av det bränsle, som användes,

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
kommer på importen. Det omnämnes även, att årligen 2.1 miljoner ton koks, som ju i allmänhet är utländskt bränsle och som användes för uppvärmning, gå åt i vårt land för hushållsändamål. När det utländska bränslet intar en så framstående plats i konsumtionen, förstår man, att det kan innebära en ren katastrof, om införseln av detta utländska bränsle helt förhindras. Så långt går det väl inte, och vi ha väl inte tänkt, att det skall bli så tråkigt under den kommande säsongen. Men även om importen av detta utländska bränsle förhindras i stor omfattning, kommer det givetvis att innebära stora olägenheter. Jag erinrar mig, att här i kammaren har då och då en eller annan kamrat kommit och talat om, att hemma i den bostad, han bebor här i Stockholm, har man den här vintern inte fått upp temperaturen till mer än 13° C., och somliga ha talat om 11° C. Med utgångspunkt från dessa erfarenheter borde ju här — om man nu skall skämta litet smått med sina kamrater — vara en mycket stor majoritet för att få igenom denna proposition.

Nu är det emellertid på det sättet, såsom framgår av detta utlåtande, att det väckts motioner om avslag på detta förslag. I första kammaren samlade detta avslagsyrkande 6 röster. Jag tycker för min del, att det var 6 röster för mycket, med hänsyn till vad saken här gäller. Men i utskottet var det ingen, som egentligen i sista hand ville ta på sig ansvaret att gå på avslag på den föreliggande propositionen, och det tycker jag var fullt naturligt. Ty jag får säga, att inte skulle jag vilja vara i dens kläder, som möjligen lyckades få avslag på denna proposition, om det sedan visar sig att vederbörande hållit på fel häst. Om det inträffade längre fram, att vi avstängdes från tillförsel av utländskt bränsle och råkade i ännu värre svårigheter än vad vi hittills kämpat med, skulle jag tro att den, som hade medverkat här i kammaren till detta, skulle känna sig ganska tråkig till mods.

Nu säger naturligtvis en hel del, att detta kommer antagligen inte att inträffa. Nog komma vi väl att kunna avverka en hel del ved på frivillighetens väg, och nog komma vi väl att kunna få in tillräckligt med utländskt bränsle. Men jag får verkligen säga, att sådan som situationen just nu i dagarna utvecklas, tycker jag att det ser ut som om den möjligheten skulle bli mindre och mindre. För min del får jag säga, att det med hänsyn därtill för visso är bättre att vara »på den säkra sidan» i en sådan fråga som denna, och det har utskottet också gått in för.

När utskottet beslutat tillstyrka denna proposition med vissa förändringar, har det ju också kunnat hänvisa till en hel del omständigheter. Man har kunnat hänvisa till att vi på sätt och vis gå in i en ny bränslesäsong med ett *deficit*, när det gäller bränsle. Det har nämligen ordnats bränsleavverknings under den gångna tiden på frivillighetens väg och med vissa garantipriser, men det har visat sig — det framgår av utskottsutlåtandet, och vi ha tabeller, som visa det ännu närmare — att en ganska betydande del av det, som man hade väntat skulle avverkas på den vägen, icke blivit avverkat. Alltså, vi gå in i den nya bränslesäsongen med en bristande tillgång på bränsle. Det är, tycker jag, ett stort skäl för att vara med om det här föreliggande förslaget.

För övrigt har detta förslag i stort sett tillstyrkts av en hel del myndigheter, och jag fäste mig särskilt vid att centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund har tillstyrkt förslaget. Där borde väl finnas en hel del sakkunskap av så hög kvalitet, att man kan lita på ett tillstyrkande, som kommer från det hållet.

På dessa grunder har utskottet med vissa ändringar tillstyrkt propositionen, och jag skall för min del yrka på att det föreliggande utskottsutlåtandet bifalles här i dag.

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)

Jag vill i detta sammanhang tillägga, att när nu de, som gå på avslag — det finns ju motioner om detta — tala om att man hellre bör gå fram på frivillighetens väg, så har utskottet för sin del sagt, att i första hand bör man verka för att de här avverkningarna ske på den vägen. Men när det har visat sig, med den erfarenhet man har, att man på den vägen inte nått målet, har man ansett det rimligt, riktigt och nödvändigt att tillstyrka även tvångsåtgärder i det här fallet.

Detta är vad jag har att anföra med avseende på själva utskottets yrkande.

Sedan skall jag be att få säga några ord om motiveringen. Det finns tvenne reservationer, och där diskuterar man främst, hur man skall tillgodose skogsägarnas ekonomiska intresse, så att de kunna erhålla ett rimligt rotvärde vid de avverkningar, som det här är fråga om. Det finns då olika uttalanden i reservationerna, det ha herrarna sett. Utskottets uttalande är kanske något fördelaktigare för skogsägarna än den reservation av herr Tamm m. fl., som fogats vid utskottsutlåtandet. Emellertid har sedan detta utlåtande avgavs det åstadkommits en kompromiss mellan utskottsmajoriteten, när det gäller denna punkt, och reservanterna. Man har förenat sig om ett förslag till motivering, och detta gemensamma förslag till motivering har gått igenom enhälligt i första kammaren, och jag tänkte för min del yrka bifall till detta förslag. Jag skall läsa upp vad det förslaget innebär.

Förslaget innebär, att orden »och detta jämväl i det fall som avses i 5 §» överst på sidan 15 utgå ur utskottets motivering samt att å sidan 17 i utlåtandet omedelbart efter det stycke som börjar med orden »Vednämnden har» och slutar med orden »förevarande avseende», måtte insättas ett nytt stycke av följande lydelse:

»I likhet med departementschefen anser utskottet, att grunderna för den enskildes ersättningsrätt böra så avvägas, att avverkningen i egen regi sätter honom i ett gynnsammare ekonomiskt läge än om tvångsavverkning kommer till stånd.» — Det är en synpunkt, som förresten både utskottsmajoriteten i sin motivering och reservanterna förenat sig om, alltså att de, som efter denna tillsägelse av vednämnden själva avverka, skola ställas i en bättre ställning än de, vilkas avverkning måste ske genom det allmännas försorg. — »Endast därigenom kan kronans rätt till avverkning bli en drivfjäder för den enskilde att såvitt möjligt själv företaga avverkningen. Utskottet har därför ingen erinran mot den av departementschefen förordade principen för bestämmandet av ersättningen till den enskilde i fall av tvångsavverkning. Utskottet vill emellertid uttala, att ersättningen även i dylika fall bör vara skälig.»

Som sagt, detta uttalande har enhälligt bifallits av första kammaren, och jag skulle för min del önska, att detta uttalande — vari reservanterna och utskottsmajoriteten förenat sig om en gemensam motivering — även vinner majoritet i andra kammaren.

Sedan finns det ju en reservation av min vän herr Pettersson i Hällbacken, även med avseende på motiveringen. Jag skall bara helt kort inskränka mig till att säga, att den reservationen har inte blivit bifallen av första kammaren, och från den utgångspunkten skulle det nog vara önskligt, att samma beslut på den punkten även fattas av andra kammaren. Jag tror inte att det är nödvändigt, att den reservationen bifalles här i kammaren.

Jag skall inskränka mig till detta och med det anförda yrka bifall till utskottets förslag med den ändring i motiveringen, som jag här har föreslagit.

Under detta anförande hade herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Den fråga, som vi nu diskutera, har, såsom framhållits av den förgående ärade talaren, varit föremål för rätt ingående behandling i andra lagutskottet. Vi förstå också, när vi taga del av ärendet, att läget i landet när det gäller bränslefrågan måste vara mycket allvarligt, eftersom statsmakterna föreslå ett sådant ingripande, som det här är frågan om, och det är nog icke att förvåna sig över, att det finns motionärer, som yrkat avslag på propositionen därför att de tycka, att man gått något för långt.

Nu är ju, som vi ju veta, läget på bränslemarknaden sådant, att statsmakterna måste vidtaga allvarliga åtgärder för bränsleförsörjningen under kommande bränsleperiod. Det utflåtande, som föreligger till behandling i dag, och den motivering, som den livligaste diskussionen kommer att röra sig om, är ju kanske icke det bästa man kan komma fram till; det får man nog erkänna, även om man varit med om att fatta beslut i frågan. Detta framgår ju också dels av att det finns flera reservationer, dels av att man sedermera kokat ihop en liten soppa bakom kulisserna, som man skall försöka få igenom här, därför att man tycker, att det hela icke är som man egentligen vill ha det. Jag vill säga, herr talman, att detta tillägg nog kanske även kunde vara bättre, även om jag nog kan ge min anslutning till det, så långt det räcker.

Kammarens ledamöter ha sig bekant, att därest det tvångsförfarande skall äga rum, som föreslås dels i den kungl. propositionen och dels i utskottets förslag, komma skogsägare att få släppa till sina skogar för huggning av det bränsle, som anses böra lämnas från resp. skogar. I vanliga fall är det ju på det sättet — och det bör givetvis vara ett önskemål, som statsmakterna särskilt stryka under — att vid skogsavverkning skall avverkningen så bedrivas, att skogliga synpunkter bli beaktade. I propositionen har departementschefen mycket riktigt framhållit, att så bör ske. Men utskottet har, tycker jag, tagit mycket lätt på den saken i motiveringen. Man har i vissa stycken hänvisat till propositionen, men enligt mitt och min medreservants förmenande har man icke understrukt vikten av att skogsvårdande grundsatser böra bli avgörande vid avverkningen. Enligt det föreliggande förslaget äger man rätt att, om ingen avverkning företages, tvångsvis uttaga bränsle. Nu kan man visserligen säga, att det är en självklar sak, att den tvångsvis uttagna veden skall uttagas efter skogliga principer. Men man borde ha särskilt tryckt på den saken. Jag kan icke förstå annat än att det är mycket viktigt, att just de skogliga synpunkterna bli förhärskande härvidlag, och när det nu är så, att både Kungl. Maj:t, utskottet och kamrarna vilja ha det så, varför då icke säga ut det i motiveringen på det sätt vi reserverar föreslagit?

Vi ha ansett det viktigt också av en annan anledning. Vi ha ju stora industrier här i landet, som behöva lämpligt industrivirke. Det är ur statsnyttans synpunkt angeläget, anse vi, att den skog, som hugges till vedbränsle, blir sortiment, som icke kan användas till industribränsle, utan sådan ved som i första hand lämpar sig till vedbränsle. Jag skall därmed icke förneka, att det kan gå så, att man ett annat år får taga även gagnvirke till vedbränsle, men för dagen föreligga icke enligt min mening sådana omständigheter, att det är nödvändigt.

Jag kan därför icke, herr talman, finna annat än att om vi gå på utskottets förslag — och jag skall gärna ansluta mig till den kompromissformulering, som herr Hage nyss framförde — är det också i sin ordning, att vi understryka de synpunkter jag här berört och till motiveringen foga det

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
tillägg, som jag och en medreservant, herr Persson i Norrby, föreslagit i vår reservation, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Thorell: Herr talman! Herr Hage började nyss med en historik, och jag skall göra på samma sätt, om det också blir en historik av annat slag. Jag skall börja med den 1 september i höstas, när kriget mellan Tyskland och Polen bröt ut, och tiden strax därefter, då vi inkallades till urtima riksdag och då vi började märka uti landet, att det var fråga om en bränslebrist och att denna på ett eller annat sätt måste fyllas. Vednämnden tillsattes och vedkontoren bildades ute i de olika länen. Den 14 oktober kom en kungl. proposition angående vissa kostnader för vedproduktionen m. m. Denna proposition fordrade, av orsaker som jag icke vet, en mycket lång tid för sin behandling i utskottet. En av våra anställda i Stockholms stads och läns vedkontor, till vilket jag hör, gjorde upprepade påstötningar och undrade, om icke saken snart skulle komma fram på riksdagens bord, så att det kunde bli ett beslut. Icke mindre än fyra gånger talade han vid ledamöter av utskottet för att påskynda saken. Vi behandlade frågan i riksdagen den 29 november. Både från vårt håll och från bondeförbundshåll påpekades, att ett av de viktigaste villkoren för att överhuvud taget få fram ved var, att skogsägarna visste, att de skulle få skäligt betalt för veden. Många talare framhöllo också, att det var nödvändigt, att skogsägarna fingo säkerhet för att icke samma historia skulle komma att upprepas som vid förra världskrigets slut, då en massa ved låg huggen, som nästan fick skänkas bort. Det borde fixeras ett garantipris. Men utskottet, som haft så lång tid på sig, hade icke vågat sig på den saken, utan frågan överlämnades till Kungl. Maj:ts avgörande. Sedan dröjde det ända till den 15 december, innan vi fingo besked vid vårt vedkontor, och jag förmodar, att det icke gick fortare på de andra vedkontoren.

Innan jag fortsätter, ber jag att få repetera några ord, varmed jag avslutade ett yttrande under debatten här i november. Jag slutade mitt anförande på följande sätt: »Jag skall, herr talman, sluta med att beklaga, att jag måste hysa den uppfattningen, att Sveriges skogsägare efter detta utlåtande och efter dagens debatt äminstone i andra kammaren ha fått lika litet reda på om statsmakterna vilja ha ved huggen eller icke».

Det dröjde sålunda ända till den 15 december, innan vi fingo tillfälle att meddela skogsägarna i vårt län, att de skulle få ett garantipris av 5 kronor 50 öre per kubm för pannved, ett pris som vi omedelbart förstodo, att det var för lågt. Då hade sålunda höstens två bästa månader för vedhuggning gått. Sedan kom snön, som det varit så ovanligt gott om i vinter, och hindrade arbetet. Men i höstas hade det varit lämpligt, och vi i Stockholms län bruka åtminstone hugga den mesta veden då — vi hugga en del sedan på våren också, något som jag skall återkomma till längre fram i mitt anförande.

Det har förts fram mycket kritik mot vednämnden och vedkontoren i fråga om denna saks skötsel. För min del håller jag före, att kritiken borde ha riktats i minst lika hög grad mot regeringen och riksdagen. Det var väl icke gott för vednämnden och vedkontoren att göra något, då man icke fått klara direktiv från statsmakternas sida.

Slutligen fingo vi den 17 februari i år ett meddelande om att garantipriset höjts med 1 krona 50 öre. Sålunda höjdes priset för pannved, som är det mest gångbara sortimentet, från 5,50 till 7 kronor per kubikmeter. Om detta pris bestämts i höstas, tror jag knappast, att det hade varit nödvändigt att i dag över huvudtaget diskutera om någon lag för vedanskaffning. Jag tror,

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
att frågan då hade löst sig av sig själv. Men med de höga priser, som måste betalas för huggningen och även för körning för dem som behövde leja för denna, ansågo skogsägarna, att ett pris av 5,50 icke var tillräckligt för att stimulera till vedhuggning. Först sedan detta andra meddelande kommit, sattes huggningar i gång i full utsträckning, något som för övrigt berodde också på en annan sak, som låg utanför statsmakternas åtgöranden. Det var de höga priser, som började betalas i olika trakter i landet för den torra veden. Det var så, att t. o. m. ved hemkörd på vedbacken för att användas till husbehovsbränsle såldes, så långt den kunde avvaras, till höga priser och avhämtades i bilar. När Andersson fick se, att Pettersson fick 10 å 12 kronor kubikmetern för sin ved, blev han förargad för att han icke hade någon att sälja och skyndade sig till skogen och högg ved. Jag tror, att detta stimulerade mera än det garantipris, som jag talade om, vilket dock medverkat till ökad avverkning.

Slutligen kom en den 8 mars daterad proposition, den som nu utskottet behandlat och som ligger till grund för utskottets förslag. Detta innebär, som herr Hage påpekat, att vedkontoren skola i samråd med skogsvårdsstyrelserna bestämma, huru mycket ved en skogsägare eller en innehavare av avverkningsrätt skall hugga till avsalu. Herr Hage nämnde, att skogsvårdsstyrelsernas förbund tillstyrkt förslaget. Det är emellertid mycket delade meningar från det hållet, herr Hage, och jag är i tillfälle att citera några ord av en ledamot av skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län, en känd friluftsmän och jägmästare — jag fick rätt att använda mig av dem, och jag skrev ned dem ordagrant. Han yttrade: »Detta åläggande» — d. v. s. att skogsvårdsstyrelserna skola göra utsyningarna — »bryter sönder hela resultatet av vårt långvariga arbete att vinna skogsägarnas förtroende. Det har legat som en mara över oss, att vi skola vara med om dylika åtgärder mot fria svenska bönder.» Detta var sålunda hans uppfattning, och den avviker ju ganska mycket från vad skogsvårdsstyrelsernas förbund anser.

Nu blir det ju naturligtvis i detta liksom i andra fall, när man bryter mot en lag, viss påföljd. Här skulle påföljden bli, om någon underlåter att inom en bestämd tid företaga avverkning i den omfattning, som enligt 2 § blivit för samma tid fastställd, att vedkontoren äga besluta om avverkning på sätt herr Hage här skisserat och som finnes angivet i § 3. Då komma vi till frågans kärnpunkt. Vilka är det herrarna tänka lagstifta emot? Det talade icke herr Hage om. Det är alla, som icke fylla detta kvantum ifråga om ved, som de äro skyldiga att skaffa fram. Det är ganska egendomligt, att utskottets talesman här fullkomligt uraktlät att påpeka den springande punkten i detta sammanhang, och har utskottet behandlat saken på samma sätt, då undrar jag, herr Hage, icke på att utskottet kommit till det resultat det kommit till.

Förhåller det sig så, herr Hage, eller tror herr Hage, att det beror på illojalitet eller ovilja, att en del av våra skogsägare ej framställt den kvantitet, som vedkontoren ålagt dem att framskaffa, eller, om de ej kunnat ålägga dem, i alla fall framfört önskemål om att erhålla? Det är väl allmänt känt — det kan endast vara ett förbiseende av herr Hage att ej vidröra det — att det i stället är bristen på arbetskraft, som överallt gjort sig gällande. Åtminstone ha vi i Stockholms län blott haft några enstaka fall, där man kunnat förmärka ovilja hos skogsägarna. Vi ha i stället haft så många fler fall, där det förelegat omöjlighet att skaffa fram veden på grund av brist på arbetskraft. Årade utskottsledamöter och övriga kammarledamöter! Hade det ej varit riktigare om statsmakterna, regering och riksdag, hade lagt sig vinn om att knäcka den nöten, att ställa arbetskraft till skogs-

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
ägarnas förfogande i stället för att giva dem en lag, som skall tvinga dem att skaffa ved?

Jag tror att regeringen och utskottets ledamöter ha gått fel väg. I stället för att stifta en tvångslag skulle man på ett mycket tidigt stadium — vilket hittills icke, mig veterligen, skett — ha systematiserat anskaffningen av arbetskraft och utplaceringen av densamma på de orter, där vedhuggning ej kunnat äga rum på grund av brist på arbetskraft.

Nu har jag hört åtskilliga säga: Men det är väl inte så farligt att stifta en sådan lag som denna; den behöver ju inte tillämpas annat än i undantagsfall! — Meningens skulle då vara, att man skulle ha ett tillhygge att vid behov användas mot skogsägarna. Men det tillhygget kan användas på det sättet, att en och annan skogsägare tillfogas skada, men jag tror ej, herr Hage, att en sådan lag kommer att befrämja det ändamål, som den är avsedd att främja. Jag tror tvärtom, att lagen skulle bli det första steget mot skapandet av en misstämning bland landets skogsägare, som i stor utsträckning utgöras av landets jordbrukande befolkning. De skulle nästan omedelbart vid krisens början — jag tror, att det är anledning att säga, att vi äro där nu — stämplas som icke laglydiga och illojala medborgare.

Vi komma så till frågan om betalningen för det tvångsvis huggna virket. De som komma ihåg, hur bränslekommissionens åtgärder verkade i fråga om bränsleanskaffningen, och de oerhörda förluster, som den tillfogade statsverket, de veta mycket väl, att så snart det allmänna ingriper på detta område, bli kostnaderna betydligt högre och i vanliga fall också resultatet sämre än tidigare. Men denna gång har Kungl. Maj:t och utskottet varit så pass finurliga, att de med tanke på bränslekommissionens bravader tänkt sig att denna gång låta skogsägarna sitta emellan, och man fuskade därför ihop något som herr Pettersson i Hällbacken mycket riktigt ställde sig tvivlande inför, liksom för övrigt förslaget i dess helhet. Man har tänkt sig, att skogsägarna skulle få vidkännas hela den minskning i rotvärdet, som skulle uppstå på grund av det statliga ingripandet för främjandet av huggning och framforsling av ved.

Jag skulle vilja framställa en fråga till utskottets ärade talesman, herr Hage, i anledning av utskottets uttalande: »Därjämte vill utskottet uttala, att garantipriserna, i den mån det visar sig erforderligt, böra fastställas så, att skogsägaren erhåller skäligt rotvärde, även om de nödvändiga kostnaderna för avverkning och uppläggning stiga, och detta jämväl i det fall, som avses i 5 §.» Jag har ej förstått detta, men det är möjligt, att jag får ett nöjaktigt svar på den frågan. Hur anser utskottet, att man skall förfara, om i en socken alla skogsägare frivilligt huggit den vedmängd, som de blivit ålagda, utom kanske en stor skogsägare, som möjligen varit ovillig men i annat fall ej kunnat få fram veden på grund av brist på arbetskraft? Hur ämnar man ställa sig i fråga om garantipriset, är det meningen att i ett sådant fall höja garantipriset för alla i kommunen eller endast för den, hos vilken det blir tvångsavverkning? Det är ganska viktigt att få klarhet på den punkten. Det blir knappast möjligt att undvika en höjning för socknen i dess helhet, för grannsocknen, för länet och landet i dess helhet. Hur har utskottet tänkt, att den saken skall ordnas? Jag förmodar att det blir anledning att komma tillbaka till den frågan.

Jag skall i stället gå in på frågan: Är denna lagstiftning för närvarande nödvändig, och är herr Hages uppfattning riktig, att den verkligen skall bli ett radikalmiddel för fyllandet av ett behov, som uppkommit på grund av den avstängning, som kanske nu blir ännu hårdare än vi förmodade, då utskottsutlåtandet skrevs? Jag tror inte, herr Hage, att vi komma att få fram mera

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
ved på grund av förslaget. Jag är nämligen på det klara med att vi komma att erhålla mycken ved, huggen på frivillighetens väg.

Vi hade sammanträde å vårt vedkontor för några dagar sedan. Jag frågade då en jägmästare, som är anställd på kontoret, hur förhållandena ställde sig i Stockholms län. Han svarade: Det är mycket bra. Vi ha mycket goda utsikter, att vi komma att uppnå det resultat, som vi strävat efter, nämligen att få den vedmängd avverkad, som vednämnden har ålagt oss. Jag har träffat vederbörande på kontoret senast i dag, och de förklarade, att de ej vikit från denna uppfattning. De ha fått in en del av de rapporter, som ingåvos till kristidsnämnden den 5 april, och dessa utvisa, att resultatet är mycket gott. Jag råkade händelsevis se en ordförande i en kristidsnämnd i våra trakter på kammarens läktare för en stund sedan. Jag gick upp till honom och han förklarade, att han avlämnat en rapport från Rimbo socken till vedkontoret. Jag frågade honom, hur resultatet var. Han svarade: Enligt skrivelsen från vednämnden böra vi avverka mellan 17 och 18,000 kubikmeter, men vi ha redan huggit 27,000 kubikmeter. Jag nämner detta endast såsom ett exempel — det är ej säkert, att det förhåller sig på samma sätt på andra håll. Jag var försiktig nog att i morse ringa till industrikommissionen. Jag frågade en jägmästare, som är anställd där: Hur tror ni, att ni har det ställt med avverknigen? Han svarade: Jag tror, att det är ganska gott ställt, det är min uppfattning. Han kunde ej giva bestämt besked. Alla rapporter, som nu hålla på att samlas ihop från kristidsnämnderna och som skola passera alla instanser, ha ej kommit in ännu.

Jag talade nyss om att skogsägarna ha varit lojala. De ha varit så pass lojala, att sekreteraren i vår skogsägarförening, en jägmästare, uttalade sina stora farhågor för att de för närvarande hugga en hel del virke, som är lämpligt till timmer och massaved. Vi äro således inne på just den väg, som herr Pettersson i Hällbacken varnade för. Det är alldeles givet att om lagens hot skall komma att hänga över dem, måste de gå den vägen, ty då de måste skaffa fram ved, hugga de det som är närmast vägarna. Både frågan om sortering och en god skogsvård får vika, om statsmakterna skola gå fram på tvångslagstiftningens väg.

Jag hörde en del av debatten i första kammaren. Det var ganska egendomligt att höra, att så gott som alla de talare, som talade för denna lag, voro synnerligen harhjärtade och rädda. De kände med sig, att de voro ute på hal is, och samtliga sade ifrån, att detta måste vi vara mycket försiktiga med, och vi skola överhuvud inte använda lagen annat än i yttersta undantagsfall. Ja, det låter nog bra, men ha herrarna i riksdagen tänkt på hur många olika personer skola tillämpa lagen i landet och hur olika inställning de olika vedkontorens folk ha? Under det att vi i Stockholms län ha försökt att med lämpor få fram mycket ved, vilket också lyckats — vi ha skrivit till och ringt och talat med skogsägarna — har jag hört andra vedkontor, som i stället hotat med denna lag, som skulle komma. De ha gått mera bröstgänges till väga. Från deras sida kan man vänta att tillämpningen av lagen inte blir så mild, som herrarna i första kammaren förutsatte och som jag tror även herr Hage förutsatte.

Detta är de skäl som gjort, att jag från början varit av den bestämda uppfattningen, att detta lagförslag icke gagnar sitt syfte, att det är en orättvisa mot Sveriges skogsägare och att det följaktligen bör avslås. Det har jag också yrkat i den motion, som jag tillsammans med herr Staxäng har avgivit, likalydande med en av herr Mannerskantz m. fl. i första kammaren väckt motion. Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till denna motion, vilket

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
sålunda innebär ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan.

Herr **Persson** i Norrby: Herr talman! Det är alldeles klart, att betänksamhet inte minst från våra skogsägares sida måste bli rådande inför en tvångslagstiftning av den genomgripande innebörd, som här är ifrågasatt. Men på grund av det läge, vari frågan på grund av olika omständigheter har kommit — herr Thorell har pekat på vissa syndabockar, och jag tror, att de äro många — har ingen i utskottet kunnat förorda ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Men utskottet har försökt sig på en liten förändring i lagförslaget som sådant och än mer i motiveringen för att därmed ställa till rätta en hel del, som kanske eljest skulle ha skapat betänksamhet.

För det första har utskottet förordat en utvidgning av lagens tillämpningsområde därhän, att därå skulle inbegripas även allmänna skogar. Kungl. Maj:t hade i stället utgått ifrån att dessa ej skulle behöva inbegripas i lagen, utan förutsatt, att avverkning i dessa skogar skulle kunna ske ändå. Då utskottet utvidgat området till att även omfatta allmänna skogar, undantog man dock de skogar, som stå under domänstyrelsens förvaltning eller omedelbara tillsyn.

I motiveringen har utskottet försökt borteliminera de farhågor, varom herr Thorell nyss talade, nämligen att man skulle kunna riskera tvångsavverkning på de skogsägares marker, där det ej var tredska utan svårighet att anskaffa arbetskraft, som föranlett att avverkningsutblivit. På den punkten har utskottet tydligt sagt ifrån att behov av tvångsavverkning ej får anses föreligga, om skogsägare eller innehavare av avverkningsrätt ej kunnat anskaffa erforderlig arbetskraft. Utskottet menar, att tvång endast skulle tillgripas mot dem, som visat uppenbar tredska. När nu vedkontoren genom sina ombud i socknarna komma att föreslå de olika skogsägarna att påteckna förbindelse att leverera ved inom viss tid, kommer detta att giva ledning för bedömandet av om tredska föreligger eller ej. Om en skogsägare vägrar att påteckna förbindelsen, är det tredska, men påtecknas förbindelsen, finns det möjlighet att ordna leveransen, även om det ej skulle kunna ske omedelbart på grund av de särskilda omständigheter, som utskottet har påpekat. Utskottet har framhållit, att det kan bli nödvändigt att lämna en viss tidsfrist för upphuggning av leveransen i fråga, varigenom ingen skall vara bunden av en byråkratisk tillämpning av förordningar, som till äventyrs komma att utfärdas för vedkontoren.

Sedan var det frågan om priset för det virke, som av statsmakterna skulle uttagas genom tvångsavverkning. På den punkten har det varit olika meningar i utskottet, men det har för sin del beslutat att uttala sig för en princip i motiveringen, som jag för min del ansett mig kunna biträda, då jag anser den vara den riktigaste. Nu har det härvidlag framkommit ett ändringsförslag, som redan har antagits i första kammaren. För ett lika beslut i bägge kamrarna torde det vara nödvändigt, att även vi i andra kammaren gå in för samma motivering. Skillnaden mellan de olika motiveringarna är den, att utskottet närmast tänkt sig, att tillämpningen av inlösningspriset främst skulle gälla tvångsavverkad ved. Enligt ändringsförslaget kommer tillämpningen att bli den, att priset kommer att inverka på allt virke, som skall garanteras, d. v. s. oberoende av om det gäller tvångsavverkad ved, där garantipriset skall vara utgångspunkt för vad skogsägaren skall få, sedan man dragit av alla avverkningskostnader. I detta fall kommer priset att få en mera generell tillämpning. Det kommer även att tillämpas i de fall, där ved eventuellt ej kan få avsättning utan kronan blir inlösningskyldig. Efter vad

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
jag kan finna, blir kompromissen den, att inlösningspriset ej blott får betydelse vid tvångsavverkad vedslösning. Det blir kontentan av saken.

Herr Pettersson och jag ha anført en reservation i fråga om motiveringen i övrigt. Medan det i utskottsutlåtandet talas om, att det kan bli nödvändigt att ta ut bättre dimensioner och bättre virke eller sådant virke, som i första hand skulle kunna behövas som industrivirke, massaved o. s. v. till ved därför att nöden icke har någon lag, ha vi ansett det nödvändigt att i motivering- en direkt trycka på att de skogsvårdande åtgärderna böra tillmätas stor betydelse vid uttagningen av virke för bränslebehov. I Norrland och Dalarna i synnerhet finns det oerhört stora områden skogsmark, som behöva rensas och gallras, där man tidigare icke kunnat göra detta på grund av de låga priserna på träkol och brännved. Nu, mena vi, vore det ett lämpligt tillfälle att gå litet mera ut i periferien även på detta område och skaffa bränsle för att spara på den bättre skogen. Vi anse, att denna fråga är av så pass stor vikt att man i motiveringen mera bort trycka på denna sak. Jag anser för min del att, när det nu blir svårt för oss att importera bränsle, och vårt skogrika land alldeles säkert har för vedavverkning lämplig skog och detta i mycket stor utsträckning, det vore en skam för vårt land, om vi icke skulle kunna finna former att enas om i en inbördes samverkan de olika samhällsgrupperna emellan för att lösa vår bränslefråga åtminstone under den närmaste tiden. Jag tror att det vore ett fattigdomsbevis för vårt svenska samhälle, om vi icke skulle kunna lösa bränslefrågan i samförståndstecken, och med detta uttalande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som inbegripes i det förslag, som redan antagits av första kammaren och med den ändring i motiveringen som innefattas i den reservation, som herr Pettersson i Hällbacken och jag ha avgivit.

Herr Liedberg: Herr talman! Det är närmast som motionär som jag känt mig uppkallad att ge mig in i debatten i denna fråga. I motsats till vad som tidigare i dag varit fallet har jag nu att tacksamt notera utskottets tillmötesgående gentemot nästan alla de synpunkter, som i min och mina medmotionärers motion äro framförda.

Det har här först och främst gällt spørsmålet om man skulle ge sin anslutning till en lagstiftning sådan som den föreslagna eller ej. Även om avverkning på frivillighetens väg väl i mycket stor utsträckning hade kommit till stånd eller skulle kommit till stånd, har jag för min del inte kunnat blunda för att det har kunnat eller kan komma att klicka på en hel del håll i det avseendet. Jag har också trott, att ett genomförande av lagen skulle ha goda psykologiska verkningar. Jag skall, herr talman, icke ingå på den tidigare förda prispolitiken och de missgrepp, som eventuellt kunna vara begångna på det området. Som läget nu är har jag för min del icke kunnat gå emot denna lagstiftning.

Vi ha emellertid haft vissa erinringar att göra. Den första erinringen — men det är ju naturligtvis ingenting att göra åt den i dag — är att man icke kan annat än säga sig, att om denna lagstiftning eller detta förslag kommit till stånd låt mig säga tre månader tidigare, hade resultatet kunnat bli ett helt annat. Det är detta »försent» som tyvärr präglar detta förslag som en hel del annat. Men det kan väl anföras försvar för dröjsmålet också, förmodar jag.

Lagförslaget undantog från sitt tillämpningsområde vissa skogar under domänstyrelsens eller stiftsnämndernas kontroll. Utskottet har nu täppt till dessa luckor. Även om, såsom departementschefen framhåller, man skulle kunna hoppas och tro, att avverkning efter frivillig överenskommelse även

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
beträffande dessa skogar skulle kunnat komma till stånd, så är det givetvis bättre i det avseendet med utskottets förslag. Men den viktigaste erinran vi hade att göra var att lagen skulle kunna komma att drabba dem, som på grund av mångahanda omständigheter, försvarsberedskapsåtgärder etc., saknat arbetskraft och icke kunnat eller kunna skaffa sig arbetskraft — och detta till den grad att rotvärdet på skog, som tvångsvis avverkats, kunnat bliva så gott som illusoriskt. Även därvidlag har utskottet gjort ett uttalande som jag för min del måste finna fullt tillfredsställande.

Jag måste också säga till herr Thorell, att jag icke förstår vad han i halva sitt införande egentligen kämpar emot. Det hela förefaller vara en strid mot väderkvarnar. Utskottet säger ju uttryckligen, långt ner på sid. 14: »Omständigheterna kunna emellertid vara sådana, att en skogsägare eller med honom likställd innehavare av avverkningsrätt förgäves gjort vad som rimligen kan ankomma på honom för att skaffa erforderlig arbetskraft och att sådan ej heller vid anmälan till vederbörande arbetsförmedling eller vedkontor ställts till förfogande. I sådant fall kan enligt utskottets mening underlåtenhet att verkställa föreskriven avverkning icke anses föreligga.» Detta uttalande är för min del fullt tillfredsställande.

Vi ha också anfört några synpunkter beträffande tillgången på bränslemarknaden och kraftförsörjningen, däri då inbegripet både elektrisk kraft och genom bränsle åstadkommen kraft, brännoljaförsörjningen m. m. och sagt, att det torde kräva ett bättre organisatoriskt sammanförande av dessa problem, och att i samband därmed en inventering torde vara ofrånkomlig. Utskottet har även därvidlag uttalat sig gynnsamt, ehuru kanske i något vagare ordalag. Jag vill också med tacksamhet och tillfredsställelse bemärka, att utskottet tagit hänsyn till skogsvårdsstyrelsernas ökade omkostnader för stämpningsbiträde och sagt sig förvänta åtgärder därvidlag. Vi ha alltså som motionärer all anledning att känna oss tillfredsställda.

Herr Pettersson i Hällbacken vill att det i motiveringen skall framhållas vikten av att de skogsvårdande synpunkterna bli tillräckligt beaktade. Ja, herr Pettersson i Hällbacken, dessa synpunkter skulle säkerligen vi motionärer både i motionen och även i dag i debatten gjort oss till tolk för, men då nu i 2 § i lagen detta uttryckligen sägs ifrån, förefaller det mig knappast nödvändigt att man upprepar saken, låt vara att jag naturligtvis i sak har samma uppfattning som herr Pettersson i Hällbacken, nämligen att detta *måste* beaktas! Då det nu står, att statens vednämnd meddelar och efter *samaråd med* vederbörande skogsvårdsstyrelse eller domänstyrelsen bestämmer myckenheten ved etc., förefaller det mig knappast att något mera behövs.

De ändringar, som beslutats av första kammaren och som i sak innebära ett tillmötesgående av den reservation, som är avgiven av herr Tamm m. fl., kan jag för min del biträda. Utskottet hade ju nämligen gått så långt i välvilja mot dem, som eventuellt komma att falla under lagens tillämpning, att deras position kunde komma att bli exakt lika bra eller med hänsyn till det egna besväret t. o. m. bättre än deras som företagit frivillig avverkning. Och det kan ju inte vara någon mening med. Står man på *den* ståndpunkten, måste man ju snarare gå emot lagen och yrka lagförslagets förkastande.

Jag har, som sagt, herr talman, ingen erinran att göra mot det yrkande, som är ställt av herr Hage och som innebär bifall till utskottets förslag med de ändringar som gjorts i första kammaren utan ber att få ansluta mig till herr Hages yrkande.

Herr Barnekow: Herr talman! Jag hade egentligen tänkt inskränka mig till att instämma i det yrkande, som gjorts av herr Hage. Jag skall icke

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
heller säga många ord utöver vad herr Hage anfört, men jag anser mig dock tvungen att säga några ord till herr Thorell.

Jag förstår faktiskt inte herr Thorells inlägg. Herr Thorell börjar tala om att det läge, i vilket vi nu kommit, beror på de synder, som begåtts tidigare. Jag ger honom fullkomligt rätt i detta. Det har också ventilerats i utskottet. Men han fortsätter och säger, att orsaken är att vi haft så ont om arbetskraft. Men arbetskraften nu i januari eller februari kunde väl icke anskaffas i augusti och september. Båda omständigheterna ha väl bidragit till att göra det svårt. Men om vi nu, som herr Thorell tycks mena, ha det svårt, förstår jag inte att herr Thorell kan säga att vi nu skulle kunna besluta, att vi i september skulle ha vidtagit åtgärder, som kunde ha gjort att vi nu sluppit det obehag, som vi ha. De skäl, som orsakat denna dilemma, ha vi ju talat om i utskottet, men den saken är förbi nu. Det är som det är. Det fattas faktiskt ved. Jag försäkrar herr Thorell, att vi talade om den saken i utskottet, och ingen vågade där ta på sitt ansvar att yrka avslag. Vi måste väl ändå ha en viss kvantitet ved, jag höll på att säga kosta vad det vill.

Nu säger herr Thorell också: se hur bra det går på frivillighetens väg i Stockholms län, där vi icke ålagt något tvång, men där vi ha fått ved. Ja, men om det i Stockholms län produceras ved i tillräcklig mängd kan jag inte förstå, att herr Thorell därav kan dra den slutsatsen, att man i Stockholms län kan bli föremål för något tvång. Det är väl den, som icke avverkar ved, som skall bli utsatt för detta tvång. Alla äro väl överens om, att denna lag är synnerligen obehaglig. Jag har emellertid för min del icke märkt annat än att alla dessa tvångsrekvisitionslagar, eller vad vi skola kalla dem, ha det gemensamt att de ibland te sig nära nog som outhärdligt tvång. Men de äro ju endast avsedda att tillgripas i nödtider sådana som de nuvarande. Och är nöd å färde, måste man vidta tvångsåtgärder.

Utskottets motivering går ut på att vi hoppas att jordbrukarna, skogsägarna, skola frambringa ved frivilligt, men att om någon sätter sig på tvären utan att ha skäl därtill så skall staten ha rättighet att ingripa. Redan herr Persson i Norrby, liksom också den siste ärade talaren, har framhållit, att herr Thorell icke tycks ha läst igenom utskottets motivering. Det var en lång debatt i utskottet, men vi enades slutligen om att vi skulle säga ifrån en gång för alla, att den, som fullgör sina skyldigheter så gott han kan men hindras av brist på arbetskraft, icke skall hemfalla under tvångslagen. Mer kan väl utskottet knappast göra. Sedan få vi väl se till, när det behövs tvång för att icke syftet med lagen skall äventyras.

Vidare frågade herr Thorell: Vad menar utskottet med sitt uttalande att det förutsätter, att garantipriset måste höjas i nivå med vad vi kunna kalla de allmänna omkostnaderna? Ja, detta uttalande kommer sig helt enkelt därav att vi inom utskottet resonerade som så, att i motiveringen borde sättas in något, som där också står, nämligen att arbetslönerna måste hållas på en skälig nivå. Vi kommo överens om att säga, att om arbetslönerna stiga, så skola även priserna stiga. Under sådana förhållanden är det väl skäligt att säga, att om vi få en stigande konjunktur och stigande omkostnader så bör regeringen genom höjda garantipriser följa den allmänna prisnivån. Något annat betyder det hela inte.

Beträffande det yrkande, som gjorts av herr Pettersson i Hällbacken, vill jag till slut säga, att det kan ha en liten hake att anta hans yrkande. Vi ha som herr Persson i Norrby påpekat ändrat 1 §. Vi ha tagit in de eklestastiska bostäderna och dylikt bland annat. Lagens hela mening och statsrådets mening är ju naturligtvis att man skall så långt det är möjligt tillgodose de skogsvårdande uppgifterna. Att emellertid hushållsplaner uppgjorda för

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
en längre tid inte skulle få rubbas, tror jag för min del skulle vara olyckligt. Jag förstår att herr Pettersson i Hällbacken förutsätter, att det skulle kunna ske huggningar, som i verkligheten icke stode i överensstämmelse med en god skogsvård. Men om det blir en sådan nöd att skogsvårdsstyrelsen, som skall främja den goda skogsvården, finner sig föranlåten att göra en sådan utstämpling, ja, då säger jag rent ut, fastän skogsvårdsman, att då får t. o. m. den goda skogsvården stryka på foten.

Herr talman! Jag skall icke fortsätta utan endast be att få yrka bifall till det av herr Hage framförda förslaget, medan jag däremot ber att få yrka avslag på det av herr Pettersson i Hällbacken framförda förslaget.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag skall icke börja med att rekapitulera vad som förekommit på detta område, för då kanske jag liksom herr Thorell skulle komma att klandra en hel del av de vidtagna åtgärderna. Därmed vinner man emellertid ingenting. Jag tror icke heller att tidslaget inbjuder till att alltför mycket rota i det förflutna. För mig står det fullt klart i den situation, som inträffat på detta område, och efter de inventeringar vednämnden gjort, vilka exempelvis visat, att den 1 mars i år avverkats endast 31 % av det bränsle, som behövs för nästkommande säsong, att åtgärder måste vidtagas för framskaffandet av den erforderliga bränslemängden. Många olika omständigheter ha medverkat till att läget blivit sådant det är. I vissa trakter av vårt land ha militärinkallelserna orsakat att arbetskraft icke funnits att tillgå. I andra delar av landet har den myckna snön utgjort ett absolut hinder för avverkning. Som exempel kan jag omtala, att i vissa trakter av Kalmar län har man icke sedan den 1 januari tills i dag kunnat avverka någon ved. Under sådana förhållanden måste ju åtgärder vidtagas, och det är också därför som Kungl. Maj:ts förslag kommit till. Jag blev icke heller så glad, när jag fick se, att dessa tvångsbestämmelser ansågos behövlige. Jag var nämligen övertygad om, att med något så när rimliga priser, som täckte arbetskostnader och gav skälig ersättning för rotvärdet, skulle erforderlig vedmängd kunna framskaffas på frivillighetens väg. Men det är givet att när tiden är så långt framskriden att den lämpligaste avverkningsperioden gått till ända, så måste det stöta på stora svårigheter att få behovet fyllt.

Det föreliggande utskottsförslaget har enligt mitt förmenande i många punkter förbättrat den kungl. propositionen. Man har skapat garantier för att en skogsägare, som söker efter arbetsfolk men icke kan finna sådan, icke skall kunna åläggas tvångsåtgärder för att skaffa fram sin ved. Man har också i utskottets utlåtande sökt skapa garantier för att om en allmän prisstegring skulle äga rum, eller om stegrade arbetskostnader skulle komma till, priset kommer att anpassas därefter. Jag kan emellertid icke riktigt förstå, varför utskottet icke velat gå med på den reservation, som herr Pettersson i Hällbacken och herr Persson i Norrby framfört. För mig står det fullkomligt klart, att vi i vårt land ha tillgång till erforderligt vedbränsle utan att behöva förgripa oss på den skogsvårdande princip, som vi fastställt i våra skogsvårdslagar. Tvärtom anser jag, att den bränslepolitik, som förts i vårt land under de senaste åren, medfört, att vi nu ha ofantligt stora marker i vårt land, där skogsvårdande åtgärder medelst en sådan här huggning skulle kunna behöva vidtagas.

Jag tror, att ur den synpunkten kunde det verkligen vara till nytta, om det skulle bli bränslebrist. Utvecklingen har ju varit den, att åtgången av vedbränsle minskat år från år. Jag kan nämna, att jag personligen under flera år bedrivit en vedavverkning, som i bästa fall lämnat plus minus noll i

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
utbyte, och man kan inte hålla på med sådant i det oändliga. De priser, som nu äro fastställda, äro emellertid i stort sett tillfredsställande.

Under sådana förhållanden kan jag inte taga på mitt ansvar att yrka avslag på utskottets förslag. Jag anser, att alla goda krafter böra medverka till att försöka trygga vår folkförsörjning även på detta område. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det förslag, som redan antagits av första kammaren och som här framställts av herr Hage, men med det tilllägg, som föreslås i den reservation, som är avgiven av herrar Pettersson i Hällbacken och Persson i Norrby.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Eriksson**: Herr talman! Jag har inte varit i tillfälle att åhöra början av denna debatt. Jag ber dock att få säga några ord i anledning av utskottets utlåtande. Till att börja med vill jag då framföra min tacksamhet till utskottet för den skyndsamma och välvilliga behandling, som kommit propositionen till del.

Det allmännas åtgärder för vedförsörjningen för nästa bränsleår ha hittills uteslutande byggts på frivillighetens grund. Något tvångsingripande i produktionen har icke ägt rum, utan det allmänna har inriktat sig på att följa utvecklingen och genom särskilda åtgärder stimulera produktionen. Men i nuvarande mycket allvarliga läge på bränslemarknaden har åtminstone jag för min del inte kunnat taga på mitt ansvar att helt lita till frivilligheten utan att åtminstone göra ett försök att skapa möjlighet att eventuellt med tillhjälp av statliga regleringsåtgärder genomföra det vedanskaffningsprogram, som man gjort upp för nästa år. Detta är anledningen till att denna proposition framlagts för riksdagen. Men såsom jag framhållit i propositionen, har det varit min uppfattning — och är det fortfarande — att man i första hand bör gå fram på frivillighetens väg och icke tillgripa tvångsåtgärder annat än då det visar sig oundgängligen nödvändigt. Jag anser därför, att man kan säga, att även denna lag, fastän den onekligen har karaktären av tvångslagstiftning, dock bygger på att vedanskaffningen för nästa år alltjämt skall ske på frivillighetens grund.

I sin motivering har utskottet särskilt talat om det fall att en skogsägare förgäves har gjort vad som rimligen kan ankomma på honom för att skaffa erforderlig arbetskraft och inte heller kunnat få sådan arbetskraft efter anmälan till vederbörande arbetsförmedling eller vedkontor. Utskottet anser, att det i sådant fall icke kan anses föreligga underlåtenhet att verkställa föreskriven avverkning med de påföljder, som enligt lagförslaget skulle inträda. Jag vill betona, att detta även är min mening. Jag finner det för min del alldeles klart, att ett sådant fall icke är att hänföra till dem, då, såsom jag sagt i motiveringen till propositionen, skogsägaren utan godtagbart skäl har underlåtit att fullgöra avverkning.

På en punkt har utskottet vidtagit en jämkning i själva lagtexten. Såsom redan har framhållits här under diskussionen, har utskottet ansett att lagens tillämpningsområde bör utvidgas att avse även vissa allmänna skogar, som stå under domänstyrelsens eller stiftsnämnds uppsikt. Vid lagförslagets utarbetande inom departementet utgingo vi från den ståndpunkten, att de skogar, som här åsyftas, skulle ingå i det system för vedavverkning, som denna lag är avsedd att ge stadga åt. Utskottet har nu för sin del kommit till den uppfattningen, att verklig säkerhet på denna punkt icke vinnes utan att man även formellt tar med dessa skogar i lagstiftningen. Mot detta kan jag för min del, med den ståndpunkt jag intagit i sak, icke göra någon invändning.

En punkt, där meningarna ha varit delade, gäller ersättningen till skogsägaren för det fall att tvångsavverkning kommer till stånd på grund av hans

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
förhållande. I den delen har jag i propositionen intagit den ståndpunkten, att ersättningen bör avvägas så, att avverkning i egen regi sätter skogsägaren i ett gynnsammare läge än om han låter det gå till tvångsavverkning. Skälet härtill från min sida har varit, att jag varit angelägen om att söka få fram avverkning i skogsägarnas egen regi i så stor utsträckning som möjligt. Jag har för min del varit rädd för allting, som kan motverka den stimulans till frivillig avverkning, som denna proposition i själva verket strävar efter att få till stånd.

Till förebyggande av varje missförstånd vill jag också betona, att jag naturligtvis inte anser, att ersättningen i det fall, som man här talar om, skall pressas ned oskäligt. Därvidlag instämmer jag helst i det uttalande, som gjorts av vednämnden och som återgives i propositionen.

I det läge, vari ärendet nu kommit, kan jag på denna punkt nöja mig med att deklarerera, att jag för min del helt kan ansluta mig till det förslag, som här i kammaren framlagts av herr Hage.

Herr Hage: Herr talman! Herr Thorell har här framställt en del frågor. Större delen av dessa äro redan besvarade genom vad som anförts av föregående talare nämligen av herrar Persson i Norrby, Liedberg och Barnekow, men det kanske i alla fall är några frågor, som jag skulle kunna beröra.

Herr Thorell yttrade någonting i den stilen, att det vore orimligt att lägga en tvångströja på fria svenska bönder, när det gäller denna sak. För min del vill jag instämma med honom i så måtto, att jag säger att det skall man naturligtvis inte göra annat än när det är absolut nödvändigt. Detta har också utskottet betonat och mycket bestämt sagt ifrån, att denna avverkning helst bör ske på *frivillighetens* väg. Men jag måste säga, att så hårt håller jag inte på den fria svenske bondens rätt i detta avseende, att jag anser att den även i en sådan tråkig situation som den förevarande skall tillgodosas så till det yttersta, att folk får sitta och frysa. Jag tror inte heller, att herr Thorell menade, att man skulle ha en sådan outrerad ståndpunkt, när det gäller skogsägarens disposition över sin skog, att man inte skulle få sörja för att inte den svenska allmänheten skall sitta och frysa och ådraga sig sjukdomar — det är ju egentligen detta, som avses med den inskränkning i skogsägarens dispositionsrätt, som här tillrådes. Det säges ju också, att skogsägarna antagligen i allra största utsträckning komma att följa denna maning att avverka och att man skall tillgripa denna undantagsåtgärd med tvångsavverkning, endast om det är någon som tredska — och vad tredska i detta fall betyder, ha vi upplyst om i utskottsutlåtandet.

Vidare ställde herr Thorell en kuggfråga till mig. Han undrade, hur det skulle ordnas med priserna på en plats, där t. ex. en del hade avverkat på tillsägelse och en del hade tredska, varefter avverkning hos dessa senare skett genom vednämndens försorg. Jag tror, att herr Barnekow i viss mån berört den saken, men jag vill ytterligare säga, att under den långa tid jag suttit i andra lagutskottet har jag gjort den erfarenheten att det finns ingen möjlighet att utforma en lagtext på sådant sätt, att där direkt lämnas upplysning om hur man skall förfara i alla tänkbara inträffande situationer. Vi få väl antaga, att vednämnderna, som bestå av förnuftiga människor, skola, med den erfarenhet de ha och med utgångspunkt från utskottets motivering och uttalande, kunna på ett rimligt sätt ordna dessa förhållanden.

Det är klart att man inte kan — herr Thorell var visst inne på den saken — fastställa ett garantipris för Andersson och ett för Pettersson, utan garantipriserna måste vara generella. Men det kan i alla fall kanske vara motiverat att framställa en sådan fråga, som den som herr Thorell framställde. Jag

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
uppfattade den så, att herr Thorell ifrågasatte, huruvida inte följden av detta uttalande om att även en skogsägare, som inte genast avverkat, skall erhålla någorlunda skapligt rotvärdespris, kan bli, att man måste höja priset så mycket för övriga skogsägare att de få för mycket betalt. Sådana situationer kunna naturligtvis i något undantagsfall vara tänkbara, men att i lagen skriva ut vad som skall ske i en situation, som kanske mycket sällan inträffar, är enligt min uppfattning överhuvud taget inte möjligt vid en lagstiftning på detta område, utan jag överlämnar med fullt förtroende till dem, som skola tillämpa lagen, att skipa rättvisa därvidlag.

Innan jag slutar, vill jag beröra ytterligare en sak, som herr Thorell anförde. Han sade, att en del medlemmar av skogsvårdsstyrelser — alltså fackligt kunniga män — hade uttalat sig *mot* tillkomsten av denna lagstiftning. I anledning därav vill jag framhålla, att det föreligger en mångfald uttalanden från representativa organisationer på detta område, vilka uttalanden så gott som uteslutande gå i tillstyrkande riktning, och dessa böra väl väga mera än enstaka uttalanden av enskilda medlemmar av sådana institutioner. Det är givetvis på dessa generella och representativa uttalanden, som vi inom utskottet ha grundat vår uppfattning.

Detta var de svar, som jag ville ge på några av de framställda frågorna. De övriga ha, som sagt, redan besvarats av föregående talare.

Herr Molander: Herr talman! Utskottet är ju enigt om lagtextens avfattning. Däremot finns det något delade meningar om själva motiveringen. Det har nu framkommit ett förslag, som väl kan betecknas såsom en kompromiss därvidlag och vilket förslag utan votering godkännts av första kammaren. Jag vill i min egenskap av representant för utskottet med någon tvekan ansluta mig till vad som sålunda här kompromissvis föreslagits av herr Hage.

Emellertid har jag vid samtal med åtskilliga ledamöter av kammaren förspott, att det råder tvekan om vad detta kompromissförslag innebär. Även om jag nu skulle kunna verka såsom pedagog i detta avseende, finns här inte så värst många disciplar att föreläsa för, varför jag lovar att inte hålla någon längre föreläsning.

Jag vill framhålla, att en del av vad som ingår i detta kompromissförslag kan vara tämligen vådligt. Om detta förslag godkännes, skulle det innebära, att riksdagen uttalar, att garantipriserna, i den mån så visar sig erforderligt, böra fastställas så, att skogsägarna erhålla skäligt rotvärde, även om de nödvändiga kostnaderna för avverkning och uppläggningsstiga. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att detta uttalande, därest det nu godkännes, inte kommer att leda till att man får lokala garantipriser. Drar man ut konsekvenserna av detta uttalande finner man nämligen, att om de, som skola avverka veden, göra ett sådant avtal med skogsägarna att de exempelvis från att — såsom nu lär vara fallet i Uppland — ha erhållit 2 kronor per m³ avverkad ved i arbetskostnad i stället skulle få 10 kronor, så skulle därmed statens garantipris stiga i samma mån. En sådan möjlighet ligger faktiskt inom ramen för det uttalande, som riksdagen nu åtminstone till sin halva del har antagit. Jag hoppas därför i all anständighets namn, att man kommer att använda den säkerhetsventil, som finnes i förslaget, nämligen när det säges »i den mån det visar sig erforderligt», och att det inte skall visa sig erforderligt att man går till dylika överdrifter.

I kompromissförslaget har tagits bort hänvisningen till § 5, som ju reglerar rotvärdes sättningen för den tvångsavverkade veden. Reservanterna — vilka fått in sin egen motivering i det kompromissförslag, som sålunda framställts här av herr Hage — anse att det i varje fall inte bör bli bättre ställt för dem

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
som tredskas än för dem som frivilligt avverka veden. Herr statsrådet har framhållit att man inte heller för dem, hos vilka man nu måste tvångsavverka, skulle oskäligt nedpressa rotvärdespriset, och reservanterna förmena att man skulle kunna tolka det uttalandet så, att även i sådana fall bör ersättningen vara skälig. Enligt propositionens avfattning skulle man ju kunna tvista om, huruvida det skall ske en skälig eller en oskälig nedpressning av rotvärdespriset. Låt oss därför säga, såsom här är föreslaget i den formulering, som herr Hage framlagt, att även vid tvångsavverkning bör ersättningen vara skälig.
Jag har, herr talman, velat anföra detta till protokollet.

Herr Staxäng: Herr talman! Det skulle inte falla mig in att i det läge, i vilket vi nu befinna oss och som kan medföra, att vårt land inom den närmaste tiden i mycket hög grad står avskuret från förbindelser utåt, inte minst i handelsavseende, och då kanske landets bränsleförsörjning blir en ännu mera påfrestande sak än den var då denna proposition framlades, ställa mig helt främmande för ett statsingripande på detta område. Jag medger, att om det icke blott som nu gäller att skaffa dessa 16 miljoner kubikmeter utan mycket större kvantiteter, kan man verkligen ganska enigt diskutera ett sådant statsingrepp eller införande av en sådan förfogandelag, som det här i själva verket gäller.

Med hänsyn till de utgångspunkter, på vilka den framlagda propositionen dock bygger, har jag icke blott ställt mig tveksam i denna fråga utan även väckt en motion, i vilken jag yrkar avslag på regeringens proposition. Herr Hage yttrade i början av sitt anförande, att man knappast kunde tro, att någon skulle vilja taga på sitt ansvar att yrka avslag på det föreliggande förslaget. Ja, den saken kan man ju diskutera, för den händelse det inte går att på frivillighetens väg lösa denna fråga. Gentemot herr Hages yttrande skulle jag vilja ställa frågan: är det säkert att vi lösa vedproblemet, landets bränsleproblem, genom införandet av denna lag? Vi få komma ihåg, att den av Kungl. Maj:t föreslagna lagen i utskottets förslag givits en mera begränsad räckvidd. Utskottet har ju med anledning av de väckta motionerna gjort ett tillägg, som jag anser utgör en förbättring av utskottets förslag ur skogsägarnas synpunkt med avseende på de svårigheter, som kunna föreligga att få fram de avsedda vedkvantiteterna, och detta är ju den passus, som under debatten citerats av flera talare, i vilken utskottet har uttalat, att om det blir omöjligt för skogsägarna att för avverkningen anskaffa erforderlig arbetskraft, så skall i sådant fall enligt utskottets mening underlåtenhet att verkställa föreskriven avverkning icke anses föreligga. Skulle denna bestämmelse tolkas absolut efter ordalydelsen, vilket jag förmodar lantmannarepresentanterna i utskottet ha tänkt sig, så uppstår i själva verket en mycket stor begränsning i lagens verkningegrad. Med utgångspunkt från den vidtagna begränsningen kunna vi med skäl fråga oss: om denna lag i den av utskottet föreslagna utformningen hade förelegat något tidigare, är det säkert att vi under sådana förhållanden haft så mycket större avverkning än vi nu ha haft? Ty enligt det föreliggande lagförslaget kan man inte få till stånd en tvångsavverkning i de fall, där skogsägaren eller den som avverkar kan bevisa, att han inte har kunnat få behövlig arbetskraft. Men då får man inte heller fram den kvantitet ved, man tänkt sig, från dem som skola avverka den, och på det sättet uppstå ganska stora luckor när det gäller att anskaffa de vedmängder, som man har räknat med. Om många sådana fall uppstå innebär detta, att man inte får fram den vedkvantitet, som man har tänkt sig att kunna anskaffa genom denna lagstiftning. Jag skulle rent av vilja fråga: har man tänkt sig någon annan utväg att fylla de luckor, som här obestridligen uppkomma?

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)

Jag skulle vidare vilja rikta en annan fråga till dem, som här i kammaren uttalat så stor glädje över att denna passus kommit in i utskottsutlåtandet: vilken institution är det som i föreliggande fall skall pröva uppkommande frågor och godtaga de förklaringar, som avgivas från skogsägarnas sida? Jo, det är vedkontoren, som skola verkställa denna prövning. Jag kan inte upptäcka, att det i den lagtext, som föreligger här i utskottsutlåtandet, finnes något stadgande om besvärsvägen över vedkontorens beslut på denna punkt. När det gäller ersättningen för avverkningsved, som avverkas enligt tvångsförfarande, kan man besvärsvägen komma fram till vednämnden men icke till högre instans — över vednämndens beslut kan alltså icke klagan föras. Det tillägges emellertid i den paragraf, som innehåller denna bestämmelse: »I övrigt må klagan över vedkontors beslut enligt denna lag icke föras.» När det alltså gäller att bedöma, om jordbrukarna verkligen ha haft möjlighet att fullgöra denna avverkning, ligger hela avgörandet hos vedkontoret. Jag är inte säker på att alla, som nu ha uttalat sin belåtenhet med denna lag, komma att känna samma tillfredsställelse, när vedkontoren komma att pröva, huruvida avverkning varit möjlig eller icke.

Det är vidare en annan sak, som är av ett visst intresse. Har utskottet haft tillräckligt material, när det har behandlat denna fråga? Har utskottet haft klart för sig vilka organ, som skola sköta denna tvångsavverkning? Ja, det står i lagtexten, att det skall vara vedkontoren och att denna befogenhet även kan glida över till andra organ. Jag tror emellertid, att det hade varit av vikt, om man inom utskottet diskuterat denna fråga något mera ingående och försökt att där göra sig en fullständigare bild av den verksamhet, som härvidlag är tänkbar.

Jag skall sedan be att få yttra några ord i en fråga, som icke är mindre viktig. I utskottsutlåtandet framhålles i reciten, att enligt uppgifter över vedavverkningar under tiden från och med den 1 juli 1939 intill den 1 mars 1940 den avverkade brännveden i förhållande till den kvantitet, som för nästa bränslesäsong beräknats erforderlig, för hela riket uppgått till 31 procent. Detta är ju en ganska nedslående siffra. Jag skulle emellertid vilja fråga, om utskottet icke har haft tillfälle att taga del av uppgifter rörande den kvantitet, som är garantianmäld och som den 31 mars över hela landet i genomsnitt var uppe i 60 procent av den under nästa bränslesäsong behövliga kvantiteten? Jag kan i detta sammanhang tillägga en del uppgifter av rätt stort intresse. Det finnes län, där man när det gäller bondeskogarna på frivillig väg garantianmält avverkningsved, som uppgått till ända upp till 135 och 143 procent av den kvantitet som erfordras. I Värmlands län har från bondeskogarna garantianmält 105 procent — där är det alltså mer än fulltecknat — i Gävleborgs län 85 procent, i Västernorrlands län 94 procent och i Västerbottens län har man nått så högt som till 143 procent, alltså 43 procent utöver den kvantitet, som kräves ifrån detta län. Ifråga om Norrbottens län är siffran 63 procent, men i avseende på detta län har det meddelats, att en mycket stor kvantitet ved kommer att huggas och för övrigt redan är huggen, som inte är garantianmäld och för vars avverkning statens stöd alltså icke begärs. Jag medger villigt, att det finns andra län, där man inte har kunnat garantianmäla den erforderliga kvantiteten, men då har det berott på att man icke har ansett sig kunna anskaffa nödig arbetskraft för att få denna vedmängd avverkad. När läget är sådant skulle den frikallelse från tvångsavverkning — om jag så får uttrycka mig — som utskottet medger, här äga tillämpning.

Man kan fråga sig, om det verkligen är behövt att gå fram på den väg, som utskottet föreslår. Jag tror att alla äro eniga om att de största förlusterna ifråga om landets bränsleförsörjning förorsakades under ett par månader

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
på hösten förra året, då avverkningar kunde ha skett i mycket stor omfattning, om det av staten fastställda garantipriset hade varit ett annat. En del talare ha framhållit, att lagen borde ha kommit tidigare. Jag vill då fråga: skulle denna tvångslag avhjälp t. ex. de besvärigheter, som uppstått i fråga om arbetskraft på grund av militärinkallelserna? Skulle genom densamma även de snömassor ha undanröjts, som hindrat vedavverkningen ute i skogarna under flera månader i vinter? Jag tror inte att man får antaga, att man genom denna lag skulle ha kommit till rätta med alla dessa svårigheter.

Om det inte på detta område kommer till stånd ett verkligt samarbete mellan skogsägarna och staten, tror jag inte, att man kommer så särdeles långt med en lagstiftning som den föreslagna. Det är därför, herr talman, som jag har tillåtit mig att väcka en motion om avslag på regeringens proposition. Jag vill därutöver framhålla, att hade det i flera län än som varit fallet rätt ett bättre samarbete mellan vedkontoren och de producentföreningar, som jordbrukarna ha bildat på detta område, våra skogsägareföreningar så hade man i dessa län kommit upp till en betydligt större anmäld kvantitet än som nu uppnåtts. I detta avseende har det brustit ganska mycket, och jag tror därför att även på denna punkt en förbättring bör ske i framtiden.

Jag vill slutligen även framhålla, att jag beklagar, att utskottet i sitt utlåtande icke poängterat de skogsvårdande synpunkter, som herr Pettersson i Hällbacken här underströk och som han givit uttryck åt i en avgiven reservation. Det inträffar annars synnerligen gärna vid ett tillfälle som detta, då det gäller att pressa fram en så stor kvantitet ved som möjligt ur våra skogar, att det blir skogsvårdssynpunkterna, som få maka sig åt sidan. Jag tror därför att det är nödvändigt att man i en sådan situation bevakar dessa i så stor utsträckning som möjligt. Jag beklagar alltså, att icke de synpunkter, som i denna reservation framförts, kommit med i utskottets utlåtande, då det antagligen blir detta som segrar i kammaren. Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på det föreliggande utskotts-förslaget.

Herr Hage: Herr talman! Herr Staxäng har i sitt anförande riktat en del frågor till utskottet. Han frågade bland annat hur man skall förfara för att anskaffa den erforderliga arbetskraften för den avverkning, som skall äga rum. Han hänvisade därvid till det uttalande, som finnes på sid. 14 i utskottsutlåtandet och i vilket det heter, att om en skogsägare icke har kunnat skaffa sig tillräckligt med arbetskraft, enligt utskottets mening underlåtenhet att verkställa föreskriven avverkning icke kan anses föreligga. Med anledning härav vill jag säga, att det i Kungl. Maj:ts proposition på sid. 14 finnes ett uttalande, som jag tycker att man kan hänvisa till i sådana fall. Det är ett yttrande av statens vednämnd, där det heter på följande sätt: »Nämnden anser sig böra förutsätta, att arbetsmarknadskommissionen och riksarbetsstyrelsen, så snart denna tillsatts, i samråd med nämnden skola äga befogenhet och medel att vidtaga alla erforderliga åtgärder för säkerställandet av arbetskraftsbehovet för den utökade vedanskaffningen. Enligt nämndens uppfattning torde med hänsyn till den begränsade tiden och de arbetskvantiteter, varom är fråga, arbetsplikt åtminstone i viss utsträckning behöva tillgripas.» Detta uttalande visar, att även nämnden tänkt sig en sådan situation som den av herr Staxäng åsyftade och därför gjort ett uttalande om hur det skall förfaras vid ett sådant tillfälle.

Herr Thorell: Herr talman! Jag skall endast be att få ge herr Barnekow en kort replik med anledning av hans mycket säkra påstående, att det faktiskt fattas ved. Om herr Barnekow finns i kammaren — jag ser honom inte nu —

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.)
skall jag endast be att få framställa den frågan till honom: hur vet herr Barnekow det? De av mig förut omnämnda rapporterna, som skulle vara avlämnade till kristidsnämnderna den 5 april, ha ännu inte kommit vednämnden och inte ens alla vedkontor tillhanda, men alla tecken tyda på att man kan vänta ett gott resultat. Följaktligen kan varken herr Barnekow eller jag eller någon annan i dag säga, hur mycket ved det fattas eller om det fattas ved.

Sedan skall jag endast beröra ytterligare en enda sak. Här har ifrån talare för utskottets ståndpunkt och kanske även från något annat håll understrukt, att det inte är meningen, att de skogsägare, som faktiskt kunna påvisa hinder i fråga om möjligheten att anskaffa arbetskraft för vedavverkning skola tvångsvis åläggas att avverka ved. Då kvarstå alltså de illojala och tredskande, vilket särskilt herr Barnekow framhöll. Jag kan inte finna annat än att herrarna måste ha den uppfattningen, att det måste vara ett mycket stort antal av våra svenska lantmän och skogsägare, som tillhöra denna kategori, eftersom ni anse, att landets bränsleförsörjning hänger på om dessa skola kunna åläggas anskaffa ved.

Jag har, mina herrar, inte den uppfattningen, att det ligger till på det viset. Jag har inte den uppfattningen — vilket jag givit uttryck åt tidigare — att denna lagstiftning hjälper oss mycket. Jag ber att till alla delar få instämma i den synpunkt, som framfördes av herr Persson i Norrby, när han sade, att det vore en skam för vårt land, om man inte skulle kunna lösa denna fråga i samförståndets tecken. Det är vad jag vill att vi skola göra. Det innebär inget samförstånd med landets skogsägare, om vi stifta en lag som denna, och därför, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde beträffande utskottets hemställan propositioner dels på bifall till denna hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Härefter gav herr talmannen i fråga om motiveringen först propositioner beträffande det av herr Hage under överläggningen framställda yrkandet, nämligen dels på bifall till berörda yrkande dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i överensstämmelse med den förra propositionen.

Vidare framställde herr talmannen propositioner beträffande det tillägg till motiveringen, som föreslagits i den av herrar Pettersson i Hällbacken och Persson i Norrby avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, nämligen dels på bifall till ifrågakvarande reservation dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Hällbacken begärde emellertid votering, i anledning varav följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren i fråga om andra lagutskottets motivering i utskottets förevarande utlåtande nr 13 avslår den av herrar Pettersson i Hällbacken och Persson i Norrby avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen,
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit nämnda reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upp-

Ang. förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu. (Forts.) resning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit ifrågakvarande reservation.

Slutligen godkände kammaren på av herr talmannen därå given proposition utskottets motivering i de delar, varom kammaren icke redan fattat beslut.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat

bevillningsutskottets betänkande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 171, i vad densamma avser förslag till lag med visst tillägg till lagen den 28 september 1928 (nr 377) om skogsaccis jämte i ämnet väckta motioner; och

andra lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ersättning av statsmedel i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsåtgärd, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 6.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 131, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:s proposition med förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu, m. m. dels ock i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till lagutskott.

Vidare anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 132, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ersättning av statsmedel i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsåtgärd, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att första kammaren beträffande utskottets utlåtande nr 14 fattade samma beslut som andra kammaren.

Slutligen anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 133, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 171, i vad densamma avser förslag till lag med visst tillägg till lagen den 28 september 1928 (nr 377) om skogsaccis.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades.

herr <i>Andersson</i> i Lindome	under	5	dagar	fr. o. m. den	11	april,
› <i>Gustafson</i> i Vimmerby	›	3	›	›	›	13
› <i>Hult</i>	›	4	›	›	›	12
› <i>Näsström</i>	›	8	›	›	›	13
› <i>Andersson</i> i Mölndal	›	5	›	›	›	11
› <i>Malmqvist</i>	›	5	›	›	›	12
› <i>Björöling</i>	›	6	›	›	›	11
› <i>Barnekow</i>	›	6	›	›	›	11

herr <i>Jansson</i> i Falun	under	5 dagar	fr. o. m.	den 11 april,
» <i>Hedlund</i> i Östersund	»	8 »	»	» 11 »
» <i>Isacsson</i>	»	5 »	»	» 12 »
» <i>Johansson</i> i Öckerö	»	5 »	»	» 11 »
» <i>Borg</i>	»	den 13 april,		
» <i>Söderdahl</i>	»	4 dagar	fr. o. m.	den 16 april,
» <i>Senander</i>	»	6 »	»	» 11 »
» <i>Spångberg</i>	»	3 »	»	» 13 »
» <i>Danielsson</i>	»	5 »	»	» 11 »
» <i>Svedman</i>	»	6 »	»	» 12 »
» <i>Pettersson</i> i Dahl	»	3 »	»	» 11 »
» <i>Mäler</i>	»	3 »	»	» 13 »
» <i>Norén</i>	»	5 »	»	» 13 »
» <i>Nordström</i> i Kramfors	»	4 »	»	» 11 »
» <i>Karlsson</i> i Munkedal	»	4 »	»	» 13 »
» <i>Larsson</i> i Mörlanda	»	5 »	»	» 11 »
» <i>Hansson</i> i Hönö	»	4 »	»	» 11 »
» <i>Andersson</i> i Dunker	»	4 »	»	» 12 »
» <i>Lundbom</i>	»	3 »	»	» 13 »
» <i>Persson</i> i Norrby	»	4 »	»	» 12 »
» <i>Tornegård</i>	»	4 »	»	» 12 »
» <i>Hagberg</i> i Luleå	»	6 »	»	» 11 »
» <i>Norup</i>	»	4 »	»	» 12 »
» <i>Gustafson</i> i Dädesjö	»	4 »	»	» 12 »

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.38 e. m.

In fidem
Sune Norrman.